

1875

1876

1877

1878

1879

1880

1881

1882

1883

1884

1885

1886

1887

1888

1889

1890

194519

P. Hing.

1502. Jan.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TUTSEK ANNA.

ELBESZÉLÉSEK
ÉS RAJZOK.

KOLOZSVÁRT,
MAGYAR POLGÁR NYOMDÁJA.

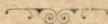
1887.

1502. 2.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TUTSEK ANNA.

ELBESZÉLÉSEK
ÉS RAJZOK.

KOLOZSVÁRT

MAGYAR POLGÁR NYOMDÁJA.

1887.

194513

DR SZÁSZ BÉLÁNAK

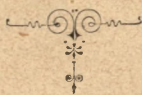
tisztelete jeléül

A SZERZŐ.

TARTALOM:

A zsarnok	I
Életiskola.	15
Téli mese	111
A kis tánczosnő	153
Tövises útakon	171

A ZSARNOK.

Anyó az ablaknál ül és varr. Ilus kiterítette játékait, egy fehér gyapjas bárányt ölébe is rakott, s aztán békés egyetértésben hagyva pihenni egymásmellett a földön: hajás babát, templomtornyot, faedényeket s egész erdőségeket s városokat fából — egyéb elfoglaltság után lát.

Jelenleg épen a nagy tarka szőnyegen tesz utazást. Rettenetes fejtörést okoz neki a czélszerű beosztás fontos kérdése, s nem tudja elhatározni, hogy a nagy szőnyegnek melyik része, mit képviseljen. Végre megállapodik a szőnyeg egyik szögletében, s kezecskéivel a nagy, élénk színű virágokra mutatva, hangosan jelenti anyának: — „Ez tejt — namamájé — tejt“ . . .

Anyá ebből persze megérti, hogy az kert, még pedig a nagymama kertje, hova nyáron át majd mindennap elmennek, s hol Iluska tetszése szerint dúsálhat a virágok között, s futkoshat a sima fővényes úton és zöld gyepen.

Ilus tovább halad a szőnyegen. Egy má-

sik nagy, sárga virágról szerencsésen kisiüti, hogy az: — „maáj!“ — — „Madár“ mondja neki anya. — „Iden madáj“ — igazítja ki magát helyesen Ilus.

Istenem, de már öt óra elmúlt, és apa még nem jön. Említette ugyan az ebédnél, hogy ma valószínűleg csak későbben jöhet haza, mert rendkívüli ügyek... de ha csak szabadulhat, hát a rendes időben. De úgy látszik, még sem szabadulhat. És Ilus parolát adott neki, hogy meg fogja várni, ébren. És már lassan-lassan kezd sötétedni. A téli, nehéz estszürkület mind jobban borul le, egyenként merülnek homályba a szobában először a távollevő tárgyak, aztán a közelebbiek. Künn az utcán a házak fehér falai még jól látszanak, de a járó-kelőket már alig lehet megismerni. Az ablakokon keresztül csillámlik egy-egy gyertya, mint valami csillagfény s egymásután gyulnak fel a lámpák a kirakatokban és az utcán...

Ilus lassan-lassan elszontyolodik. Érzi, hogy elmúlt a rendes idő, mikor apa haza szokott jönni, hogy aztán egész este egyebet se csináljon, mint kizárólag vele játszodjék. Anyjához megy s kezdi faggatni: „Mikor jön már haza apa, Iluska várja?“ — „Ma későn jön piczikém — te szépen lefekszel addig.“ — „Nem, nem, Ilus nem fekszik le, Ilus megvárja apát!“ Anya mosolyogva hagy békét neki. Ilus ki akar

nézni az ablakon — azonban nem éri fel. Előhúzza kicsi székét, de székestől együtt épen az ablakpárkányig ér orrocskája hegye. Ilus el van bámúlva, hogy nem tud kinézni s komolyan kezd gondolkozni, hogy most már mit tegyen? — mire anya nevetve állítja fel az ablakpárkányra s a kicsi kedélyesen kezd dörömbölni az üvegen. De az egyhangu zenébe hamar beléün. — „Apa, kicsi apa!“ — kiáltja egyre, s anya ijedten látja, mint huzódnak le lassanként szájacskája szélei, szempillái mind sürübben pislantanak s két könnycsepp, két ragyogó, tiszta könnycsepp jelentkezik szemeiben.

— „Iluskám, angyalom, mindjárt jön apa!“ — vigasztalja, de már késő — a vihar kitört. Hangozókogás tölti be a szobát. Anya ölébe veszi, csittítja, vigasztalja, bohóságokat mond neki, tánczol vele alá s fel — míg a gyermek lassanként elhallgat, s csak egyszer-egyszer szeppeg fel, mint alvó kis madár, ha megrezzentik.

Anya aztán lámpát gyújt, az asztalra helyezi, s barátságos fénye megvilágítja az édes, otthonos kis szobát, melynek minden szögletéből megelegetés és boldogság mosolyog ki. Mindenképen igyekszik szórakoztatni a gyermeket, ki még egyre nyugtalanodik. Előveszi játékait, eleibe rakja, tánczoltatja a hajas babát, sorba állítja a faházakat és fákat, mind hiába! . . . Ilus oda sem néz. Duzzogva húzza

össze szájacskáját s haragszik az egész világra. Anya egész nap jó, de este csak apával lehet játszani.

Szegény anya már azt sem tudja, mit csináljon a kis zsémbessel. Hiába kínálja akármi-vel — nem tetszik neki semmi. — Jó volna lefeküdni, Ilus — inditványozza végre — de Iluska kisasszony teljes indignációval útasítja vissza ez ajánlatot. Hogy is ne. Ő nem fekszik le. Megvárja ébren apát. Hiszen még azt a szép verset is el akarja neki mondani, a mire anya ma tanította.

— Igaz hát — na mondd el cziczuskám, tudod-e még? . . .

Persze, hogy tudja. Iluska szépen elmond valamit, a minek azonban csöppet sincsen versformája: — „Déza uffi lovadolna, azaz hogyha ninczen ló, tapja madát üjen jája.“ — De anya tökéletesen megérti, hogy az milyen szép vers — oh és apa el lesz ragadtatva, hogy össze fogja csókolni érte! . . .

Istenem, csak már jönne! Ugy tetszik, mintha most valaki csakugyan jönne fel a lépcsőn — léptei viszhangoznak a tágas folyósón. — „Apa, apa!“ . . . ujjong a gyermek, kezeivel tapsol, s szalad az ajtó felé. De anya egyszerre megismerte, hogy ezek nem az ő léptei — a szomszéd lakóhoz jött valaki.

— „Jer ide, Iluskám, kicsikém — hadd mondjak egy mesét, olyan szép mese lesz, meg-lásd“... Ölébe veszi a gyermeket, megcsókolja, s hamar kezdi mondani a mesét, mert látja, hogy megint sirásra vonulnak ajkai.

Az utczáról fel-felhangzik az elrobogó koc-sik zaja, a járó-kelők lépteinek kopogása a kövezeten. A szobában csend van, még az óra ketyegése sem hallszik, csak anya halk, dallamos hangja, a mint mesét mond Iluskának. Fel-huzódott egészen a széles diván szögletébe. Iluska ölében van, s a mint reáhajól és szőke fejét simogatja kezével — maga is olyan, mint egy gyermek, mint egy komoly gyermek. Ugy néznek ki mindketten, mintha egyenesen on-nan jöttek volna meseországból... tündérvi-lágból... — „Hát volt egyszer, hol nem volt, még az operenciás tengeren is túl, volt egy kicsi leány. Éppen akkora volt, mint ez a kis cziczus itt az ölemben. Ugy is hívták Ilus-kának. Hát egyszer az a kicsi leány nem akart lefeküdni. Mind sirt és zsémbelt, és azt mon-dta, hogy ő megvárja apát.“

Ilus is megvárja apát. Nem alszik el. Rá-hajtja fejét anya nyakára, s úgy hallgatja a mesét. De azért ő nem fog elaludni. Nem, azért sem.

Hát aztán az a kicsi leány nagyon rossz volt. Ugyebár, Iluska?... Volt neki szép kicsi

ágyacskája, fehér párnája, anya vetkőztette le mindig — és még sem akart lefeküdni. Nem vagy álmos, Ilus?“ . . . Nem, Ilus nem álmos. Felüti fejét s élénken figyel valami zörejre künt, de nem jön senki. Visszafészkeli magát ismét előbbi helyére, s érdeklődve tudakozódik, hogy hát anya, mi lett tovább a kicsi leánnyal? . . .

— Hát a mint ott ült a kicsi leány a díványon és sirt és duzzogott és nem akart lefeküdni, egyszerre csak jött — na találd el Ilus, ki jött? — „Apa?“ — „Nem; jött egy gyönyörű szép angyal, nagy aranyos szárnyakkal. És az az angyal azt mondta: na édes kicsi leányom, ha te most szépen lefekszel, én oda ülök az ágyad mellé, mesélek neked, és akkor olyan gyönyörűket fogsz álmodni; a menyországban leszel, s mind kicsi angyalokkal játszol, — de ha nem, hát akkor . . . alszol, Ilus? . . . Ilus nem felelt. Szemei be voltak húnyva, kinyílt ajkai mosolyogtak — már ott volt a menyországban, honnan ide le a földre szállott.

Anya óvatosan bevitte a másik szobába, levetkőztette s lefektette ágyacskájába. Mire kiment, összerakta a gyermek szétszórt játékait, asztalt terítettett s eligazított a vacsorához mindent — épen haza jött apa.

— Pszt, csendesen öreg, a gyermek alszik! . . .

Ühm! Apának ez cseppet sem tetszik.

Hiszen három-négy lépcsőt is ugrott egyszerre, csak hogy hamarább összecsókolhassa a piczikét — még bonbonokat is hozott neki, és most . . . Bemegy a kicsihez s megnézi. — „Nehogy felébreszd!“ — mond anyja, s ő is bemegy vele. — Iluska ott alszik kis ágyában — csendes, édes gyermek-álmom, melynek nincsen álmodása . . .

Pedig hogy örült apa a mai estének, alig várta már, hogy szabadulhasson. Ma különösen, hogy oly sokáig volt kénytelen maradni. A poros, pipafüstös hivatalszobából kétszeresen vágyott haza, a barátságos otthonba, a hivaltársak léha beszédei helyett anyja édes, kedves hangja, s az ügyes-bajosak kiállhatatlan lármája helyett, a kicsike csengő kaczaja, s kedves, bohó játéka után . . .

— Jer vacsorálni, édes.

— Csak nem beteg a gyermek?

— Dehogy — Isten őrizz! Téged várt, zsémbes volt, aztán mesét mondtam neki, s a közben elaludt.

-- De nincs semmi baja, ugyebár?

— Nincs, nincs semmi . . .

Na, így már jól van. Apa ismét vidor lesz; elmondja sorban, hol járt ma egész nap, mit csinált, kikkel beszélt. — „De ne oly hangosan, öreg, hiszen felébred a gyerek!“

— Igaz, igaz, rossz szokás ez a hangos beszéd; kérlek, tégy ki te a tányéromba. —

— Édes, édes, milyen ügyetlen vagy; az ember azt hinné, szándékosan ejti le azt a villát! —

— Na, hogysisne; ne zsémbelj, kicsi anyó! — s ismét betekint a másik szobába, vajjon nem ébredt fel rá a gyerek? Csak nehogy felébredne! . . .

A vacsorának hamar vége. A kicsike kedvencz része megmaradt a csirkesültből — egyik sem vette ki. Anya félre teszi egy tányérba; — holnap villásreggelire megeszi Ilus! — Apó keresni kezdi dohánytárczáját, rettenetesen reccsegnak a czípői, a mint jár-kél a szobában. Anyó aggódva tekint az ajtó felé. — Igaz, hiszen a zsebében van; ejnye, ejnye, hogy is lehet olyan feledékeny! Leheveredik aztán a díványra, anya melléje ül, s apa kényelmesen hajtja ölébe fejét és gyöngéden tekint fel reá. Annyi mondanivalójuk van — hiszen ebéd óta nem látták egymást. Beszélgetnek csöndesen, barátságosan. — Mit csináltál ma egész délután, édes? Apa elmond mindent, még azt is, hány cigarettet szivott el. Anyát minden érdeklí.

— Hát maga? Nem volt itt senki?

— Nem, senki. Anyó is elszámlál sorban mindent — és aztán Ilus, mindig csak Ilus van

szóban. Ki nem fáradnak róla beszélni. — Ilus rózsaszin ruhájára csipkét varrtam, vasárnap adjuk fel reá először. —

— Oh, milyen kicsi angyal lesz vele! . . .

— Iluska verset is tanult!

Apa csodálkozva kiált fel: — Lehetetlen! Anya meg van sértődve. — Miért volna lehetetlen? Ilus olyan okos gyermek, a milyen nincs több a világon! Apa nevet, engedelmet kér s hangosan bizonyítja, hogy nincs, csakugyan nincs. — Csitt! Ugy tetszik, a kicsi bent mozog!

Apa ijedten kiált: — Csak nem ébredt fel talán? Felszökik, az asztal megmozdul, s nagy zajjal ütődnek össze a poharak és tányérok — jó szerencse, hogy nem tört el egy sem. — Kérlek, vigyázz! . . . Ne menj be! —

— De a gyerek, Ilus . . .

— Ugyan, édes! . . .

— No, nézd csak, nézd!

Ilus ott áll a küszöbön, szőke haja fel van borzolva, mint egy kis búbos galambnak, álmosan tekint körül, a világosság sérti, kezeivel dörzsöli szemét, s rettenetes elkeseredett arcot vág. Mielőtt anya megakadályozhatná, már apa ölébe kapja — már ott ül vele a diványon s össze-vissza csókolja kezeit, szemét, arcát s kis rózsaszinü lábacskaít. — De Iluska kisasszony nincs megelégedve. Nem tudja magát tájékozni, nem tud mit csinálni, békétlenül huzogatja el

magát apa csókjaitól, s közelebb áll a siráshoz, mint a nevetéshez. Anya fejét csóválja, megpróbálja haragudni, de csak mégis elmosolyodik, látva, mint dajkálja apa a kicsit, mint öleli, takargatja s gügyög neki édes, bohó szavakat. Anya kihozza a paplant, betakarja vele Ilust s mosolyogva fenyegeti meg ujjával apát, miért apa kötelességének tartja kezét csókolni, előbb neki, azután Ilusnak. De Ilus csak nem akar kibékülni. Duzzogva forgatja fejét jobbra-balra s nagyokat ásít, mikor apa kérdezgeti: — Hogy van ma kicsi Iluska? Várta apát haza? Jól viselte magát? — Iluska makacsul vonakodik minderről felvilágosítást adni.

Apa mentőeszközökhez nyul. Kiveszi óráját s Ilus elé tartja. A kicsi kegyeskedik reá nézni, sőt kezeit is nyújtja utána, majd egészen oda fordul, s kissé felélénkülve kiáltja: — titá-titá! . . . Apa oda tartja füléhez s Ilus kegyesen hallgatja, mint ketyeg az óra: — Tik-tak, tik-tak! . . .

Lassanként kezd kibékülni a kicsi. A bonbonok egészen helyrehozzák kedélyhangulatát; a holnapra eltett csirkeszárny ma tálaltatik fel, s ez aztán tökéletesen felélénkíti. Erővel részesíteni akarja apát is a csirkeszárnyból, nevet, kiabál, kezeivel tapsol, s cseveg, cseveg, mint egy kis csermely, azon a bizonyos gyermeknyelven, melyet ők az angyaloktól tanul-

nak, s melyet csakis az apa, meg az anya értenek.

Majd egymásután kerülnek elő a játékok, apa piros bort ad inni a hajas bábunak, sorba állítja a faházakat, s Iluska pajkosan dönti őket fel és anya sietve rakja félre a veszélyben forogó poharakat és tányérokat.

Majd papirosból csókákat készít apa, csatarendbe állítja fel őket, s dalol nekik:

Rendbe-rendbe katonák,
Mindjárt jönnek a muszkák...

S egy fuvallatra sorba fordulnak fel a csókák. A csengő kacajtól visszhangzik a szoba, s anya nem győzi ismét és ismét betakarni Ilust, oly élénken hadonáz az kezeivel, s lábai-val. — „Jó volna lefeküdni“ — szól végre, de hallani sem akarnak róla, sem apa, sem Ilus. Apa épen vállára ültette a kicsit, s nagy utazást tesz vele, kereken a szobában, majd karjaiban hintáztatja, s Ilus nem tud hova lenni az örömtől és boldogságtól. Sikongat, nevet, s elragadásában apa szakállát rángatja.

Anya már az asztalt is elszedte, kiadta a szakácsnénak a konyhapénzt, s halkán beszél meg vele a holnapi ebédet. Végre, miután még ezerféle házi dolgokat elvégzett, komolyan kegyelemadásra szólítja fel a kis zsarnokot, de a mint ölébe akarja venni, hogy ágyába vigye, Ilus kisasszony hangos tiltakozással csimpajko-

dik apa nyakába, s legkevésbé sem mutat hajlamot félbehagyni az épen megkezdett kártyapalota építését. — Azonban apa is teljesen ki-merült már a mindenféle játékok kitalálásában, s maga sem bánná, ha mára bevégződnék a multság. De Iluskának eszébe sem jut békét hagyni neki.

Végre apának mentő eszme villan meg agyában, s inditványa mindkét részről helyesléssel találkozik. Ilus kisasszony örömmel ad engedélyt a lefekvésre, azon föltétel alatt, hogy ő apa ágyában alszik. — De szegény apa nagyon csalatkozott, ha azt hitte, hogy itt nyugodni fog. Ilus először azt követeli, hogy ott az ágyban tánczoljon vele, s majd, miután apa nem akar neki énekelni, ő kezd énekelni apának — hangosan csicseregve, mint egy hajnal előtt felzavart kis madár . . . .

Anya szép csendesen elaludt, apa félálomban bóbiskol, s a kis leány ott ül az ágyban, s beszél, cseveg maga-magának. — „Apa, mesélj valamit“ — jut egyszerre eszébe, s ettől nem akar tágitani. És apának mesélni kell. Oda vonja Ilust maga mellé a párnára, s csendesen, nehogy felébredjen anya, félébred, félalva, — mesél, mesél neki, — — maga sem tudja, mit.

És a szobában csendesség van, csak anya lélezkzik csendesen, egyenletesen, s az órák ke-tyegnek halkán. Az ajtók be vannak csukva,

az ablaktáblák be vannak zárva, künn is csendesség van, csak néha-néha hallszanak fel egy-egy későn hazatérő ember lépteit. Az éjjeli mécses fénye halványan játszadozik a falon, Ilus fehér kezecskéivel apa szakállában babrál s csöndesen hallgatja a mesét.

— Hát aztán mentek mendegéltek tovább, s talákoztak — talákoztak egy — izé — egy kicsi őzikevel . . . .

Halkan motyog még valamit apa, s aztán elhallgat.

Ilus meghuzogatja szakállát. „Apa, hát tovább?”

— Csitt, nehogy felébrezd anyát! . . . s aztán ismét elkezdi: Hát talákoztak egy — egy kicsi macskával — vagy izé — egy őzikevel és az az őzike azt mondta, hogy . . . igen . . . azt mondta . . .

Ezt háromszor is ismételte, apa feje mind lejjebb hanyatlik, majd egészen ráhajtja Ilus fejére, s a mese félbemaradt.

Az éjjeli őr hangosan, elnyújtott hangon kiált éjsfélt künn, a mécses fel-fel pislog. Ilus elcsendesedve bujik egészen közel apához, átöleli nyakát, s halkan, félálomban szenderegve motyog: „Apa, hát tovább? . . .

ÉLETISKOLA.

Hogy én menjek veled a színházba, Elza? Mi jut eszedbe, lelkem? Én vén asszony, szeretem a kényelmet, és most felöltözök tetőtől-talpig? . . . Jól van nó, hiszen a te kedvedért megteszem. De hát a férjed? —

Elza vállat von, s daczosan veti föl az ajkát. — Nem jön.

— Nem-e? Miért nem?

— Tudom is én. Megint eszébe jutott valami. De édes Róza mama, kérem, öltözzön hát.

— Megyek már szívem. — Gondolkozva fogja össze kötését, s fejét csóválva, néhány-szor végigsimitja kezével csipkés fejkötőjét.

Elza otthoniasan teszi le kalapját, fátyolát s felöltőjét s az asztalhoz lépve, az ujságokat kezdi lapozni.

— Szemed ki van sirva, Elza — szól Róza mama, a fiatal asszony karjára téve kezét. — Megint történt valami köztetek?

Elza ingerülten fordítja el fejét — Nem, semmi, — felel kurtán, mig szemében a vissza-

fojtott harag könyei csillognak, s az ujságlap megreszket kezei közt. Az öreg asszony szótlanul távozik pár lépést, de csak megint visszatér.

— Csak egy kérdést még, Elza. Látod, én igazán elmondhatom, hogy: — jobb vagyok hiremnél — mert nem tartozom azokhoz az anyósokhoz, kik örökké gyermekeik dolgába ártják magukat s mindig békíteni akarva, mindig viszályt okoznak. Meg kell engedned, hogy én kivétel vagyok, Elza. Olyan anyós, milyen nincs több a világon. Ugy-e Elza? Meg vagy velem elégedve, ugy-e? —

— Tökéletesen — felel Elza, könyein keresztül mosolyogva s gyöngéden csókolja meg az öreg asszonyt.

— Tőlem azt tehetitek, a mit akartok, én nem elegyedem belé. Igazítsátok a magatok dolgát. És látod, tulajdonképen azért szerettek ti engem úgy, és van annyi bizalmatok hozzám, mert nem elegyedem semmibe sem. Okos egy öreg asszony vagyok én, ugy-e? . . . Igaz, Bélának elmúlt-e a náthája?

— Nem tudom — — azaz — — igen — úgy hiszem, el.

— Ugy hiszed? . . . Hm. Na jó. Csak adj neki ma este is jó erős theát, de rum nélkül, inkább egy citromot belé, és — — vagy igaz, hiszen ma színházba megyünk s Béla már va-

lőszinüleg aludni fog, mire te haza kerülsz. No, nem tesz semmit. Majd elmulik úgy is. Hát csak azt akartam az előbb kérdezni, hogy Béla hozta-e a jegyeket ma estére? —

A fiatal asszony lesüté szemét, s kissé zavartan tépegeti csipkés zsebkendőjét. — Nem — felel vontatva — én hozattam.

Egyszerre sirva fakad s indulatosan kiált föl:

— Ez igazán rettenetes! Hát olyan nagy dolog az, hogy a színházba akarok menni? Hát örökké csak otthon üljek? Hát vétkezem azzal, ha mulatni is akarok egy kissé? Más asszonyoknak akkor kezdődik a vig életök, ha férjhez mennek, örökké csak mulatságokba, bálba, színházba, estélyekre járnak, — én egész hosszú farsangon csak öt bálban voltam, pedig hogy szeretek tánczolni! És mert most egy héten negyedszer szeretnék színházba menni, mindenki reám támad és szemrehányásokat tesznek. Hát a ki mindennap megy? . . . Ez igazán rettenetes!

— De édes Elzám, aranyom, csendesedjél, — csititgatja az öreg asszony a zokogó fiatal nőt. — Hát ki tesz neked szemrehányásokat? Hiszen én jó szívvvel elmegeyek veled, ha nem akarsz egyedül menni. Ne sirj már, gyermek! Hát persze, hogy te szeretsz mulatni. Hiszen nincs abban semmi rossz. Azért vagy fiatal. Hanem a tulzás, persze. . . No de, majd

ha ilyen vén asszony leszel, mint én, majd nem kívánsz többet semmit. Bélától igazán nem szép, hogy nem mindig szívesen enged tégedet. Akarod, hogy beszéljek veled? —

Elza fejét rázta.

— Hiába úgy is. A mit ő egyszer fejébe vett, attól el nem téríti senki. —

— Makacs fiú, az igaz. Épen mint az apja volt. Mintha csak hallanám, mikor mondta, hogy maradj ma otthon. Holnap van menyegzőtök évfordulója, töltsétek a megelőző estét csendesen otthon el, — ketten. No persze. Holnap is otthon lehet ülni, de Bianka ma lép föl utoljára! — És akkor halkán, de szilárdan azt mondta, hogy: jól van, ha te el akarsz menni, csak eredj, — de ő nem kísért el! . . . Ugye?

Elza csöndesen zokogva integet.

— Igen, igen, úgy van? Hát nem kegyetlenség ez?

— Az, kegyetlenség. Mintha csak hallanám, mikor mondta: — „a mi sok, az sok! Hát nem elégít ki téged férjed és otthonod? Mire vágysz még? Mit kívánsz? Oly sokra becsülsz azt a sok hitvány mulatságot?” — Oh, az a Béla, az a Béla! És nem gondolja meg, hogy te még fiatal vagy s szeretnéd élvezni az életet! Hadd el lelkem, beszélek én a fejével. A sirásra nem ad sokat. —

— Róza mama, én nem sirtam. Szilárdan néztem a szeme közé s azt feleltem: ez nem szép tőled, hogy így beszélsz velem. Én nem látom át, mi rosz van abban, ha egy fiatal asszony mulatni kíván? Most már csak azért is el fogok menni! — Ő szó nélkül távozott a szobából és én hamar ide jöttem hozzád, s ha te nem jössz velem, akkor egyedül megyek, — mert neki nincs igaza. —

— Mondtam már, Elza, hogy elmegyek. Csak nem hagylak egyedül?! Nézd, ezt a sötétszürke ruhát veszem, és azt a gyöngyös fejkötőt, fekete szalaggal. Mit gondolsz, elég hódító leszek-e benne? De most még csak hat óra. Elza, — egy egész óránk van még. Ülünk addig ide a kandalló mellé és beszél-gessünk.

— Igazán, nincs kedvem beszélgetni, Róza mama.

— Nem is szükséges. Csak te hallgasd szépen, a mit én mondok. Látod, már régóta ígértem, hogy elbeszélem neked az én élettörténetemet, azaz csak egy részét, mert az élet története csak a halállal végződik be. Most épen jó alkalom van reá: — ez a ti kis házi viharotok sok mindent eszembe juttatott. . . . Azt hiszem, érdekelni fog, mert sok hasonló vonás van közötted és közöttem, mikor még én is olyan fiatal voltam, mint te. . . Ha nem

únod, elmondom, hogy tanulj belőle, Elza, — mert Isten őrizzen, hogy te is olyan keserű iskolán menj keresztül.

Az öreg asszony jóságos arcza elborult s komolyan hajtá fejét kezére. Egy pillanatig néma csend volt a szobában. Felidézte lelkében a multak emlékeit; rég porló alakok, kik egykor véle örültek és sirtak, keltek föl csöndes nyughelyeikről s halvány arcaikkal komolyan integettek felé. . . Elmult eseményeket, elfeledett dolgokat, jelentéktelen kicsiségeket, apró mozaikdarabjait egy egyszerű életnek illesztgett egybe az öregek sajátságos emlékező tehetségével, mely a rég elmult időkre jobban tud emlékezni, mint a tegnapra. . . És átélte lelkében ismét a küzdelmeket, melyeket vivott, a bánatot, melyet elsirt, a kevés örömet, mit élvezett s meggyászolta azokat, kiket elvesztett. . . .

*

Falun laktunk anyámmal és bátyámmal. Atyám már régen meghalt, nem is emlékeztem reá, s én gyermekkoromat és fiatalságom legszebb éveit falun töltöttem el. Anyám egész nap a háztartással volt elfoglalva, bátyám Dezső a gazdaság körül és én majdnem mindig magamra voltam hagyatva. Tizenöt éves koromig nevelőnőim voltak, kik természetesen, a helyett, hogy józan, egészséges elvekkal szilárdi-

tották volna meg gyöngé eszemet, teletömködtek beteges ábrándokkal s fellengős vágyakkal, valami elérhetetlen után, úgy, hogy én tizenhatodik évemet betöltve, a legnagyobb szerencsétlenségnek tekintettem a falun való lakást. Nem szerettem nagyon a háztartással foglalkozni; úntam e sok „haszontalanságot“ — mint a hogy magamban neveztem, s ha anyám néha mondta, hogy ezt vagy azt tegyem, csak immelámmal teljesítettem. Minek tegyem? — kérdém magamtól — mire való? . . . Én nem így képzelem az igazi életet.

Oh, az az élet, melyet én magam elé várársoltam, egészen más volt. Tele örökös fénynyel és mulatsággal, megnevezhetlen ábrándokkal és végtelen boldogsággal; de hogy tulajdonképen mit értettem e boldogság alatt, azt nem tudnám megmondani. Az én életem örökös öntudatlan keresés volt valami után, minek létezéséről sejtelmem volt, — de nem vezetett senki és én eltévesztettem az útat. . . Sokszor valami oly különös érzés fogott el, hogy nem tudtam mit tegyek? Megállottam a kert közepén, az összeboruló hársak alatt és vártam, magam sem tudom mit? Azt hittem, hogy most valaminek történnie kell, azt hittem, valakinek elő kell lépni a sötét bokrok közül, s elvinnie magával oda, hol minden megvan, a mit én kívánok! . . . Néha, különösen holdfényes esteken,

lementem a kertbe, sőt elfutottam a tóig is, s körüljártam egyedül a harmatos mezőt; — vagy ültem fél éjjeleken át a nyitott ablaknál, hallgatva a távoli víz zugását, az éji bogarak zümmögését, s felnéztem a csillagokhoz és kérdeztem, hogy mi bánt engemet. De a csillagok nem feleltek s engem kinezott tovább az a névtelen vágy az ismeretlen boldogság után, melyet nem tudtam, hol keresni? . . .

Egy este ismét a tó partjánál voltam, és a mint ott ültem és néztem a mély kék vizet, s körülöttem minden oly csöndes, oly békés, oly összhangzatos volt, lelkemben egyszerre ellenállhatlanul támadt fel az a névtelen vágy, s sirni kezdtem, látva magam körül az összhangot, s érezve magamban azt a kínzó, fájdalmas öszhangtalanságot.

Egyszerre tisztán és világosan állott előttem, hogy nem maradhatok itt többé, hogy el kell távoznom, emberek közé mennem, élni és élvezni az életet, ha azt nem akarom, hogy önmagammal meghasonolva, a folytonos küzdelem felemészszen. Eszembe jutott, hogy tizenhét éves vagyok és még egyetlen mulatságban sem vettem részt.

Anyámhoz szaladtam s elmondtam neki mindent. Kértem, vigyeuiek el innen, mert nem akarom fiatalságom legszebb éveit e magányban és únalomban eltölteni; vigyenek el akár-

hova, mert engem nem elégít ki ez a mindennapi, közönyös élet és hogy én valami egyébre vágyom, — de ne kérdezzék mire, mert magam sem tudom.

Mama igen elcsudálkozott és nem tudott megérteni; de bátyám hozzám jött, megsimogatta fejemet s felemelte könytől ázott arcomat. — „Télire beköltöziünk a városba, hugocskám! Jó lesz?“ mondá. — „Mama, készüljön csak, mert Rózát be kell vezetni a világba. Igazágtalanság tőlünk, így elzárva tartani őt. Nem kellett volna várni, míg neki jut eszébe, hogy fiatal leány!“ — „Mama csak fejét csóválta, de nem szólt ellene. Ő jobb szeretett volna ugyan soha ki nem mozdulni kedves falujából, s előre is borzasztóan aggódott a háztartás és gazdaság miatt, mit nem mert gazdaszonyra s gazdatisztekre bízni. De látva az én határtalan, gyermekes örömet, lassanként megbarátkozott a gondolattal, hogy télire eltávozzunk.

Milyen más színben láttam most mindent. Örömmel foglalkoztam ezzel is, azzal is. Elővettem megúnt, félredobott könyveimet, s olvastam szorgalmasan, hogy télire minél több műveltséget s olvasottságot szerezzek magamnak, zongoráztam s nem úntam meg ismét és ismét eljátszani ugyanazon darabokat, hogy jól begyakoroljam őket. Volt tehát életemnek cél-

ja; hitvány és önző cél ugyan, de mégis cél, — és én akkor még nem tudtam elég tisztán, és világosan gondolkozni, hogy megítélhessem, mily rút önzés ez tőlem, kizavarni jó anyámat nyugalmaiból, s bátyám fáradságos munkájának eredményét az én mulatozásomra áldozni fel. Csak azt éreztem, hogy nagyon boldog vagyok, s minden gondolatomban összpontosult, hogy télire a városba megyünk lakni.

Az idő gyorsan haladt. Október közepe felé jártunk, s én égő türelmetlenséggel vártam november elsejét, mikorra elútazásunk határozott. Az ősz szép volt, mint nálunk rendszeren. Oly gyönyörű, meleg napok voltak, mint nyáron. Egy délután künn ültünk mamával a verandán, s vártuk Dezsőt az ozsonnához. A hanyatló nap aranyos sugarakkal ragyogott a faszor elszállongó, sárguló levelei közt. A geor/ginák összezsugorodtak, s megfeketedve meredeztek ég felé hosszú, fonnyadt száraikon. Az út zörgő levelekkel volt beszórva. Az ökörnyál mint hosszú, ezüstös fonál lebegett ide-oda a levegőben, s lassanként leszállongva, finom pókhálóként vont be a száradt őszi rózsákat és sárguló füvet a kertben. A levegő oly tiszta, oly átlátszó volt, hogy messze-messze a kéklő hegyek, melyek rendszeren ködfelhőbe voltak burkolva, most mintegy közeledni látsztak, s élesen váltak el a szürkés-kék, nyugat felé narancsszín és égő pirosba játszó égtől.

Bátyám erős léptei alatt megzörrentek a száraz galyak és levelek s ő mosolygó, vidám arczzal lépett közénk.

— Nagy ujságom van, Róza, — kiáltott már messziről s titokzatosan intett mamának, ki beleegyezőleg bólintott fejével. Már régóta észrevettem, hogy ők ketten terveznek valamit, mit előttem eltitkolnak; de miután Dezső titokzatos mosolyaiból, s mama derült arczából úgy következtettem, hogy valami meglepetés készül számomra, nem akartam kérdezni őket. — „Most végre megtudom“ — gondoltam magamban s feszült kíváncsisággal lestem Dezső szavait.

— Mit szólnál, hugocskám, egy nagyszerű szürethez, — kezdé Dezső tréfás lassusággal, — melyre a rendes néhány falusi vendégen kívül, több közeli és távoli rokonok és ismerősök a városból is meg lennének hiva? . . . És ha például ez a szüret véletlenül épen nálunk lenne? . . . Tartana körülbelől egy hétig, egybekötve tánczzal, lovaglással s egyéb kedves multságokkal?

— Oh, Dezső! — kiáltottam, de elragadtatásomban képtelen voltam többet szólani, s valószínűleg igen multságos képet csinálhattam, mert mama és Dezső hangosan kezdtek nevetni.

— Gondoltam, hogy meg fog hatni — szólt Dezső még mindig nevetve, — azért is

nem mondtunk néked semmit, míg csak minden nincs eligazítva. Ma kaptam az utolsó levelet Aporiékától, melyben a meghívás szintén köszönettel elfogadtatik. Ugyebár, okos gondolat volt tőlem azt indítványozni, hogy mielőtt a városba mennénk, jó lesz, ha előbb itthon ismerkedsz meg kissé a társasággal és mulatsággal, hogy aztán ne érezd magad egészen ujoncznak a télen? És ha tudnád, hogy mama mily készséggel beleegyezett! Csepp rábeszélés sem kellett! No, no, csak azért meg ne fojtsd mamát! . . . Te, annak az Apori Hugónak, ki igen jó barátom, egy igen csinos, kedves leánytestvére van, kivel valószínűleg jól fogod magad találni. Az is olyan élénk, mint te. Egyszer régen még én is — — — oh jajj . . . most meg reám került a sor? . . .

Bizony türelmesen végig kellett várnia Dezsőnek az egész csóközönt, melylyel elborítottam. Aranyos, drága, kedves, édes, angyal, a mennyi gyöngéd név csak van, mind reá ruháztam s elragadtatásomban még a kávécsészémet is fölborítottam.

Pedig ha tudtam volna, mily végzetessé válik ez első mulatságom, ha láttam volna azt a sötét árnyat fenyegetőleg felemelkedni s ujja egyetlen mozdulatával egyszerre más irányt adni annak a fényes, rózsás jövőnek, mely szemeim előtt lebegett — akkor bizonyára nem örülök

ugy, hanem leborulva a sárguló fűbe, sirok . . . megsiratom önző életemnek első áldozatát.

Az előkészületekkel gyorsan repült az idő, s vendégeink néhány nap mulva megérkeztek. Csöndes, komoly házunk megelevenedett. A hallgatag, nagy, üres szobák visszhangoztak a csengő kaczajtól, s a folyosókon és kertben, a szobákban és udvaron, lépten-nyomon egy-egy mosolygó, barátságos idegen arcz bukkant elő.

Az idő kedvező volt, s már az első nap kezdetét vette a mulatság. Én mintha ki lettem volna cserélve. Magam sem hittem, hogy először forogva a társaságban, annyira ment legyek minden zavar és elfogultságtól.

De oly hamar beletaláltam magam az új helyzetbe, mintha mindig a nagyvilágban éltem volna, s teljesen átengedtem magam a társaság, a mozgás, a táncz, a vidámság kábitó élvezetének. Mint Dezső előre megjósolta, én legjobban Apori Irénnel találtam magam, ki néhány évvel idősebb volt ugyan, mint én, de vidám, élénk, zajos modorával egyszerre megnyert. Midőn először meglátták egymást bátyámmal, mindketten hangosan kezdtek nevetni, s Irén kedélyesen ütött Dezső vállára. — „Nós“, — mondá — „ugy látszik, ön teljesen kiheverte nagy bánatát! Pedig titokban reméltem, hogy egy félig elsorvadt, epekedő seladont találok itt, és ime!“

— A helyett egy elhizott falusi parasztgazdát talál — folytatá Dezső jóízűen nevetve, — pedig igazán kevésbe mult, hogy akkor főbe nem löttem magamat!

— A mi ugyan szörnyü nagy vesztesség lett volna a világra nézve — ingerkedett tovább Irén, s nevetve fordult hozzám. — Látod kedvesem, ilyen ez a te bátyád!

Nekem roppantul tetszett, hogy ő ily fesztelenül beszélget a férfiakkal, s igyekeztem el-sajátítani modorát. Én is többször megkísérlettem úgy tréfálkozni és ingerkedni az ő bátyjával, mint ő az enyémmel, de Húgó nem volt ebbe belevonható. Egészen ellentéte volt Irénnek. Komoly, magába vonult ember, félszeg mozdulatokkal, s nem valami előnyös külsővel. Nekem mindig a szőkék tetszettek jobban, s összenőtt szemöldökét, mely haragos kinézést kölcsönzött arcának, — majdnem félelmesnek találtam. Ő tudta jól, hogy külseje cseppet sem vonzó, kellemes, s épen ezért zárkózott, bátor-talan volt, nem nagyon szerette a társaságot, s most is csupán húga kedvéért jött el. Ők ketten különböző természetök daczára elég jól egyeztek, de gyakran láttam szemeiben rosszalást kifejezve, Irén tulságos vigsága felett, s mikor éreztem, hogy figyelő, mély tekintete rajtam nyugszik, égszerre oly feszesen éreztem magam, hogy nem tudtam még megmozdulni

sem. Modora irányomban rövid, majdnem udvariatlan volt, mi annál rosszabbul esett, mert a többi fiatal emberek teljesen kimerítették magukat a bókolásban; de valami megmagyarázhatlan következetlenségnél fogva, a Hugó nyeresége mégis jobban tetszett nekem. Haragudtam, hogy ő annyira nem vesz engem számba s bosszantani kezdett az az erkölcsi fensőbb-ség, melyet e bozontos szakállu, hallgatag férfi mégis rám gyakorolni látszott, — s igyekeztem kerülni őt.

Négy napja szüreteltünk már, mert többfelé voltak szólóink, s a vígság és jókedv napról-napra fokozódott. Irén és én vittük a fősze-repet s a fiatal emberek vetélkedtek, hogy melyikünket tüntessenek ki jobban. Különösen volt egy szép, sima arczu főhadnagy, ki rendkívül epedő pillantásokat vetett reám, s napjában legalább háromszor szerelmet vallott. Mellesleg mondván, olyan szellemdús volt, mint egy séta-pálcza. De akkor ezt nem vettem észre, sőt ellenkezőleg, igen hizelgett ez udvarlás. Fel volt keltve bennem a hiúság. Most még inkább vártam a tél eljöttét, mert tisztában voltam vele, mily gyönyörűségek várnak reám. — Mulatni fogok — gondolám — bálozni, udvaroltatni magamnak, s vidám társaságokba járni, mert ez az igazi élet és boldogság! . . .

Egy délután — borus idő levén — mi nők

mind a szobákban maradtunk, míg az urak elementek bátyámmal valami cséplő gépet megtekinteni. Mama künn volt elfoglalva, a többi asszonyságok titkon egy kis délutáni álmodtak. Irén zongorázott, s én nem tudva okosabbat tenni, egy könyvet kerestem elő, s az ablakhoz ülve, olvasni kezdtem. Akkor vettem észre, hogy ez nem az én könyveim közül való, de azért csak tovább lapoztam benne. Tennyson költeményei voltak, angol eredetiben, — mely nyelvet én, hála egyik gouvernántom fáradozásainak, — meglehetősen értettem.

— Nagyon kellett unnia magát, Róza kisasszony, hogy könyvet vett elő — szólalt meg valaki hátam mögött, s én meglepetve fordultam meg. Hugó volt, ki szintén itthon maradt, s most észrevétlenül lépett a szobába. Gúnyos hangja igen rosszul esett, de óvakodtam azt kimutatni.

— Megvallom, únalamban kerestem egy könyvet, — válaszoltam egész őszintén — de erre ráakadva, a legnagyobb élvezettel olvastam. Öné talán e könyv? Künn találtam az asztalon. —

— Igen, az enyém, — felelt, szembe állva vélem, egészen más hangon — mindig szoktam könyvet magammal vinni, bárhova utazom. De olyan feledékeny vagyok. . . .

— Ezuttal nagy hálára kötelezett valakit

feledékenysége által — szóltam nevetve. — Remélem, nem haragszik, hogy elvettem?

— Világért sem. Szolgálhatok a második kötettel is, ha kívánja. De igazán nem is képzeltem, hogy még angolul is tudjon!

— Nem tette fel rólam, ugy-e? — szóltam mosolyogva, s titkon valami büszke örömet éreztem, s legjobban szerettem volna egyszerre mindent elmondani neki, a mit még tudok és tanultam. Ez hiúság volt tőlem, — de a többiekkel szemben soha sem jutott eszembe; csupán ha Hugóval beszéltem, szerettem volna minél okosabbnak és műveltebbnek látszani, mert jól észrevettem, hogy egészen más ő, mint a többi.

— Az igazat megvallva, még azt se tettem volna fel magáról, hogy egyáltalán olvasni tud — mondá ő ismét, tréfásan.

— Ugyan szép véleménnyel van felőlem! — válaszoltam.

— Higyje meg nekem, nem úgy néz ki maga, mintha arra gondolna, a mit olvas. Még a szeme sem áll úgy!

— No ez ugyan szép bók, mondhatom. Hát mire gondolnék egyébre?

— Arra, hogy milyen ruhát vesz fel holnap, meg miféle multság van kilátásban. — Tréfásan akarta ezt is mondani, de nem sikerült, s engem sértett az ő kiméletlensége. Épen

gen élesen készültem válaszolni, midőn mama valami házi dolog miatt kihivatott a szobából. Sietve íégeztem el, s elkészülve, épen egy igen haragos válaszszal akartam belépni a szobába, midőn nevemet hallom emliteni. Önkénytelenül is megállottam.

— Én nem tudom, mit találsz te Rózán oly rendkívülinek — szólt Irén, szavait folytatva, — ő is csak olyan, mint a többi.

— Nem, Irén — felelt Húgó — hidd, meg ő egészen más, mint azok a nagyvárosi kisasszonyok, kiket eddig ismertem. Szeretném tudni, honnan veszi azt a szeretetreméltóságot, és őszinte, keresetlen modort, itt falun? Mint ha mindig a nagy világban forgott volna, olyan ügyes! Csak egy van, a mit nem szeretek benne. De hiszen még olyan fiatal. . . Majd rá fog jönni ő is.

— Szépnek találod?

— Nagyon. És kedvesnek. Megérdemli, hogy igen boldog legyen. Bizonyára találni fog nemsokára valakit és aztán elmegy véle, ki tudja merre. . .

Hangjában eltitkolt szomorúság volt észrevehető, de én nem is figyeltem arra.

— Ah, hát ilyen vagyok én! — gondoltam diadalmasan s szerettem volna örömmemben hangosan felkiáltani. Csak azon csodálkoztam, és nem tudtam megérteni, hogy ha Hugó

igy beszél és gondolkozik rólam, miért mégis oly kiméletlen velem szembe? De egyszerre szégyenhez hasonló érzés fogott el, midőn észrevettem, hogy én az ajtónál hallgatózom! Hirtelen, mint tetten kapott bűnös, szaladtam el. A haragos válasz, melyre készültem, elmaradt és egész este nem tudtam Hugóra nézni, s mégis folyvást valami jóleső, hiu, büszke öröm töltött el, és folyvást hallottam szavait.

Hat nap telt el oly gyorsan, oly észrevétlenül, hogy nékem úgy tetszett, mintha csak egy óra lett volna. Vendégeink távozni készültek s én megborzadtam, ha arra gondoltam, hogy házunk megint oly üres, csendes lesz, mint azelőtt. Az utolsó napon nagyszerű bállal készültünk befejezni a mulatságokat, melyre az egész vidék és falu intelligentiája hivatalos volt. Az előkészületek nagyban folytak. A tánczteremül szolgáló tágas termet fenyőgalyakkal akartam feldisziptetni s megkértem Dezsőt, hogy lovagoljon át a közeli erdőbe fenyőgalyakért. Dezső szívesen teljesíté kívánságomat, mint mindig — s a lovaglás élvezete még többeket késztetett szolgálatkészségüket felajánlani, úgy hogy nemsokára az urak nagyobb része utra készen állott. Ez egy újabb élvezet volt, nézni a verandáról a készülődést, míg rendre elővezették a lovakat, s a hirtelen támadt sürgést-forgást. A főhadnagy legelsőnek kapott fel lo-

vára s különféle mutatványokat vitt véghez, melyekben én teljes szívemből gyönyörködtem. A béres egy kis szekérrel, melyre majd a fenyőágakat fogják rakni, már előre elindult s a kerekek nyikorogva forogtak a lágy, süppedékes úton.

— Jőjj csak Róza, — szólított ekkor bátyám az ajtóban — jőjj kérlek, és varrj fel nekem egy gombot a ruhámra; ebben a pillanatban szakadt le.

Bementünk szobájába és én sietve vartam fel a gombot, hogy minél előbb visszatérhessek.

— Ugy tetszik, elfeledtél már varrni is, Róza, — szóló Dezső mosolyogva, a mint sietésembe hol a tűt, hol a gyűszűt ejtettem ki kezemből.

— Oh, kedves Dezső, — mondtam kissé megszégyenülten — ne haragudj? Olyan boldog vagyok igazán. Hát még a télen majd? És mindezt csak neked köszönhetem! Óh Dezső, hogy fogom én ezt neked meghálálni?

Jóságos arcza olyan szeretettel nézett reám, s nagy csontos kezével gyöngéden veregette meg vállamat.

— Jól van jól, kicsikém! Csak mulass... majd aztán te is reájösz arra, a mire a tévén bátyád már évekkal ezelőtt reájött, hogy a csend és nyugalom mindennél többet ér. No csak mulass, a míg meg nem únod!

— Soha sem fogom megúnni, Dezső, — feleltem lelkesülten. — A mig csak élek, mindig fogom szeretni, a mi élénk és vidám! Ezen-túl minden évben nagy szüretet tartunk és bált is rendezünk, úgy-e?

— Oh te kis élvhajhász, te! — szólt bátyám. Nevetve rázta meg fejét s mi visszavertünk vendégeinkhez. Oly jelentéktelen dolog volt ez, hogy nem is figyeltem akkor reá, de később keserü önkínzással igyekeztem visszaemlékezni minden legapróbb részleteire. És emlékezem még most is a kis, homályos szobára, a zöld butorokkal, a lovagostorra, mely keresztbe volt vetve a sárga diófa-asztalon, a rácsos ablakra, mely mellett bátyám állott kalapjával kezében s a délutáni napsugárra, mely vékony vonalban esett a szemben lévő falra. És látom magamat, a mint meghajlott derék-kal állott bátyám előtt, sietségtől, örömtől és megelégedéstől kipirúlt, ragyogó arczczal, — és százszor, ezerszer tettem azóta magamnak a legkeserűbb szemrehányásokat, hogy miért nem borúltam le előtte, s csókoltam meg még egyszer, utoljára áldott, jóságos kezét. . . Vég-re mindnyájan elkészültek, s az ebek vidám csaholása s hangos éljenkiáltozás közt elindultak. Kendőinket lobogtatva néztünk utánok, mig csak az úton bekanyarodva, egy magas falke-rités el nem takarta előlünk. En aztán bemen-

tem, még egyszer körülnézni a nagy teremben. Egy lámpa a falon félre csúszott s meg akartam igazítani. De kissé magasan volt s hasztalan nyújtogattam karjaimat. Már épen azon gondolkoztam, hogy széket hozok, midőn egyszerre ismerős léptek hallatszottak hátam mögött, s egy erős, barna kéz felnyúlva az én kezem fölé, egy rándítással helyreigazította a lámpát.

— Mintha nem lett volna jó ez a szoba így is — szólt egy mély hang, s Húgó fekete szemei korholó pillantást vetettek reám. — Mire való annyi oknélküli fáradságot okozni? Képes az egész világot mozgásba hozni egy szeszélyért!

— Már én ilyen vagyok — válaszoltam kissé sértődve, — a kinek nem tetszik, a ne mozduljon meg. De szükségtelen azért nékem szemrehányást tenni.

— No persze — szólt — mihelyt valakinek az igazat megmondják, rögtön meg van sértve. — Valami titkos öröm töltött el azon gondolatra, hogy ő ily nyíltan igyekszik kimutatni, mennyire nincs megelégedve velem, mikor pedig én tudtam jól, miként gondolkozik rólam. De azért hidegen, majdnem gúnyosan válaszoltam: — Oh világért sem. Én ez esetben nem tartom érdemesnek haragudni. — Ő kissé távol tőlem, az ablak mellett állott, s karjait összefonva, szórakozottan nézett ki az ab-

lakon. Titokban összehasonlítottam a többiekkel, s ez összehasonlítás nem az ő előnyére ütött ki. A főhadnagynak például sokkal formásabb arcza volt, s szőke, göndör haja, melyet igaz, hogy mindennap felsütött — de — — Húgó felém fordult, s valamit mondani akart, de talán szemeimből olvasta ki gondolatomat, mert hirtelen elfordult s ajkába harapott. — Terhére van jelenlétem úgy-e — mormogá elváltozott hangon, s lehajtá fejét. Én megszégyeltem magam, s megbántam előbbi gúnyos szavaimat. — Bocsásson meg — akartam mondani néki, — de e perczen Irén lépett a szobába. — Róza! — kiáltott — menjünk öltözködni; mindjárt gyülekeznek a vendégek! — Karon fogott s magával vitt szobánkba, de én e perczen sehogysem tudtam olyan nagy fontosságot tulajdonítani az öltözködésnek. Elmélyedve álltam meg az ablak előtt, alig halgatva Irén fecsegésére.

— De az isten áldjon meg, Róza, felelj már egyszer, épen harmadszor kérdezem: ezt a rózsát tegyem-e a hajamba, vagy inkább a szalagot?

— Igen — azt — vagy nem, a rózsát — feleltem kissé megzavarodva. — Majd meg fogjuk próbálni, melyik ál jobban.

Kivettem a szekrényből ruhámat — emlékszem jól, fehér mousselin ruha volt, rózsá-

szin szalagokkal, — s az ágyra tettem. Aztán fésülködni kezdtem. Kibontott hajjal, kezemben a fésüvel állottam a tükör előtt, míg Irén a virágokat válogatta, melyeket fel akart tűzni. Egyszerre valami sajátságos zaj hallatszott künn. Zavart hangok, kiáltozás, ide-oda szaladgálás, majd erős férfileptek közeledtek a melékszobába, lassan és nehézkesen, mintha valami súlyosat emelnének. Rémülten néztünk Irénnel egymásra, — egyikünk sem mert szólni. Egyszerre egy vérfagyaló sikoltás hallatszott, anyám hangja volt, de oly iszonyu, oly természetellenes volt e sikoly, hogy megdermedtem tőle. Pillanatig úgy éreztem, mintha lábam ólomból volnának, s lehetetlenségnek tetszett megmozdulnom, vagy leengedni fölemelt karomat, vagy elgondolni, hogy mi történhetett . . . A borzasztó sikoly ismétlődött, s rá egy tömpa zuhanás hallatszott, mint mikor valaki leesik a földre. Mint egy örült rohantam ki. Az ajtóban Húgó állott, fel akart tartóztatni. Arcza halálsápadt volt, s két karját védőleg terjeszté felém. Félre löktem őt, s mintegy álomban néztem körül a szobában, mely telve volt elrémült, kikelt arcokkal. Anyám ajultan terült el a földön, körülötte az ijedtségtől tehetetlenül állott két-három asszony, s a divánon egy kendővel letakarva, valami mozdulatlan tömeg feküdt. Ösztönszerűleg rohantam oda. Valaki

fel akarta tartani kezem. Késő . . . lerántottam a takarót . . . s ott láttam bátyámat eltorzult, megkékvült arczczal, összeroncsolt testtel . . . hidegen . . . halottan . . .

Egy árok, egy hitvány árok volt az oka. Lova félrelépett, ledobta őt . . . és ő oly szerencsétlenül esett. . . És mindez egy percz alatt történt . . . Egy percz! . . . Irgalmas isten, de hát lehetséges volt-e? . . . Ott állottam némán, tehetetlenül, mintegy kővé meredve, és se szólani, se sirni nem tudtam . . . Oh, az isten nem volt oly könyörületes hozzám, mint anyámhoz! Én nem vesztettem el eszméletemet; tisztán, világosan láttam mindent, és látni fogom magam előtt mindig, életem utolsó pillanatáig.

A borzasztó csapástól nemhogy elkábultam volna, ellenkezőleg, agyam még élénkebben működött, s kinzó éberséggel figyeltem mindenre. . . Ah, emlékszem e rémes időre jól! . . . A lelkészre, ki hosszú köpennyel s kezében kereszttel, imádkozott fölötte, a viaszgyertyák erős, átható szagára, s a virágokkal és fehér csipkés szemfödővel leborított koporsóra. . . A szobákban halkán, lábujjhegyen jártak-keltek az emberek és suttogva beszéltek, mintha féltek volna felébreszteni őt. A fekete posztóval bevont lépcsőn tompán kongtak a lépések. A kalitka a falon kendővel volt betakarva, hogy a vidám madárének ne zavarja

a halottat, — de a kis kanári egy nyiláson át megpillantva a napsugarat, élénken csiripelt. . . .

Vendégeink nagyobbára még a temetés előtt eltávoztak. Irén és Hugó igazi jó barátoknak mutatták magokat. Nem tudom, ki igazított volna mindent el, ha Hugó nincs ott. Irén vigasztalt, sirt velem, s szomorunak látszott, — de ő tudott egyébre is gondolni s megszidta a varrónőt, ki gyászruháját nem készítette elég csinosan.

Anyám csaknem folytonosan eszméletén kívül volt, a miért én hálát adtam az istennek, mert legalább meg volt mentve attól a borzasztó érzéstől, melyet én éreztem, midőn könytelen, száraz szemekkel láttam bezárulni a koporsót, s hallottam tompán dübörögve hullani a kemény földgöngyöket a sirba. . . . A gyászének elhangzott a néma temetőkertbe, s a pap beszentelte az új sirhantot, melyre zörögve hullottak az elszáradt, sárga levelek

*

Hetek, talán hónapok multak el azóta. Tél lett. Az időjárás zord, hideg volt. A folyton hulló hó elborított mindent; az ablakokon fehér jégvirágok nyiltak, s a szél kétségbeejtőleg sivitott végig az udvaron és kerten s rázogatta a fák havas, zuzmarás ágait. Házunkban még érezhető volt az a dermesztő, fagyasz-

tó borzalom, melyet a halál hagy maga után, s mely mintegy befészkel magát, rátelepszik a butorokra, a képekre a falon, s elkísér a hálószobába, odaül az ágy mellé, s, hideg kísérteties lehelletével megfengeti az éjjeli mécses halvány lángját . . . Soha, sem azelőtt, sem azóta, ilyen telet nem éltem át. Néha úgy tetszett nekem, hogy mindez csak egy borzasztó, gonosz álom, oly hihetetlen, elképzelhetetlen volt előttem, hogy Dezső, az én vidor, tevékeny, jóságos bátyám, azzal az ő mosolygó arcával, most ott fekszik a hideg, kemény föld alatt és meg sem mozdul többet soha . . . Hogy elment a nélkül, hogy elkészült volna a hosszú utra, nem számolva le az élettől s nem készülve el a halálra . . . Éjjelenként néha hirtelen felültem ágyamban; tisztán láttam őt felém közeledni, de vidám arcza halálosan szomorú volt, s szemei szemrehányólag tekintettek reám . . . Egy iszonyu hang szólalt meg vádlólag bennem, felsikoltottam s szerettem volna anyámhoz szaladni, de nem mertem, mert az ő szemeiből is folyást azt a néma, titkolt szemrehányást véltem kiolvasni. Néha azt hittem, hogy megőrültem, s mindez csak lázas képzelem . . . De mindannyiszor felébredtem, világosan tudtam gondolkozni s az iszonyu való tisztán állott előttem.

De gyakran éreztem az önvád és gyászon

keresztül is, hogy a Dezső fölött érzett bánatom háttérbe szorul s azon vettem észre magam, hogy néha azon gondolkozom, miként mulattam volna a télen, ha Dezső nem hal meg, és igen . . . haragudtam reá és vádoltam őt. E lelkiállapot egészségemre is hatott. Betegeskedni kezdtem, megsoványodtam, s ha a tükörbe néztem, nem ismertem magamra. Mama, ki eleinte kétségbeesésében semmi vizsgálatást nem akart elfogadni, később a fásult nyugalom egy nemébe esett, de lassanként csak kezdett visszatérni szokott foglalatosságaihoz. Gyakran értekezett a jegyzővel birtokunk egy részének eladása felől; egyszer kértem őt, adjunk mindent el s költözzünk a városba, de mama még hallani sem akart erről, s én ismét visszasülyedtem közönyösségembe.

Igy mult el a tél s elérkezett a tavasz, de én még csak észre sem vettem. Még most is, annyi évek mulva, csak borzalommal tudok visszagondolni azon időre és lelkiállapotomra. Oly fiatal voltam és olyan fáradt . . . Nem érdekelt semmi, nem vártam, nem óhajtottam, nem reméltem semmit. Kábitó egyhangúságban teltek, multak az órák, egyik sem hozott semmit, egyik sem vitt semmit . . . És az órákból napok lettek, a napokból hetek és hónapok. . . És én fásult nyugalommal éreztem telni az időt, s gondoltom, hogy ez mindig így volt s

mindig így fog lenni, örökké. Ez időben nem bántott még az a nyugtalan vágy sem, keresni valamit, miről magam sem tudtam, hogy mi lehet? . . . Megszüntem foglalkozni a jövővel, vagy törődni a jelennel; minden üres, kihalt, közönyös volt előttem. Olyan voltam, mint egy árnyék. . . Igen, akkor az volt a legrosszabb, hogy nem volt senkim, kinek fiatal, telt, mozgás és élet után vágyó szívemet kiönthettem volna. Mama öreg volt már, ő nem tudott volna megérteni, s én, ámbár kimondhatatlanul szerettem őt, a Dezső halála óta majdnem féltem tőle és sehogy sem tudtam eltalálni a régi, bizalmas hangot, mert mindig azt a soha ki nem mondott, de folyton ajkán lebegő vádat véltem kiolvasni szeméből: „te vagy az oka mindennek!”

Egy délután mama elment a jegyzőnéhez, ki gyöngélkedett, s én egyedül maradtam otthon. Leültem a zongorához s játszani kezdtem. Mióta Dezső meghalt, még ki nem nyitottam a zongorát, s most, midőn az ismerős hangok megszólaltak, egyszerre valami kimondhatatlan fájdalom fogott el. . . A nyitott ablakon be tódult az üde tavaszi levegő. A fák ágai, mintha halványzöld fátyollal lettek volna bevonva. Ezek a fakadó rügyek voltak, melyeknek illata beáradt a szobába. . . Nem tudtam tovább játszani. Kezeim lehanyatlottak, s úgy éreztem, mintha szívem jégkéreggel lenne bevonva, s e

jéghéreg alatt fájón dobog és lüktet a meleg sziv. . . Istenem — gondolám — taníts meg élni, vagy engedj meghalni! Tudom én, hogy ez így nincs jól, hogy föl kellene ráznom magam, s élni anyámért — de nem tudok. Bocsásd meg, ha bűnös vagyok, és vedd ki lelkemből azt, a mi úgy fáj! . .

Léptek zaja hallatszott a másik szobában, mama s még egy idegen hangja, mely szintén ismerősnek tetszett. Hamar felállottam. Mama lépett be Hugóval. Ki nem mondhatom, mennyire örültem neki. Az első idegen volt, ki Dezső halála óta meglátogatott. Felé siettem, s felindultan nyújtám neki kezem. Oly jól esett, rokonszenvos, nyílt arczát ismét látnom, melyen az egykori rosszaló kifejezés helyett most mély részvét tükröződött vissza. S most nem tapasztaltam semmi feszültséget sem vele szemben, csak azt éreztem, hogy jelenléte örömmel és megnyugvással tölt el. . .

— Búcsuzni jöttem — mondá ő, a kölcsönös kérdezősködések után, s aztán elbeszélte, hogy a fővárosba utazik elfoglalni egy igen előnyös állást, egy nagy banknál, hol rövid idő alatt gyorsan haladhat előre. Egyúttal meghívást is adott át anyja részéről, ki fölkérte mamát, hogy néhány hetet töltsünk nálok el. Mama hallani sem akart erről. . . .

— Nem tudok távozni innen, — mondá;

— és Rózáat magában nem engedhetem. — Oh istenem, ne kívánják ezt egy öreg asszonytól, — tevé hozzá, midőn Hugó kérlelni kezdte. — Én nem tudok innen elmenni, mert. . . — Sze-me-i megteltek könnyel, s nem tudta tovább folytatni. Hozzá siettem, megöleltem, s mondtam, hogy én nem is kívánok elmenni. Erre megcsókolt, s aztán felindultan távozott a szobából, hogy kisírja magát. Sokáig hallgatva ültünk ott Hugóval. Nekem úgy tetszett, mintha az a jégkéreg mind erősebben szoritná össze szívemet, olyan élesen, olyan hidegen, hogy majdnem testi fájdalmakat okozott. . . Hugó izgatottan állt fel, az ablakhoz lépett, majd megint visszaült.

— Borzasztó életük lehet itt — mondá halkan. — Egész télen olyan egyedül. . . Ez nem magának való! Valahogy rá kell beszél-nünk mamáját, hogy bejőjjenek hozzánk, legalább egy pár hétre.

— Nem, — szóltam fejemet rázva, — ne is említse ezt mama előtt, mert rosszul esik neki. Ő nem tud távozni atyám és Dezső sir-jától.

— De maga Róza, maga! — kiáltott majd-nem haraggal, — tönkre megy itt. . . Istenem, hiszen oly rosszul néz ki, rá sem lehet ismer-ni. . . Fény, zaj és mozgás kell magának s nem bánat és keserűség, és az élet csendes elmulása. . .

— Én már belenyugodtam mindenbe. Így fog eltelni az én életem, — válaszolám látszólag nyugodt hangon, de éreztem, hogy minden csepp vér ellentmond bennem s végtelen keserűség tölt el.

Hugó izgatottan járt le és fel a szobában.

— Azt hiszi? Csakugyan oly nyugodt? — kérdé hirtelen megállva előttem.

Nagy, mély tekintetű szemei figyelmesen nyugodtak rajtam, úgy éreztem, hogy belát lelkem mélyére, s mintegy kényszerítve éreztem magam őszintének lenni.

— Nem mondtam igazat Hugó, — szoltam hozzá lépve. — Nem vagyok nyugodt, ellenkezőleg, lelkem napról-napra csüggedtebb lesz s ha még sokáig így marad minden, érzem, nem bírom ki. Valami változás kell hogy jőjjön, mert különben. . . Nem — hallgasson meg, engedje, hogy mindent elmondjak — folytatám, látva hogy szólni akar, — ismerjen meg, hogy milyen hitvány, rossz vagyok én. . . Lássa, a mit az isten rendelt, az ellen tudom, nem lehet tenni és talán Dezső boldogabb ott, mint itt lett volna. . . de én, Hugó, mit tegyek én? . . . Mit tegyek evvel az élettel, melyet nem tudok felhasználni? Ezt vétek mondanom, de nem tehetek róla . . . nem tudok élni . . . segítsen rajtam, tanácsoljon, hogy nit tegyek! . . . Oh, vigyen el innen, mert nem bírom ki tovább!

Halk, szakgatott hangon beszéltem, elfordítva fejemet s nem tekintve reá. Nem tudtam, hogy mit akarok, nem fontoltam meg, hogy mit beszélek, mit cselekszek; nem gondoltam semmire, csak azt éreztem, hogyha ő most elmegy és az én életem csak úgy fog tovább folyni napról-napra, mint eddig, hát akkor nincs egyéb hátra, minthogy meghaljak. . .

— Ez rossz, — szolt Hugó oly hangon, mely igyekezett atyailag barátságos és tanácsadó lenni. — Hát nem tud foglalkozni egyáltalán semmivel? Nem állanak rendelkezésére a zene s a könyvek és a háztartás?

— Ez mind nem elégít ki engem, — feleltem csüggedten. — Jól mondta az előbb, hogy zaj kell nekem és mozgás és nem az élet csendes elmulása. . . Oh, én oly türelmetlen vagyok! Én élni akarok és nem eltemetkezni magányban és únalomban.

Izgatottságom oly fokra hágott, hogy alig tudtam lábamon állani, s attól félttem, hangom minden perczen megszakad.

— És rossz az, — tördelém tovább hal-
kan, mert éreztem, hogy ki kell beszélnem magam — rossz az, hogy nincs senkim, senkim, kivel megoszszam mindazt, a mi lelkemet eltölti. Még mikor Dézső élt, még akkor is gyakran oly egyedül, oly borzasztó egyedül éreztem magam. . . Hát még most? Oh, vigyen el ma-

gával, mert nem bírom ki tovább — ismétlém akaratom ellen is kiáltó hangon s összekulcsolt kezem karjára téve, oly erősen szoritottam össze, hogy kezeim fájni kezdtek.

Hugó pillanatig némán, majdnem ijedten nézett reám. Eltávolítá kezem karjáról s pár lépést távozott.

— Mit tettem? . . . gondoltam magamban rémülten s egyszerre tisztán láttam mindent és szerettem volna ki nem mondottá tenni ez utolsó szavakat, melyek oly meggondolatlanul szállottak el ajkaimról.

— Róza, igazán akarna-e velem jönni? — szólt Hugó pár pillanatnyi szünet után halk, félélnk hangon.

Reánéztem.

— Hátha csak száналomból mondja? — jutott egyszerre eszembe s szerettem volna szememben olvasni, de lesütve tartá előttem, mint egy félélnk gyermek s erős, nagy termete reszketett a felindulástól. — Csak szánalom, bizonyára csak szánalom, — ismétlém magamban, — nem szabad ellogadnom, — de egyszerre elvonult szemeim előtt az elmúlt tél minden fájdalma és borzalma s megrémültem, hogy tovább is így maradjon minden.

— Akarok — felelém határozottan s kezébe tettem kezem. Szemei fellángoltak s élénk pir borítá el halvány arcját.

— Oh, Róza, nehogy azt higgye, hogy csak fel akartam használni helyzetét . . . Küzdöttem magammal és nem akartam szólni, de szavai felbátorítottak . . . Én szerettem már az első perctől kezdve . . .

— Nem, nem, ne tovább, — erősködtem és mintegy vétekként tűnt fel előttem az a nagy boldogság, mely szívemet egyszerre eltöltötte. Midőn mama visszajött a szobába, annyira elbámult azon, a mit mondtunk neki, hogy sokáig még szólni sem tudott.

*

Hugó nem akarta megvárni a gyászév leteltét s így nem volt okunk esküvönket halasztani, de mama két hónapi határidőt kívánt, mert, mint mondá, annyi idő okvetlenül szükséges az előkészületekhez. Ő férjhez menetelem hírére egészen mintegy újra éledni látszott. Nagyon meg volt elégedve s azt mondta, hogy most már nyugodtan meghalhat . . . Hugó ez idő alatt csak egyszer látogatott meg; többször nem jöhetett, mert el kellett foglalnia új állását a fővárosban. De ez idő alatt mintegy három hétig volt nálunk Irén, ki egészen elemében érezte magát. — Tehát sógornók leszünk — szólt örvendezve. — Nó lám, ki hitte volna? És kelengyéd készen van-e már? A télen együtt bálozunk majd, ugy-e? Hány selyem-

ruhád lesz? Majd kiválasztom én neked! — Eleinte engem nem nagyon érdekelt kelengyém kiválasztása és összeállítása, mi fölött mama és Irén órákig tanácskoztak. Folyvást jövő életem kiszínezésével voltam elfoglalva, s a legnagyobb boldogságot ígértem magamnak. De most már tudtam, mit értek e boldogság alatt. Olyan új volt előttem e gondolat, hogy néha fennhangon kellett mondanom magamnak: férjhez megyek, férjhez megyek — hogy elhihessem, miszerint életemben egyszerre ily nagy változás állott be. Lassankint azonban kezdtem hozzászokni e gondolathoz s mind jobban érdeklődni az élethez közelebb álló dolgok iránt. Élénken vettem én is részt a tanácskozásokban, s a legnagyobb élvezettel merültünk el ketten Irénnel a különböző minták, csipkék és selymek választásában. Könnyebb lett volna ugyan mindent készen a fővárosból hozatni, de ez által meg lettünk volna fosztva a kiválasztás élvezetétől, s így házunknál mintegy négy vagy öt varrónó foglalatoskodott, kiknek türelmét ugyan csak próbára tettem.

Az idő gyorsan repült s a két hónap észrevétlenül letelt. Az én születésnapomra, július tizenötödikére volt kitűzve az esküvőnk. Az idő, mely addig borus, esős volt, azelőtt való nap kiderült, s én örvendtem, hogy menyegzőm napján szép idő lesz. Hugót másnap reg-

gelre vártuk, s délután 4 órára volt határozva az esküvő a kis templomban, hol megkereszteltek, hol bátyám koporsóját beszentelték s atyám fölött tartották évenként a requiemet. A gyász miatt csak egész csendben, vendégek nélkül akartuk megtartani, csupán a szükséges tanúk jelenlétében, s az esküvő után mindjárt elszándékoztunk utazni.

Leányságom utolsó estéjén lementem még egyszer utoljára a kertbe, hogy elbucsuzzak minden fától, minden bokortól. És a mint egyedül bolyongtam a fasorok közt, önkénytelenül felidéztem magamban emlékeirnet. Ugy tetszett, mintha a vágycsok és ábrándok, melyek régen kiroztek, most alakot öltve lebegtek volna körülöttem. Igyekeztem elúzni őket, de nem sikerült. Ismét és ismét előjöttek a fák nedves levelei közül, az esőtől szétvert rózsák kelyheiből, s felém intettek a tó mély zöld vizéből, melyben halaványan csillogtak vissza a mintegy nedves ködfátyolba burkolt csillagok . . . — De hát mit akartok — kérdeztem — hiszen boldog vagyok és szeretem Hugót. — Igaz, hogy én nem így képzeltem a szerelmet. Küzdést szerettem volna és akadályokat. Azt akartam volna, hogy tiltsák meg, hogy szeressem őt, és én azért mégis szeressem, úgy miként a regényekben olvastam. És az én hőszöm halvány és bús volt, selyemszöke hajjal s epe-

dő kék szemekkel. De Hugó ehez oly kevéssé hasonlított az ő erőteljes, zömök természetével, egészséges barna arczával s nagy fekete szakállával. És minden oly egyszerű volt, oly küzdelem nélküli. . . . Megijedtem ez elégedetlenségtől, s igyekeztem a holnapra gondolni. . . És körülöttem minden oly békés, oly csendes volt. A szél néha meg-megrázta a fák esőtől terhelt galyait, s az üde esőcseppek ráhullottak fejemre és nyakamra. A békák egész erejükből kuruttyoltak a víz mellett, mintegy hívogatván az esőt. A madarak csipogva helyezkedtek el az ágak között fészkeikben, s halani lehetett, mint röpkednek nyugtalanul egyik helyről a másikra, míg végre mindent rendben találva, elnyugosznak. A felhők mögül kikibukkanó holdnak olyan vizenyős képe volt és halvány, fáradt fényt vetett az útakra s a ház homlokzatára. A verandán még egyszer megálltam s bucsut intettem a kertnek, melyet csak már mint asszony fogok viszontlátni. És most már nem tetszett oly borzasztónak az a gondolat egy egész életet itt átélni csendben és nyugalomban. . . És csodálkoztam, miért is vágytam úgy el innen, mikor olyan szép minden és olyan boldog lehettem volna. . . — Mit nyerek vele, ha eltávozom? Vajjon mi vár reám a jövőben? — gondoltam, szobámba lépve s a kétség és félelem összeszorította szívemet. De

megpillantva menyasszonyi ruhámat, mely fehérén és csillogón terült el a pamlagon, míg a fátyol, mint egy fényes, fehér felhő borította be, — egyszerre kimondhatatlan melegség fogott el. Megcsókoltam a fátyol szélét, s magamban bocsánatot kértem Hugótól, és éreztem, hogy mégis csak mindenem ő nekem és szeretem lelkem egész erejéből . . .

Kimentem anyámhoz, elbucsztam tőle és bocsánatot kértem minden keserűségért és bánatért, melyet okoztam. Meg akartam köszönni eddigi jóságát és szeretetét, de a könnyek elfojtották szavaimat, s ő is sírva ölelt át. — Elbucsztam a cselédektől is, kik sok szerencsét és áldást kívántak nekem, s megcsókolták kezeimet. Midőn aludni mentem, megállottam a Dezső szobája előtt, s keresztet vetve magamra, sokáig sirtam és imádkoztam ott egyedül . . . Többet nem féltem, úgy tetszett nekem, mintha bátyám szelleme felettem lebegne s megáldaná választásomat.

Másnap reggelre a várt időre megérkezett Hugó szüleivel és Irénnel együtt, ki egy egész halmaz kalapskatulya, bőrönd és táska kíséretében jelent meg, — melyek nélkül különben képzelni sem tudtam Irént. Hugó szülei kedves öreg emberek voltak, kiket most láttam először; de ők oly szeretettel közeledtek felém, hogy nemsokára úgy tetszett, mintha már rég

ismertem volna őket. Ebéd előtt el akartunk menni ketten Hugóval a temetőbe, atyám és Dezső sírjához, de az eső ismét esni kezdett, s Húgó nem engedett, nehogy áthütsem magam. Én haragudtam az eső miatt, s oly nyomasztólag nehezedett kedélyemre, hogy mégis ily borus, esős időben lesz esküvőnk, minden napfény nélkül, holott pedig tegnap ki volt derülve. De ma, merre a szem ellátott, köröskörül ólomszürke egyhangu fellegek, melyek oly lomhán, mozdulatlanúl borították be az eget, mintha sohasem akarnának elvonulni. A lakásunkhoz vezető széles, sáros-úton, kétfelől szomorú képpel meredeztek égfelé a gesztenye és juharfák fekete, víztől sikos ágai. A falombok nedveségtől terheltén hajoltak meg, s búsan rázták néha vizes, fényes leveleiket. Az esőcseppek rythmikus egyformasággal koppantak a házfedélre, s a csatornából egész zuhatag áradt ki. . . De rajtam kívül senkire nem látszott benyomást gyakorolni az idő. Azt hittem, hogy Hugó is oly izgatott, majdnem megrémült lesz, mint én; de ellenkezőleg, ő igen derültnek és nyugodtnak látszott, s még tréfálni is tudott Irénnel, ki kijelentette, hogy inkább soha sem megy férjhez, minthogy esküvője olyan csendben, táncz, zene és vendégek nélkül történjék meg.

Pontban öt órakor mindnyájan készen voltunk, s kocsira ülve, a templomba mentünk,

mely tele volt kíváncsi falusi néppel. Én nem láttam egyebet, mint az oltáron a két aranyos szárnyú angyalt, s az öreg templomszolgát, ki épen a gyertyákat gyujtotta meg, s aztán tiszteletteljesen vonult félre előlünk. A lelkész kijött ugyanazon ruhában, melyben bátyám korporsója fölött imádkozott, s egy hosszú beszédet tartott, melyből semmit sem értettem. Aztán elmondta az esküformát és mi utána mondtuk, Húgó halk, tiszta hangon, én öntudatlanul, mint egy álomban . . . És igazán, csak mintegy álomban hallottam, midőn Húgó bevégzett szertartás után édes kicsi feleségének mondott s mama sirva ölelt át és anyósom megcsókolt és szerencsét kívánt. Mintegy álomban ültem mellette a kocsiban és éreztem erős karját derekam köré fonódni és ő lehajolt s megcsókolta kezem, mely erőtlenül pihent az övében. És álmomban láttam a kivilágított ebédlőt, hol anyám ismét és ismét átölelt s mindnyájan szerencsét kívántak, s hol a tiszteletes ur újlag egy hosszú beszédet tartott, poharát a fiatal párra emelve . . . És a hosszú lakoma, mely már soha sem akart véget érni, s melyet, a tiszteletes urat meg apósomat kivéve, inkább csak néztünk mindnyájan . . . Aztán álmomban átöltözököttem, fehér menyasszonyi ruhámat úti ruhával cseréltem fel, mindnyájan kigyültek a kánpuba, hol a kocsi már várt reánk; még egy

utolsó búcsuzódás, még egy utolsó istenhozád . . . Egy tekintettel még látom anyámat, ki kezeibe rejti arczát, Irént, ki zsebkendőjével integet és az öreg szolgálót, ki magasan tartja a lámpást kezében . . . Egy percz még . . . és minden eltűnik . . . és én férjem oldalán eltávozok otthonomból, hogy máshol keressem a boldogságot, mely után úgy vágytam.

*

Házasságunk óta mintegy hat hónap telt el. Én teltaláltam, a mit kerestem . . . Férjem szerelme, mely oly végtelen nagy és gyöngéd volt, a hirtelen változás, mely életemben beállott, a berendezkedés lakásunkba, az új benyomások, melyek iránt lelkem akkor oly fogékony volt, mint a lágy viasz . . . mindez annyira elfoglalt, olyan új, meglepő volt, hogy úgy éltem, mint egy tündérvilágban . . .

Tulajdonképen csak most kezdtem férjemet közelebbről megismerni. És minél jobban ismertem őt, annál jobban szerettem. Igyekeztem kedvébe járni, kitalálni minden gondolatját, s úgy viselni magamat, a hogy ő leginkább szereti. Oly könnyűnek tetszett nekem ez akkor, oly egyszerűnek . . . Életem korántsem olyan lett, mint én azt magamban képzeltem. Hetekig nem mentünk sehova s majdnem kevesebb emberrel érintkeztem, mint otthon. De most e

magány nem volt terhemre; ellenkezőleg örültem neki s szerettem volna mindig csak vele lenni. Szerelmem napról-napra növekedett iránta, egész világom, mindenem lett ő nekem. Olyan új volt előttem ez érzés, olyan édes, hogy gyönyörrel és készséggel fogadtam magamban . . . És láttam, tudtam, hogy ő is csak bennem, miattam él. Hányszor elmondta, hogy mint szeretett engem az első pillanat óta, hogy meglátott, de soha sem remélte, hogy valaha övé lehessek, mert ez a mi mostani boldogságunk akkor oly lehetetlennek tünt föl előtte, mit soha sem érhet el . . .

Minden reggel elment a bankirodába, hol két óráig maradt, de én láttam, hogy oly nehezére esik az elmenés, hogy csupán a kötelesség készíteti reá. Azalatt én olvastam, vagy zongoráztam, s a konyhában foglalatostkodtam, — mi most különös örömet szerzett nekem, — és vártam reá s nyugtalanokodtam, ha csak egy perczel is későbbben jött, — mert úgy éreztem, mintha csak akkor élnék, mikor ő mellettem van. A délutánt és estét mindig együtt töltöttük. Vagy zongoráztam neki vagy elővettem kézimunkámat, míg ő felolvasott nekem valamely szép könyvből. De én ilyenkor csak tettem magamat, hogy dolgozom, mert munkám, háborítatlanul pihent ujjaim közt, mialatt folyvást őt néztem, s nem is figyeltem néha arra, a mit olvasott.

És csodálkoztam, hogy lehet őt rútnak tartani, mikor oly nemes, lelkes vonásai vannak, s hogy tudtam régebben én is majdnem félelmesnek találni nagy fekete szakállát, mély tekintetű szemeit, s sűrű, összenőtt szemöldökeit! . . .

Történt, hogy észrevette, hogy oly merőn nézem, elnevette magát, s félre téve a könyvet kérdezte:

— Nos, mit olvastam most?

Én szintén nevettem s csak fejemet ráztam.

— Tudod-e kedvesem — szólott ő mintegy kitalálva gondolatomat — tudod-e, hogy volt egy idő, midőn ez a te csúnya férjed olyan hiu volt, hogy majdnem óra számra állott a tükör előtt? De nem gyönyörködött magában, ellenkezőleg, szerette volna minden vonását megváltoztatni, s gyakran kísértetbe jött jól megczibálni és elkergetni azt a szögletes fejet a tükörből, mert azt képzelte, hogy soha nő őt evvel a rút, marczona képpel meg nem szeretheti! Igen és ismerve valaki kényes izlését és különös előszeretetét a sima képü hadnagyoskák iránt, éjeket töltöttem ébren és álmatlanul és gyötrődtem magamban, érezve, hogy nem bírom kiirtani szerelmemet. . . — Igen, azok boldog éjek voltak, de mégsem kívánnám őket vissza. . . Hálával csókolta meg kezemet és engem büszke öröm töltött el, hogy ilyen boldoggá tudom tenni őt.

Este felé néha, mikor szép idő volt, elmentünk sétálni. Én gyermekies örömmel gyönyörködtem a fényes kirakatokban, a mozgás és életben körülöttünk, de aztán oly jól esett a fényes, lármás utczák zshivaja után csendes kis otthonunba térni. Ha az idő miatt nem mehettünk el, — Hugó úgy féltett, mintegy kis gyermeket — rendszeren kikönyököltünk az ablakon, nézve az alattunk nyüzsgő tarka képet, beszélgettünk, neveltünk és én magamban bámultam gazdag szellemét, mély ismereteit s azt a csöndes, derült, gyakran ki-kitörő vidámságot és jó kedvet, mely egész lényét elárasztotta.

Oly boldog voltam én akkor, a nélkül, hogy tudomásom lett volna róla. Soha sem kérdeztem magantól, hogy minek köszönhetem e boldogságot, s nem kutattam, hogy az bennem van-e magamban vagy csak a körülményekben? Azt hittem, hogy ennek így kell lenni, mert nem is lehet másképp, s hogy így fog lenni örökké. És minél inkább megszoktam e boldogságot, annál többet kívántam még és néha majdnem terhemre volt és szerettem volna valami változást. Igen, mind jobban megerősödött bennem az a gondolat, hogy még valaminek jönni kell, hogy létezik még ennél nagyobb boldogság is, és hogy azt nékem el kell érni.

Egy napon levelet kaptam Iréntől, mely-

ben az ő szokott könnyü, felületes modorában írja, hogy miután már hosszú idő óta hasztalanul várja a mi meghívásunkat, ezennel egész egyenesen megkérdi, kegyeskedünk-e meghívni őt, vagy azt várjuk, hogy hívás nélkül toppanjon be hozzánk? Miután elhatározott szándéka általunk megismerkedni a főváros különböző élvezetével. Oda adtam a levelet férjemnek, ki homlokát összeránczolva olvasta végig, s aztán szótlánul tette le az asztalra.

— Mit válaszoljak? — kértem. — Természetesen azt, hogy csak jöjjön; itt minden készen áll elfogadására. És ird meg, hogy ha atyám nem kísérheti el, hát elmegyek én utána. — Csak nem akarsz magamra hagyni! — mondtam. Felállott s neyelve csókolt meg. — Gyermekek! Azt hiszed, hogy késő vénségünkig sem válunk el egy perczre sem? Csak szoktassuk magunkat jó előre! — De én tréfálkozása daczára is egy felhőt vettem észre homlokán. — Hugó te nem örülsz Irén jövetelének? — De igen — felelt elkomolyodva — örülök, hogy testvéremet megláthatom, csak azt sajnálom, hogy oly hamar vége lesz eddigi csendes életünknek. — Hiszen azért nem lesz vége — válaszolám, de magamban én is éreztem szavaim valótlanságát. Ismertük Irént jól mindketten. Mindazáltal nem busultam ezen, sőt ellenkezőleg örültem, hogy lesz valaki, ki látni fogja boldogságunkat s kinek dicsekedhetem vele.

Két hét múlva megérkezett Irén, vigan és lármásan, mint mindig, elmaradhatatlan skatulyái és kufferei kíséretében. Apja hozta fel, ki teljes rezignációval ment Irénnel mindjárt az első napon három-négy boltba, honnan jelentékenyen meglaposodott erszénnyel tért vissza; s miután néhányszor fejcsóválva jelentette ki, hogy ez a sok lépcső nem az ő öreg lábainak való, s kellőleg megbámulta új lakásukat s a nagy utcákat, pár nap múlva hazament, a mi gondjainkra bizva leányát.

— Remélem, Róza, fogadtok sokszor társaságot magatoknál? — kérde Irén mindjárt az első napokban, midőn a reggelinél ültünk.

— Oh dehogy — felelt Hugó helyettem — Rózsika és én, mint egy komoly, meglett házaspár élünk itt, nem kívánva a világi hiúságokból semmit s megelégedve önmagunkkal!

Irén csodálkozva huzta fel szép szemöldökeit.

— Ez kétségkívül a te véleményed, Hugó, — szólt — de csak nem erőlteted ezt Rózára is? Csak nem akarod őt elzárva tartani, s elvonni az élet minden örömeitől s az előkelő világ élvezeteitől?

Hugó összeránczolta homlokát, s én sietve szóltam:

— Ugyan Irén, hogy is beszélhetsz így? Én nem kívánkozom a nagy világba!

— Nem, mert még nem ismered — mondá Irén nevetve.

Hugó nem szólt semmit, de én rosszalást láttam szemeiben kifejezve, s igen feszesen éreztem magam, mindaddig, míg Hugó felkelt, s engem, mint rendesen megcsókolva, eltávozott hazulról.

— Óh, ez a ti nyárs polgárias családi életetek! Ez az émelygős, egyhangu gyöngédeskedés! . . . Nem ismerek reád, Róza! — kiáltá Irén, midőn Hugó eltávozott.

Én haragudni akartam reá szavaiért, de a dicsekvés boldogságunkkal s idylli életünkkel elmaradt.

— De hát mond csak Róza, meg vagy-e elégedve? Kielégít téged a főváros ezer élvezete és mulatsága közt ez a remeteszerű élet?

— Nem tudom, — felelém elgondolkozva — boldog vagyok . . . de mégis . . . gyakran úgy érzem, mintha valami hiányzana!

— Én tudom, hogy mi. Az élet. Hiszen te el vagy zárva!

— Hugó nem szeret a társaságokba járni!

— No persze; az öreg medve, ő már kumulatta magát, most meg akar állapodni és azt akarja, hogy te is állapodjál meg vele! Hadd csak el, majd segítünk ezen a dolgon!

Neheztelni akartam Irénre s mégis kénytelen voltam igazat adni neki. Éreztem, hogy

ő csak szavakban fejezi ki azt, a mit én magamban régen gondoltam, s mire nála nélkül is csak rájöttem volna. Ottléte csak sietteté a fejlődést és Hugó szomorú arczczal láthatta közeledni a felhőt, mely egünket lassanként elborítá, s melyet ő ott sejtett már a láthatáron, midőn engem megismert, — és melyről tudta, hogy nem áll hatalmában megakadályozni közeledését. Igaza volt, midőn megjósolta, hogy eddigi életmódunknak vége lesz. A mi csendes, az unalmasságig egyhangu életünk csakugyan megszűnt, de a helyett egy más, sokkal élénkebb, mozgalmasabb, kellemesebb, s legalább mint én gondoltam — valódibb élet következett. Színházba mentünk, sétálni, kocsikázni, megnéztünk minden látni valót s számtalan látogatást tettünk és fogadtunk. Eleinte azt hittem, hogy Hugónak terhére lesz e változás s haragudni fog érte, de ő semmi kifogást sem tett, készséggel jött velünk mindenüvé, s egész természetesen látszott találni, hogy ez így van s nem is lehet máskép. De voltak, igen — különösen eleinte nagyon gyakran voltak pillanatok, midőn világosan éreztem, hogy ez nem jól van így és hogy ő nem oly boldog, mint az előtt volt. De hamar megnyugtattam magam azzal, hogy midőn Irén hazamegy, ismét visszatérünk régi életmódunkhoz, — csak addig hadd mulassam ki magam s élvezzek a mennyit lehet.

Eljött a farsang, a bállok és táncmulatságok ideje, s mi ketten Irénnel egy nagy összeküvést forraltunk. Egy este, midőn a színházból hazajöttünk, s Hugó különösen derült volt, — a vacsora után, sok habozás s biztató tekintetek után Irén részéről, megpróbáltam az első kísérletet.

— Kedves Hugó, — szóltam vállára téve kezemet, — egy igen-igen nagy kérésünk van. De meg kell ígérned, hogy nem haragszol meg érte! Megígéred?

Hugó nevetve nézett reám.

— No csak ki vele bátran!

— Hát képzeld csak — kezdém kissé zavartan, — Irén és . . . és . . . én . . .

— Ugyan Róza — szólt közbe türelmetlenül Irén, — mi szükség van oly hosszas bevezetésre? Egész egyszerűen: Róza és én el akarunk menni egy nagy bálba és ehez Róza szükségesnek találja a te engedelmeket kikérni.

— Kérlek, ne haragudj, Hugó, — szóltam, — lásd ez lesz az első és az utolsó is igazán!

— Dehogyan haragszom — válaszolt Hugó jólelkűen nevetve — hiszen tulajdonképen nekem kellett volna ez indítványt tennem. Csak válasszátok ki a melyik bál a legszebbnek ígérkezik s készüljétek nyugodtan.

— Óh mi már választottunk is — kiáltám lelkesülten s örömben össze-vissza csókoltam őt. — Kedves Hugó, te vagy a legangyalibb férj a világon.

Emlékszem még vidor mosolyára, csaknem gyermekes izgatottságom láttára, mert a következő hét alatt csak a bál volt az egyetlen beszéd tárgy köztem és Irén között. Csak egyszer, midőn már talán ötvenedikszer jöttem tűzbe az öltözékek megbeszélése felett s igyekeztem meggyőzni Irént arról, hogy rózsaszín atlasz ruha este sokkal jobban mutat, mint a kék, — sóhajtott föl Hugó halkán.

— Szeretném, ha már egyszer vége volna ennek a bálnak!

— Vége? — ismétlé Irén. — Milyen csodálatos vagy te Hugó! Bizonyos vagyok benne, hogy Rózsika ezen bálja nem marad utolsónak.

— Az meglehet. De úgy vélem, egy bál alig érdemli meg a fáradságot, nyugtalanságot és költséget, melyet okoz!

— Ah, mi oly korlátolt szelleműek vagyunk, hogy ilyes valami mégis multságunkra szolgál — válaszolá Irén kissé gunyorosan.

Hugó nem felelt semmit, s hozzám fordulva kérdé.

— Nem akarsz valamit zongorázni? Oly rég nem hallottalak!

— Most igazán lehetetlen Hugó. Épen

ma délutánra rendeltem a varrónőt, ki a ruhákat hozza el próbálni. Minden perczben várom. Aztán meg a boltba megyünk. Majd a bál után zongorázok, a mennyit csak akarsz.

Hugó lehangoltnak látszott, s elment hazulról.

Végre elérkezett a nagy nap. Én sokkal izgatottabb voltam, mint Irén, ki előtt egy bál valami igen megszokott dolog volt. Az nap nem tudtam ebédelni s főfájást is kaptam, mi azonban öltözködés közben szerencsésen elmúlt. Nagyon jól emlékszem ruhámra, melyet ez alkalommal Hugótól kaptam. Halvány rózsaszín selyem volt, vadrózsákkal és fehér csipkével ékítve, s Iréntől kezdve a fodrásznőig mindnyájan el voltak ragadtatva, hogy mily jól áll az nekem. Midőn felöltözve s virággal hajamban kimentem Hugóhoz, ki már egy óra óta készen várakozott reánk, ő darabig gyönyörrel nézett reám, s aztán nevetve jegyzé meg, hogy nem is mer magáénak mondani, oly szép vagyok. Szavaira büszke öröm töltött el, örvendtem, hogy anynyira tetszem neki, de nem engedtem, hogy megöleljen, nehogy összegyürje ruhámat.

Első bálomtól el voltam ragadtatva. Soha még ennyi fényt, pompát és ragyogást nem láttam együtt, csoda-e, ha elkábitott és elkápráztatott? Ah, mennyire szerettem tánczolni! Ugy tetszett nékem, mintha az egész tánczot

csak értem találták volna fel! Valódi gyönyörrel és szenvedélylyel táncoltam végig a termen, mindegy volt nékem bárkivel és annyira körül voltam véve s annyit táncoltam, hogy úgy tetszett nékem, mintha én volnék a bálkirálynő. Az élvezettől, mit ez első bálomban találtam, annyira el voltam ragadtatva, hogy elhatároztam ezentúl minden bálba elmenni. Irén, ki nagyszerű hódításokat tett, támogatót elhatározásomban s én azonnal meg is mondtam Hugónak. Ő megkísérlé engem lebeszélni szándékomról, értésemre adni, hogy a túlzás minden időben helytelen, s először és utoljára kért, hagynék fel ez étellel, melyből elég volt már ennyi. De én, miután Irén már azelőtt telebeszélte fejemet a férfiak zsarnokságáról, gyöngéd szavaira hevesen válaszoltam, s szemére vetettem, hogy nincs joga engem elzárva tartani. Erre ő rögtön elhallgatott, s hozzám lépve egészen elváltozott hangon szólt:

— Jól van Róza, tégy a mint tetszik. Ily jelenetnek sohasem szabad előfordulni férj és nő között. Bocsáss meg, ha túlszigoru voltam hozzád.

Azt hittem, nagylelkűséget teszek, midőn kezemet nyujtom neki, s igyekeztem úgy tenni mintha semmi sem történt volna.

— Neki nincs igaza — nyugtatám meg magam — azért, mert ő nem tud élvezetet

találni semmiben, megteheti azt, hogy hagyjon engem élvezni; aztán ugyis visszatérünk megint a régihez s ismét úgy lesz minden, mint ő szereti.

És ezentúl nem volt egyéb gondom, mint a mulatság; résztvettünk mindenben, a miben csak lehetett, élveztünk mindent, a mi csak kínálkozott, s e változatos élet úgy elfoglalta minden időmet, hogy férjemet s egyéb dolgaimat teljesen elhanyagoltam.

*

Igy múlt el észrevétlenül a tél. Irént hazavitte apja, s mi ismét magunkra maradtunk, de azért távolról sem jutott eszembe életmódot megváltoztatni. Annyira megszerettem és megszoktam azt, hogy másként élni teljesen lehetetlennek tünt föl előttem. Sőt úgy találtam, hogy most még több alkalom kínálkozik a mulatásra, melyeket föl akartam használni. A böjti hangversenyek és házi estélyek, a séták a korzón és Dunaparton, a tavaszi toilettek bevásárlása, mindez annyi dolgot és gondot adott, hogy időm sem maradt férjemre gondolni. És néki — látszólag legalább — semmi kifogása sem volt már az életmód ellen, csak lassanként visszahúzódott tőlem, egyedül hagyott inenni vagy ismerőseimmel, délután is eljárt a hivatalba, este meg íróasztalánál dol-

gozott sokáig, úgy hogy én haza jőve a színházból vagy valamely estélyről, gyakran még ott találtam őt. Udvariasan kelt fel, ha jönni hallott, megcsókolt, — de csókja oly hideg volt; megkérdezte, hogy mulattam, s aztán ismét visszaült íróasztalához. Soha sem tett nekem szemrehányást, s azóta nem kérte többet, hogy térjünk vissza a régihez. És én azt hittem, hogy ő szereti így, hogy meg van elégedve és hidegsége nem fájt, mert sokkal jobban el voltam foglalva magammal, semhogy rá is tudtam volna gondolni. . . Csak néha tetszett úgy, talán álmomban, mintha ő összefont karokkal állana egy mélység előtt és hideg, nyugodt tekintettel látna engem alárohanni e mélységbe. És én ilyenkor fel akartam emelni karjaimat hozzá, segítségért kiáltani, és kérni, hogy ne hagyjon el. . . de egyszerre az jutott eszembe, hogy csak szánalomból vett el, e szánalom megszűnt már, a nélkül, hogy helyét szeretet foglalta volna el, és azért enged most oly hidegen alábukni az örvénybe. . . Karjaim csüggedten hanyatlottak le és én behunyt szemmel rohanok mind lejjebb, lejjebb, míg végre elérem az iszapos feneket s a hullámok összecsapódnak fejem fölött. . . De ez álmok csak ritkán háborgattak, s igyekeztem a mindig készen álló szórakozásokba temetni őket. Ez élet tetszett nekem és nem vettem,

vagy nem akartam észrevenni, hogy férjem szíve eközben mindinkább eltávolodik tőlem. . . Ellenkezőleg, mind jobban megerősödtem azon hitemben, hogy ő soha sem szeretett s csak szájalomból akart engem kiragadni nyomorult lelkiállapotomból. És ő is meg volt róla győződve, hogy soha sem szerettem őt s csak szükségből mentem hozzá, hogy általa juthassak a nagyvilági élvezetekhez, melyek, mint ő gondolta, egyedüli boldogságomat alkotják, s így néki nem marad egyéb hátra, mint megadás-sal belenyugodni oly helyzetbe, melyet ön maga alkotott, midőn meggondolatlanul egymáshoz fűzte sorsunkat. . . És mindketten rosszul ítéltük meg egymást, s a szakadás, mely elválasztott, napról-napra mélyebb lett. . .

A nyáron el akartunk menni anyánkhoz látogatóba, de én kevéssel elútazásunk előtt beteg lettem, s az orvos fürdőt ajánlott. Szerencsére egy igen jó ismerős családunk, N.-ék épen akkor készültek azon fürdőre, melyet az orvos számomra is rendelt, s így én velök elútaztam, míg Hugó mamához ment. Ugy beszéltük meg, hogy onnan majd utánam jön. Nagyon sajnáltam és búsultam, hogy mamát nem látogathatom meg, s mondtam is, hogy inkább nem megyek a fürdőre. De Hugó határozottan kívánta, mert mind mondá, a falusi élet úgy sem lenne jó hatással reám.

Én hamar belenyugodtam, s örültem az új változásnak, mely reám várakozott. Férjemtől ez volt az első távollét. Igaz, hogy a bucsuzásnál rosszul esett elválnom tőle és igen fel voltam indulva, de később e felindulást tökéletesen elfelejtettem s nem nagyon éreztem hiányt. Eleinte féltem, hogy a fürdőben magamra leszek hagyatva, s távol minden ismerősömtől, únni fogom magam. De mindjárt az első napokban annyi új ismeretséget csináltam s mindenki oly kedves, előzékeny, szeretetreméltó volt irányomban, hogy majdnem jobban találtam magam ebben a körben, mint Pesten. Nagyszerű mulatságokat, kirándulásokat rendeztünk; a vidék gyönyörű volt, az időjárás kedvező, s én még sohasem éreztem magamat ily jól és szabadon. Nem sokára ki lettem kiáltva a fürdő legélénkebb, legkedvesebb asszonyának, s bárhova mentem, rögtön egész kör alakult körülöttem. Én természetesen senkit sem tüntettem ki, mindenkivel egyformán jól mulattam, s legkevésbé sem éreztem Hugó hiányát, úgy, hogy midőn azt írta, hogy csak menjek N.-ékkal haza, mert ő ügyei miatt nem jöhet utánam, — nem is nagyon sajnálkoztam érte. — A fürdő idény, reám nézve legalább, igen is hamar eltelt, s én a legjobb egészségben ugyan, de egy kellemesen eltöltött nyár emlékével s azon szoros elhatározással, hogy jövőre okvetetlenül ismét fürdőre megyek, N.-ékkal hazautaztam.

Hugó az indóháznál várt. Viszontlátásunk hidegen udvarias és barátságos volt. Haza érve, egy óra alatt elbeszeltünk egymásnak mindent: én fürdői életemet és multságaimat, ő falusi tartozkodását s az apró eseményeket, melyek nálunk történtek. Elmondta, hogy anyám jól érzi magát, nyugodtabb és vidorabb lett, a birtok nagyobb részét bérbe adta, s egy árva leányt fogadott maga mellé, hogy ne legyen olyan egyedül. Nagyon búsult, hogy nem mehettem én is el, de hogy jövő nyáron látogassuk okvetlenül meg mind a ketten.

Én lelkifurdalást éreztem szavaira, midőn anyámról oly szeretetteljesen beszélt. Képzetelemben láttam házunkat az oszlopos verandával, honnan be lehet látni az egész nagy udvart, s a kökerítésen túl a templom tornya is látszik a kereszttel . . . És a vadszöllővel befutott oszlopok közt, magukra hagyatva, egyedül ülnek anyám és Hugó, eltitkolt szomorúsággal beszélgetve rólam, míg én távol tőlük, idegenek között mulatok, s szégyenteljes önzésemben eszembe sem jutnak férjem és anyám . . . Láttam a nagy kertet, a fasorokat, melyek alatt annyit bolyongtam magamra, s a kis zöld tavat a mogyoró-bokrokkal partján . . . Egyszerre hitványnak és önzőnek tüntem föl magam előtt; szivem elszorult s felindultan akartam Hugótól bocsánatot kérni, kérni, hogy segítsen visszatérni a

jó útra . . . De ő hidegen tekintett reám, felindulásomat nem látszott érteni, s a másik perczen már nékem is oly lehetetlennek tünt föl megbánással és szeretettel közeledni hozzá, s nem tudtam, hogy tulajdonképen miért is kelene bocsánatot kérnem? . . . Egy óra múlva azt tapasztaltam, hogy nem tudunk többet mit mondani egymásnak, hogy Hugó ásitozva sétál le s fel a szobában, s én unatkozva ülök a diván szögletében . . . Ennyire jutottunk; pedig még csak egy éves házások voltunk! . . .

Az ősz vége felé egy nevezetes esemény történt családunkban, mely azonban a mi egymáshoz való viszonyunkon nem változtatott semmit. Irén ugyanis végre reászánta magát a férjhezmenetelre, s egy fővárosi gazdag bankár volt a szerencsés halandó, kit kezével boldogított. Ormy Károly minden tekintetben teljesen hozzáillő férj volt, ép oly világias gondolkozásu, mint ő maga, nem nagyon fiatal már, de szép és előkelő, ki életét szivarozva, s a tőzsdén töltötte el, szintén szerette a nagyvilági életet, és multságokat, — s ők ketten szerették is egymást, a mennyire épen szükséges volt. Az esküvő után hosszú nász-útra indultak, s csak tavasszal szándékoztak hazatérni, hogy aztán együtt menjünk fürdőre. —

Számomra a tél hasonló módon kezdődött, mint az elmúlt volt. Én jártam az én úta-

mon, Hugó a magáén, a nélkül, hogy ez bármelyikünknek is feltűnt volna. Minden perczem el volt foglalva, egy órárn sem volt az enyém, s időm sem maradt feleszmélni. Az udvariaság hideg szabályai állottak fenn köztünk, melyeket nehezebb leküzdeni, mint a harag vagy gyűlölet által felállított korlátokat.

Történt, hogy egy estélyen találkoztam azon főhadnagygyal, ki legelső udvarlóm volt. Látása nem volt kellemes reám nézve, mert sok fájdalmas emléket idézett fel. De ő nem birt annyi tapintattal, hogy ezt figyelembe vette volna; ellenkezőleg, a régi ismeretség czimén oly bizalmaskodva közeledett felém, hogy én kellemetlenül kezdtem magamat érezni. Láttam, midőn a terem egyik szögletében több pajtásával beszélgetett, s mindnyájan felém néztek, úgy, hogy rögtön észre vehettem, hogy rólam van szó. Ő többször hangosan fölnevetett, s aztán egyiknek a vállára ütve, ott hagyta őket s oly bizalmas, önhitt mosolylyal közeledett felém, és hívott tánczra föl, hogy bennem minden csepp vér felforrt. Azt mondtam: fáj a fejem, nem tánczok többet, s haza akarok menni, s nem várva meg barátnémat, kivel voltam, eltávoztam a bálból. Ő tiltakozásom daczára lekisért, előhívott egy kocsit, besegített s visszatartva kezem, megszorítá azt, s kérdé: mikor találhat otthon? . . . Hirtelen elrántottam

kezem, becsaptam a kocsiajtót, s hátradőlve, a párnák közé rejtettem arczomat. Istenem! — kiáltám — hát ennyire jutottam?... Ennyire lesülyedtem, hogy így mer valaki felém közeledni?... Sértett büszkeséggel, haraggal és szégyennel szivemben léptem férjem szobájába, s el voltam határozva a megbánás szavaival megtörni a jeget. Ő sietve jött előmbe, arcza felvult indulva, s kezében egy sürgönyt tartott. — Épen jó, hogy jössz Róza — szólt, — már akartam utánnad küldeni. — Mi történt?... kérdém én rögtön anyámrá gondolva, s egyszerre éreztem, a rémülettől, mint roskadok le lábaimról. Ha Hugó fel nem tart, összeestem volna.

— Ne ijedj úgy meg, kérlek — szólt a szokottnál gyöngédebb hangon — hazulról jött sürgöny; anyánk beteg lett, s kéret, hogy menjünk hozzá. De Róza, ha így teszel, nem engedlek utazni!

— Nem, nem — szóltam erőt véve magamam, utazzunk rögtön.

— Fel akartam kelni, de visszaestem a székre

— Édesem, mondá Hugó, kezét vállamra téve. — Eredj, feküdj le. A ma esti vonatról úgy is lekéstünk. Légy erős, hiszen nem lesz semmi baj. Nem kell mindjárt a legrosszabtól félni.

— Kezének gyöngéd érintése s a rég nem hallott szeretetteljes hang, szemrehányásként

hatott rám. A rég visszafojtott könnyek egyszerre előtörték; megragadtam kezét, megcsókoltam, s ráhajtvá fejem sokáig, sokáig sirtam csöndesen. . . Ő némán állott ott. Engedte, hogy sírjam ki magam. Tudta, hogy lelkifurdalás az, a mit érzek, de azt hitte, hogy csak anyám miatt, kit anynyira elhanyagoltam. De én mást is éreztem, és vártam, hogy le fog hajolni s megcsókol engemet; ő azonban halkán sóhajtvá vontá el kezét, még egyszer kért, hogy feküdjek le, s aztán szobájába ment. És én e pillanatban rémülve vettem észre, mennyire eltávolodott férjem szive tőlem. . . Idegenek lettünk egymáshoz teljesen. Oly végtelenül messzire éreztem magam tőle, hogy bánatom sem tudott már közelebb vinni hozzá. . .

Reggel, midő Hugó bejött utánam, már útra készen talált, de oly gyenge és kimerült voltam, hogy alig bírtam lábaimon állani. De igyekeztem ezt elrejtteni előtte, mert féltém, hogy nem engedne útnazni. — Az éjjel sokáig sirtam és gondolkoztam, de a keserüséget és önvádat férjem kihült szerelme fölött, elnyomta az aggodás anyám betegsége miatt. Minél inkább közeledtünk háza felé, annál inkább erőt vett rajtam a félelem. Az út, melyet most másodszer tettem meg, ah! oly különböző körülmények közt, végtelen hosszúnak tünt fel. A házak, a fák rohantak el mellettünk, s mi mégis mintha mind helytt állottunk

volna. Félig behúnyt szemekkel láttam a táviró oszlopokat az út mellett egyenként elmaradozni, de a láthatáron a hegyek mozdulni sem akartak, s nékem úgy tetszett, a helyett, hogy közelednének, mind jobban eltávolodnak s ködbe vesznek... Az utolsó állomásnál már várakozott reánk kocsink. Nem mertem az öreg kocsisra nézni, mert féltem a felelettől, mit arczán olvasok. De Hugó rögtön megkérdezte, hogy vannak otthon?

— Hál' istennek, most már jobban — felelt az öreg János. — De bizony nagyon beteg volt a nagyságos asszony! Mindennap bejöttem a doktor után, egyszer még éjszaka is! Akkor a pap is ott volt, s azt hittük, hogy na, most mindjárt vége lesz! De az úr isten kegyelmes!...

Az öreg Jánosnak igaza volt. Anyám túl volt a veszélyen s már a javulás útján. Az öröm megérkezésünk fölött sietteté felgyógyulását. De az én erőm csak épen addig tartott, míg anyámat veszélyen kívül tudtam.

Azon nap, midőn anyám elhagyta az ágyat és Hugó elútagott, mintha eltűnt volna minden, mi addig fentartott — egyszerre összeestem. Szegény jó anyám! Még maga is betegen, ott ült egész nap ágyam mellett, sovány kezében tartotta kezem, s éjjel is ott virrasztott mellettem. Lázamban úgy tetszett nékem, mintha egy ismeretlen alakot látnék, kiáltottam rá, hogy távozzon és hogy engedjék be férjemet. Pedig ha magam-

nál voltam, folyvást arra kértem mindenkit, ne-hogy tudassanak valamit Hugóval, hogy ő dol-gait félbehagyva, eljőjön. Mert tudtam, hogy el-jönne, — de csupán, hogy a külső illemet meg-tartsa. És ezt nem akartam.

Két hétig feküdtem majdnem folyvást esz-méleten kívül. És ez idő alatt mindig azt hittem, hogy otthon vagyok Pesten; csodálkoztam, mit keres annyi idegen körülöttem, s miért nem jön be soha férjem? Néha zenét hallottam, mely eleinte nagyon távolról hallszott, majd mind közelebb, közelebb jött, és én a vig zenehangok hallattára táncolni kezdtem. Láttam magam a fényesen kivilágított teremben örülten forogni, előbb férjemmel, aztán a főhadnagygyal, majd egyedül... mind sebesebben... sebesebben... A terem üres lett, mindenki eltávozott, a világot kioltották, de én csak táncoltam tovább, az ab-lakon beszűrődő hajnali fény mellett... Oly fáradt voltam, halálfáradt, szerettem volna leülni, vagy leroskadni a földre, s meg se mozdulni többé so-ha, de nem voltam képes. Táncoltam tovább, tovább, forogtam körbe szédítő sebességgel, és nem tudtam megállani. Az iszonyu álomtól a halálverejték gyöngyözött homlokomon, míg vég-re hangosan felsikoltva, anyám karjai közt talál-tam magam, ki nagy nehezen lecsilapított.

Sokáig tartott, míg megbirtam érteni, hol vagyok. De aztán oly kimondhatatlan melegség

töltötte el szívemet a régi, jól ismert otthon láttára. — Ott feküdtem leánykori szobámban, hol minden úgy volt még hagyva, mint mikor én laktam benne. A kis consolasztalon a két ablakon az apró csecsebecsék elútazásom óta meg se voltak mozdítva. Menyegzőm reggelén koszorumból egy myrthus-ágot rejtettem egy porcellán angyal szárnyai közé. A myrthus-ág most is ott volt még, elhervadva s összeszáradva, s a mint az angyalt ágyamból néztem, úgy tetszett nékem, mintha kiterjesztett szárnyait csüggedten hajtaná össze, s a megsárgult myrthuságot kiejtené szárnyai közül a földre . . . Az ablakon keresztül most is ép úgy látszott még a kert havas fáival, s a szalmába burkolt rózsabokrokkal. Szembe az ablakkal a fal mellett, régi helyén állott keskeny kis ágyam, fehér függönyeivel s piros selyem takarójával, melyben most az egykori életvidor, mulatni vágyó s a boldogságot kereső fiatal leány helyett egy fáradt, únott beteg asszony feküdt . . . A fehér függönyök redői közül elő mosolyogtak leánykori, itt felejtett ábrándjaim, mosolygó angyal arczzal, aranyos szárnyakkal, rózsákat tartva kezökben. Mi teljesült abból, a mit ígértetek? kérdém én, s erre a mosolygó angyalarczok fonyadt, ránczos, szomorú arczokká változtak, aranyos szárnyuk törötten csüggött alá, s a rózsák széthulló szírommal estek ki kezükből.

Mi mindent reméltem, mennyi mindent vártam és mily fényes, boldog jövőt képzeltem magam elé egykor, régen . . . És nem teljesült-e minden, a mit kívántam, nem élveztem-e az életet, a boldogságot, a szerelmet? . . . A szerelmet . . . én istenem . . . miért száll meg tehát mégis a halál vágya, s miért félek újra kezdeni az életet, és kívánom, bár aludnám inkább örökre csendesen, mozdulatlanúl, álomtalanúl . . .

*

Tavaszkodott már, midőn jobban lettem. Üdülésem ezen idejére mindig édes örömmel fogok visszaemlékezni, miként a vándor örömmel vet még egy utolsó pillantást csendes pihenő helyére, hol egy-két nyugalmas órát töltött, mielőtt tovább folytatná fáradságos vándorútját. Ugy éreztem magam, mintha hosszú utat tettem volna meg viharos tengeren, s a küzdelem, erőfeszítés, toronymagas hullámok s mély örvények után életem hajója most csendes folyó vizen ringana, hol napfény, dal, s felhőtlen kék ég környeznek . . . Egész eddigi életem, férjhezmenetelemtől kezdve, életem a fővárosban, Irén ott léte, a zajos multságok kábitó emléke, férjem s a főhadnagy, minden, minden, mint egy rég volt álom tűnt föl előttem . . .

Csak úgy ültünk együtt anyámmal a nagy

szobában vagy a verandán, bizalmasan beszélgetve, mint hajdan, csak a beszélgetés volt most komolyabb s Dezső nem lépett hozzánk, erőteljes, vidám hangjával közbeszólva. Felkerestem leánykori ismerőseimet, ez egyszerű falusi embereket, kik mindnyájan örvendtek nekem, s részvételt voltak irántam betegségem alatt. És senki sem látszott csodálkozni, hogy férjem nélkül vagyok itt, sőt még anyám előtt is természetesnek tünt fel; csak én tudtam, hogy mit higgyek és kérdeztem néha rémülten magamtól: meddig fog még ez önkénytelen válás tartani? . . . Oh, mint vágytam néha régi szerelme után . . . De e hangot hamar elhallgattattam, a vágyat büszkeségem alá rejtettem, s nem lett volna elég erkölcsi erőm megírni néki, hogy jőjjön értem, mert üresnek találom a világot nála nélkül . . . Sőt pillanatokig néha jól esett azt képzelnem, hogy ismét leány vagyok s hogy minden még előttem van, az ismeretlen boldogság, az élet, a szerelem . . . Csillagos, lanya éjjel, mikor nem tudtam aludni, kinyitottam ablakomat úgy, mint régen, de a leánykori határozatlan ábrándok nem tudtak visszatérni, örökre elvesztették az utat szívemhez; helyettök más gondolat foglalkoztatott s a csillagokból örökösen csak egy kérdést olvastam ki, mely megfejtésre várt.

Hogyha nem szeretett, miért vett el? . . .

E kérdéssel kinoztam magamat folyvást, de a csillagok, mint hajdan, most is némák maradtak és fénylő sugaraik nem nyitották fel szememet, hogy észrevegyem vakságomat. Oh . . . még nem tudtam öntudatra ébredni, még nem voltam eléggé megtörve . . . Még mindig másban kerestem a hibát, és nem magamban . . .

Hugó ez idő alatt ritkán irt, dolgaival volt elfoglalva, sokat utazott s ha fel is tűnt előtte hosszas hallgatásom, egyszer sem kérdezte okát. Levelei rövidek és hidegek voltak. Midőn már egészen jól éreztem magam, válszoltam neki, s megírtam, hogy beteg voltam. Nehány nap múlva tudatta, hogy utánam jön s fürdőre fog vinni, válasszam ki: hova akarok menni. E levele olvasásakor oly fájdalmat s levertséget éreztem, hogy alig tudtam mama előtt eltitkolni. Ő azt hiszi, csak azért írtam, hogy beteg voltam, mert fürdőre akarok menni — gondolám magamban, telve keserőséggel, s csak újabb bizonyítékát láttam ebben kihült szívének.

Megbánás, gyöngédség és szeretet helyett daczczal szívemben vártam őt és e dacz nem oszlott el, hanem csak megerősödött, midőn néhány nap múlva megérkezett. Mama előtt barátságos, sőt gyöngéd voltam irányában, de a mint magunkra maradtunk, az erőltetett gyöngédség eltűnt, s igyekeztem észrevétetni vele,

hogy hidegségét hasonló hidegséggel viszonzom. Ő nem tett erre semmi megjegyzést, észre sem látszott venni, csöndes, nyugodt és komoly maradt, mint rendesen, engem pedig a sirásig ingerelt e nyugalma, mert bennem a felindulás, szenvedély és szerelem egész vihara dúlt . . .

Megérkezése estéjén ott ültünk a zongoraszobában, én ugyanazon helyen, a szögletben a kandalló mellett, hol akkor ültem volt, midőn Hugó először látogatott meg, Dezső szerencsétlen halála óta. Talán néki is azon est jutott eszébe, mert sóhajtva felkelt s járkálni kezdett a szobában.

Az üveg-ajtón keresztül látszott anyám, a mint a másik szobában, valamit rakosgatott az asztalnál. A lámpa rávetette fényét megvénuilt, ránczos arczára, és e pillanatban kellemetlenül tűnt föl előttem az is . . . minden a világon . . . Szerettem volna sirni s kisirni magamból azt a visszás érzést, mely eltöltött; szerettem volna, ha Hugó odajön hozzám és kitalálja azt, a mit én nem tudtam volna elmondani. De ő nem is figyelt rám, mintha ott sem lettem volna. Az ablakhoz lépett s a homályosuló, vizes kertre nézett s az átázott violákra az út mellett.

Künn esett az eső, az ablak nyitva volt s hallani lehetett a nyári eső ama sajátos lágy, halk zsongását, midőn a fiatal, friss lombra esik

s az egyes cseppek a csatornából nagyot koppanva gurulnak végig a kavicsos úton. Valami kényszerített, hogy, felálljak s oda menjek melléje.

— Nézd csak, — szólt a nélkül, hogy rám tekintett volna, az útra mutatva, hol egy meztelen kis döglött verébfióka hevert, — bizonyosan az eső verte ki fészkeből. Az öregek mind ott repdesnek körülötte s nem tudnak mitevők lenni.

Én csak néztem reá és nem feleltem. Ő észrevette s felém fordult.

— Mi bajod? — kérdé csodálkozva.

Oh, hányszor megesik az emberen, hogy egy pillanatban érzi, hogy ott az alkalom eldönteni élete sorsát. Ezt tedd, ezt tedd, — sugja a jó angyal, mely azon perczben mindig ott terem; de az ember még haboz, még kételkedik . . . Talán így, talán úgy . . . És akkor már vége, a pillanat elmúlt, az angyal búsan bontja ki szárnyait s tova repül . . .

— Bocsáss meg nékem Hugó, — akartam én is mondani, — vezess vissza a jó útra, honnan eltévedtem és add vissza megint szeretetedet, mit elvettél tőlem. — De egyszerű kérdéséből s csodálkozásából azt vettem észre, hogy nem értett meg engem, s nem is tudna megérteni.

— Nincs semmi bajom, — feleltem hidegen s eltávoztam mellőle. Oh mint vágytam

egy gyöngéd szava, egy meleg ölelése után... — Semmi — feleltem a helyett, s mintha halottam volna az angyal szárnyának suhogását, a mint elrepült mellőlem.

Hugó nem válaszolt, ismét sétálni kezdett a szobában s én kimentem anyámhoz. Sokáig figyeltem még egyenlő lépteire, melyek majd közelebb, majd távolabb hallatszottak, mig végre egészen megszűntek s ő felment szobájába a nélkül, hogy jó éjt kívánt volna.

Néhány nap mulva elúztunk. Az utazás, a mozgás, a visszatérés a régi ismerősökhöz, s a majdnem három hónap óta elhagyott otthonba, mindez jó hatással volt reám és szórakoztatott. A lelkifurdalást, mit falún éreztem, a fájdalmat férjem hidegsége fölött, a vágyat egy más élet után, mindezt erővel eldobtam magamtól s az ezerféle szórakozásban igyekeztem feledést keresni.

— Ha ő oly kevésbe veszi szerelmemet, minek mutassam azt ki? Hát nem tudja meglátni, mint vágyom utána, nem tud megérteni? Oda álljak eléje s elmondjam? Megalázzam magam, mikor semmit sem vétettem?

Igy beszéltem magamhoz s az igyekeztem, hogy elrejtsem előtte valódi érzelmeimet, oly jól sikerült, hogy neki szükségképpen félre kellett engem érteni. — Irénék már Pesten voltak s a képzelhető legkellemesebb életet éltek.

Mint Irén állítá, csak én hiányoztam, hogy egészen jól érezze magát. Mulatságokban nem volt hiány és én, mint egy rohanó árba vetettem magam bele és engedtem behúnyt szemekkel, hogy sodorjon magával. Irén mindig együtt volt velem és talán az egész városban nem volt több olyan mulatni vágyó, vidám s mindenben résztvevő fiatal asszony, mint mi ketten. Csak azon különbség volt köztünk, hogy az ő férje szintén szerette a zajt és mulatságot, s meg voltak elégedve mindketten ez életmóddal, mert nem ismertek mást, nem volt érzékük a csendes családi élet iránt, s nem vágytak egyéb után, mint a mi épen kínálkozott. Soha összeillőbb párt, mint Irén és férje, s különbözőbb testvéreket, mint Irén és Hugó, nem láttam. És én sodortattam közöttük öntudatlanul, tehetetlenül, ismerve a jót, de elhallgattatva lelkiismeretem szavát, vágyva egy más élet után, de élvezve a jelent, szeretve férjemet és napról-napra jobban eltávolodva tőle . . .

A nyár egy részét Mattseeben töltöttük, hol Irén férjének közeli rokonai voltak, onnan valamely külföldi fürdőbe szándékoztunk elmenni. Én eleinte azon fürdő mellett voltam, hol a mult nyáron oly élvezetes időt töltöttem, de Irénék határozottan külföldre akartak menni, mert az sokkal előkelőbb és kényelmesebb. Én hamar ráálltam. Hugó nem szólt semmit, Ormy

rábeszélésére beleegyezett, hogy Mattseeig velünk jön s onnan vissza akart menni Pestre. — Mattsee igen csinos kis fürdő Salzburgban. Tulajdonképen nem is valóságos fürdő, hanem csak olyan falusi tartozkodási hely, évenként kevés számú vendéggel. Nagykiterjedésű tava, szép vidéke, a kellemes társaság s az előzékeny rokonok oly kellemessé tették ottlétünket, hogy elhatároztuk tervünk ellenére pár hetet ott tölteni.

Én, az igazat megvallva, nem éreztem magam itt olyan jól, mint Pesten, de magam előtt sem akartam bevallani, hogy csak azért, mert e kis helyen, hol mind egymásra voltunk szorítkozva, inkább érezhető volt a feszült viszony, köztem és férjem között. Lakásunk is oly kicsiny volt, csupán két szobából álló, úgy, hogy a folytonos együttlét kikerülhetetlen volt, nem úgy, mint otthon, hol csak éppen akkor találkoztunk, mikor fölkerestük egymást. Engem nyomott és kinzott ez a viszony, melynek visszasságát most még jobban éreztem, mint valaha. Haragudtam Hugóra, hogy ő ezt nem látszik érezni és haragudtam magamra, hogy én miért érzem? . . . Nem olyan érzés volt ez, mint a mi otthon, falun kinezott. Nem annyira a vágy volt már szerelme után, mint dacz és keserőség hidegsége miatt, melyet, mint gondoltam, nem érdemeltem meg. Ő úgy bánt vé-

lem, mint egy teljesen idegennel s az a hideg hang, melyet használt irántam és közönyös magatartása majdnem gyűlöletet támasztott bennem. Valami homályos sejtelmem volt róla, hogy csak tőlem függ hogy minden másképp legyen, de nem volt elég erkölcsi erőm, kiragadni magam ez állapotból. Vártam, hogy Hugó segítsen rajtam, ismerje fel lelkiállapotomat s emeljen fel magához. De ő egy lépéssel sem közeledett; nyugodt és közönyös maradt és egyszer sem nyílt alkalom kiragadni őt e nyugalmából. Csak két hétig akart velünk maradni, de én láttam, hogy már alig várja a két hét eltelését, mert nagyon únatkozik. A lehető legkevesebbet volt velünk, a mikor csak tehetett, félre vonult tőlünk, többnyire magános kirándulásokat tett a vidékre, vagy a mit legjobban szeretett, kis vitorlás csolnakán a nagy tavon. Néha eleséget vive magával, egész napra elevezett. Mi is tettünk kirándulásokat, fürödünk, csolnakáztunk, halásztunk s tánczoltunk is, — szóval az idő pompásan telt.

Egy délután épen egy mulatságosnak ígérkező kiránduláshoz készülődtem, midőn Hugó szobámba lépett. Arcza még a rendesnél is komolyabb volt.

— Ma este útaozom haza, — monda röviden.

— Miért? Mi történt?

— Semmi. Egy ügyben okvetlenül szükséges jelenlétem. Sürgőnyt kaptam az irodából.

— És nem maradhatsz semmiképen.

— Nem.

Elfordultam, hogy ne lássa, mint hagyja el a vér arczomat. Közönyös hangon szóltam:

— Valóban sajnálom. Ugy hát búcsuzzunk el most, mert valószínűleg ma nem találkozunk többet. Tehát Isten veled!

Hugó nem felelt. Hátra dőlt a karszékben s ujjaival dobolni kezdett. Én folytattam tovább öltözködésemet.

— Nem hagyhatnád el ma azt a kirándulást? — kérde kissé ingerülten.

— Mi jut eszedbe? — válaszolám. — Már megígértem, hogy részt veszek. Kimaradásom zavart okozhatna. Aztán mit is csinálnánk itt-hon? — Különben, ha épen úgy kívánod? — tevém hozzá kissé vontatva.

— Oh, világért sem, — szolt. — El sem fogadnám ezt az áldozatot. Csak menj és mulass kedved szerint. El tudok én utazni a nélkül is.

Hangja élesen, majdnem durván hangzott s eltitkolt harag és gúny érzett ki szavaiból.

— Ah, tehát tud ő is ingerült lenni? — gondoltam magamban, — nemcsak mindig oly lenézőleg hideg és nyugodt?

Összeszedtem minden erőmet.

— Valami kellemetlenséged volt talán? —
kérdém hidegen, s egyszerre éreztem, hogy
most én kerültem felül.

— Eh, csekélység; üzleti ügyek. De hát
ne vedd le a kalapodat. Azért csak eredj a
kirándulásra!

— Milyen csodálatos vagy ma. Egyszer
azt kívánod, hogy ne menjek, aztán megint,
hogy menjek. Most már itthon fogok maradni,
— válaszolám kissé sértődve.

— Nem fogadhatom el azt az áldozatot
mondá gúnyorosan.

Leültem szembe véle s erősen a szeme
közé néztem.

— Áldozatról beszélsz? — kérdém. — Azt
hiszem, nem lesz az első. Hoztam már ennél na-
gyobb áldozatot is.

Nem tudom, hogy miért, de fel akartam
ingerelni őt még jobban. Ki akartam ragadni
fenséges nyugalmaiból s levonni a lelki küzde-
lem, gyötrődés és izgatottság azon mélyére, a
hol én voltam.

— Persze, hogy hoztál, — mormogá, —
de bár ne hoztál volna, mert csak én adtam
meg mindennek az árát! . . .

— Oh, — tört ki egyszerre, — szeren-
csétlen volt az a pillanat, midőn . . .

De hirtelen elhallgatott s összeharapta aj-
kait. Soha még köztünk úgynevezett „családi

jelenet nem fordult elő. Ugy látszott, mintha mindketten kerültük volna a határozott fellépést s különösen mintha ő félt volna kibeszélni magát. Most is, mintha megbánta volna szavait, s szerette volna visszavonni azokat. De én éreztem, hogy itt van az alkalom tisztába hozni egy oly helyzetet, melynek nyomasztó súlyát régóta érezzük mindketten. De egyszersmind haragot is éreztem iránta, s mind az a keserűség, melyet hideg, visszaútasító magaviselete eddig okozott, mind egyszerre feltámadt bennem. Itt van a döntő percz — gondolám, — melyet vártam, melytől féltém. Most meg fogok végre neki mindent mondani.

— Csak tovább, folytasd, — szóltam látszólag nyugodt hangon, karjaim összefonva. — Csak mondd tovább Szerencsétlen volt az a pillanat, midőn megláttál . . . Ugy-e azt akartad mondani? Én is azt mondom. — Miért is vettél el, mikor nem szeretted soha? . . .

— Én nem szerettelek? — kérdé hirtelen felállva. — Én?! . . . Ejh, — hagyjuk ezt. Azt hiszem, rég elmúlt azon idő tőlünk, midőn szerelemről szoktak beszélni. Ez nevetséges volna most — köztünk!

Ki akart menni, de visszatartottam. El voltam határozva mindenre.

— Ugy-e, félsz erről a tárgyról beszélni? — mondám erősen a szeme közé nézve.

— Nem akarom a halottakat felébreszteni — mormogá.

— De én tisztába akarok jönni végre! — kiáltám s erőltetett nyugalمام elhagyott. — Tudni akarom, miért vagy te ilyen irányomban, mintha nem volnék méltó hozzád. Miért vagy hideg és lenéző, mintha valami nagyot vétettem volna ellened, de te nem tartanál érdekesnek, hogy azt megmond nekem. Tudni akarom, miért vettél el, ha nem szerettél, és ha egykor szerettél, hova lett szerelmed?

— Hova lett?! — kiáltá s kitörő indulatom reá is elragadt. — Még te kérdezed, hogy hova lett? . . . . Nem te ölted-e meg? . . . . — Nem — rosszul mondtam, magam öltem ki hosszú, kínos éjszakákon, küzdelmes nappalokon! Miért kényszerítesz erre? — tevé hozzá szelidebben. — Mindennek vége már és én igyekeztem megnyugodni. Midőn úgy éreztem, hogy ez az én erős férfiszivem meg akar szakadni a fájdalomtól, kiöltem belőle azt, a mi fájt — és most már minden elmúlt . . .

— Miért nem öltél inkább engem meg?! — kiáltám elfojtott hangon s a kitörni nem tudó könnyek összeszorították torkomat, hogy lélekzeni alig tudtam.

— Ne beszélj így, — válaszolt ismét kissé nyersebben. — Nem szeretem a hangzatos, szinpadias frázisokat. Én nem értelek téged; minek idéztél elő most ezt a jelenetet?

— Mert tudni akarom, miért bánsz így velem? Mit vétettem én neked?

— Semmit, — válaszolt csöndesen. — Én vagyok a hibás. Hiszen tudtam én jól, hogy az lesz a vége s mégis . . . Itt van minden. Midőn elvettelek, ismertelek már egészen. Tudtam, hogy téged nem elégít ki a csendes családi élet, hogy nem találsz boldogságot csupán a kötelességek teljesítésében. Tudtam, hogy neked zaj kell és mozgás, fény és nagyvilági élet . . . De azt hittem, — igen, lelkem egész erejével hittem, hogy lesz hatalmam megváltoztatni téged s szerelmem nagyságával pótolni mindent! . . . Én botor! . . . Az első alkalom megmutatta, hogy a természetén nem lehet erőszakot tenni. Eleinte még reméltem, hogy nemsokára megútálsz e sok hitványságot és visszatérsz hozzám. Vártalak . . . oh, mint vártalak . . . Hiába! Te haladtál tovább. Nős, mind egy már. Eredj tovább a te útadon, én is megyek tovább a magamén. Azért jó barátok maradtunk, ugy-e?

Hozzám lépett s búskomoly mosolylyal nyujtá kezét. Nem nyultam utána, nem borultam le előtte, s nem kértem könyek közt bocsánatot. Féltre fordultam s mintha egy rossz démon beszélt volna belőlem:

— Te igazán nagyszerű vagy. Milyen szépen ki tudod huzni magad mindenből: persze,

egyedül én vagyok a hibás! Ha nem tetszett életmódom, miért nem mondtad meg? Miért nem vezettél vissza a helyes útra? . . . De nem, te a helyett hidegen, nyugodtan nézted, mint rohanok én mindig lejjebb s lejjebb az örvénybe és egy ujjadat sem mozdítottad volna meg — mert nem szeretted soha! . . .

Hugó izgatottan kezdett le s fel járni a szobában. Arcza sápadt volt, s ajkai reszkettek.

— Te kegyetlen vagy, Róza, — de nincs igazad. Hiszen én kértelek eleinte, de te hallgatni sem akartál reám. És én nem akartam, hogy azt hidd rólam, hogy zsarnok vagyok. Azt mondogod, hogy nem szerettelek? Épen az volt a baj, hogy igen nagyon szerettelek, semhogy el tudtalak volna tiltani attól az életmódtól, melyben te egyedüli boldogságodat találtad. . . .

— De csalódtál, mert én ott nem találtam fel a boldogságot? — kiáltám indulatosan.

Hugó szemei egyszerre felragyogtak, s vátrakozva tekintett reám, hogy beszéljek tovább. Éreztem, hogy ő azt várja, hogy ismerjem be tévedésemet és mutassam ki megbánásomat. De én hidegen állottam vele szemben. Az átkozott álbüszkeség elhalgatattá szívem hangját, s ajkaim zárva maradtak, konok, büszke hallgatásban.

— Mit gondolsz Róza, vajjon nem késő-e még jóvá tenni mindent? — kérdé halk, bizonytalan hangon.

A régi Hugó állott előttem, s szívem lázasan kezdett dobogni, a mint reá tekintve, szememben a feltámadó szerelmet véltem kiolvasni. Csak egy szót kellett volna mondanom, csak egy szavát a megbánásnak, vagy azt sem, csak odalépnem hozzá s kezébe tennem kezemet és ő meg értett volna, tudom. . . De ki fejt meg a lélek talányait? . . . Nékem e helyett az jutott eszembe, a mit az előbb mondott.

— Már késő — válaszoltam hidegen. — Te mondád, hogy szerelmed meg van halva; magad ölted meg, s a halottakat nem lehet feltámasztani! . . . Nekem alamizsna nem kell!

Hugó sohajtva fordult félre.

— Igazad van, barátom — mondá, — A halottakat nem lehet feltámasztani. Felejsük el ezt az egész jelenetet. Jó volt, hogy kibeszéltük magunkat, legalább tisztában vagyunk mindakettőn. Igaz, hogy most ismét fáj, de majd csak elmulik megint . . .

Diadalmaskodtam, de a diadal nem okozott örömet. Mintha egy láthatatlan kéz szorította volna össze torkomat. Szerettem volna hangosan felkiáltani, a földre vetni magamat és sirni. Harag és megaláztatás, fájdalom, megbánás, szerelem viharzott szívemben és mindenek felett a büszke dacz, mi elfojtott mindent és kényszerített látszólag nyugodtan, hidegen előtte állani. Talán ha indulatosan, szemrehányólag

szól hozzám, megtörve roskadok össze. De szelid, bánatos hangja felforralt minden csepp véremet. Nem akartam beismerni önmagam előtt sem, hogy én vagyok a hibás; azt hittem, szenvedtem annyit e nyomasztó viszony sulya, alatt, hogy most megkimélhetem magam a bocsánatkéréstől, s önző, hitvány büszke természetem nem engedte meg megalázódva közelednem hozzá.

Sokáig ültünk ott hallgatva. Én igyekeztem hideg, közönyös arcot mutatni, s mintha ott se lett volna, érdeklődve néztem ki az ablakon. Az utca üres, kihalt volt. A forró délutáni napsugár mint egy izzó fehér felhő borított be mindent, a köveket az utcán, a hegyeket a láthatáron, s a távolban látszó csillogó tavat.

— Nem jössz-e egyet sétálni az erdőbe, ha a kirándulástól elmaradsz? — kérde Hugó.

Hangja a régi volt, csendes és nyugodt. Engem boszantott, hogy miként tudta ő oly hamar leküzdeni felindulását, s úgy tenni, mintha semmi sem történt volna köztünk. Nem válaszoltam; s daczosan néztem ki tovább az ablaknál. A forró napsugár égette fejemet az áthevült üvegen keresztül; szemeim fájtak a vakító fehér fénytől, s elgondoltam magamban, mily kellemes volna vele sétálni a zöld, árnyas, hűvös erdőben. De nem mozdultam. Ő azt hiszi, hogy most már minden jól van — gondolám, telve keserüséggel. — Ime, ez a férfi hatalma, hogy boldogtalanná

teszi a nőt! De én nem fogom magam megalázni előtte! . . — Titokban kívántam, bár szólna csak egyetlen gyöngéd, édes szót hozzám, mely után úgy vágytam. . . De ő ismételte kérdését ugyanazon nyugodt hangon; én ismét nem válaszoltam, reá se néztem, s ő halkán sohajtva kiment a szobából. Oh, mint szerettem volna e perczen utána futni, leborulni előtte s kezét megfogva zokogni, mint egy megvert gyermek. . . De ha tudom, hogy meghalok, akkor se lettem volna képes megmozdulni. . .

E pillanatban kijött a kapu alól, széles fehér szalmakalapjával, s mélyen lehajtott fejjel tért arra az útra, mely a mattseei tó felé vezetett. Egyszerre megállott. Az út mellett egy kövön egy rongyos kis halász fiu ült, hangosan sirva, előtte szétszakadozott hálója.

Hugó lehajolt hozzá, megsimogatta arcát s pénzt adott neki.

A fiu tátott szájjal, bámészan nézett reá, s Hugó mosolyogva beszélt neki valamit és arcza oly lelki jóságot, oly szeretetteljességet sugárzott vissza, hogy engem ez egyszerű tett s e vonások láttára újult erővel rohant meg a vád és lelki furdalás.

Mintha szivemben egyszerre megpattan- tak volna a megfeszített húrok, hangosan kezdtem zokogni és a sirás megkönnyebbülést szerzett. Könnyeimen keresztül néztem őt, mig a

szögletnél bekanyarodott s aztán sirtam tovább. Elgondoltam: mily jó ő és nemes, és én milyen rossz és önző vagyok. És a mint ezt gondoltam, megnyugvás szállott meg és örültem, hogy ezt el tudom gondolni. Heves megbánást éreztem és vágyat, hogy bár minden jóvá volna már téve. De a vágyhoz félelem is vegyült, hogy talán már minden késő... Visszaidéztem lelkemben a most lefolyt jelenetet, s amint ráemlékeztem arczára és hangjára, midőn kérdezte, hogy talán még nem késő, keserü szemrehányást tettem magamnak kegyetlen, szivtelen szavaimért.

— Oh Istenem, nem értettem én azt úgy — zokogtam tovább — bocsáss meg, bocsáss meg!...

Kinyitottam az ablakot, s kinéztem, hogy talán még utolérhetném. De ő már rég eltűnt.

Egyszerre valami eszembe jutott. Mintha egy jó angyal sugta volna ez eszmét. Könyeimben keresztül mosolyogni kezdtem, s majdnem testileg érezni véltem, mint száll béke és megnyugvás lelkembe.

— Együtt utazunk haza — ez volt az eszme — és minden úgy lesz megint, mint régen volt.

Lázasan gyorsasággal kezdtem a kivitelhez. Egy óra alatt össze volt csomagolva az én ruhám s a Hugó holmija is. Mosolyogtam ma-

gamon, mily gyöngédséggel és gonddal csomagolom be az ő ruháit. De szívem oly tele volt, a szerelem oly erővel újult föl benne, hogy nem tehettem egyebet, mint teljesen átengedni magam ez érzésnek. Elgondoltam, mint meg lesz lepetve Hugó s mint fog örülni, és hogy milyen édes lesz kezemet alázatosan az övébe tenni, bánkódással a mult és igérettel a jövőre nézve, bevallani minden hibám és bocsánatát kérni s szerelmét. Magamviselete s multam oly megszégyenítőnek tetszett nekem, s annyira bántam, hogy miként tudtam oly sokáig szerelme nélkül élni, hogy éreztem, minden erőmre szükségem lesz, ha véle szembe fogok állani. Nyugtalanabb, izgatottabb voltam, mint egy fiatal leány, ki vőlegényét várja. Azt hittem, legjobb lesz, ha elejébe megyek, s felöltözve elindultam a poros, üres utcán, melyen ő is távozott. Nem kételkedtem, hogy csónakázni ment s a parton akartam megvárni visszatértét. Izgatottságomban észre sem vettem, hogy az idő e közben egészen megváltozott. Fekete viharfelhők gyűltek az égre, melyek mindegyre eltakarták a napot, s koronként heves szélroham verte a port szemeimbe. Vihar volt készülöben s én félni kezdtem, de azért nem fordultam vissza, Mattseeben igen gyakoriak a nagy viharok, s olyankor a beláthatatlan, nagy tó olyan, mint egy felkorbácsolt, haragvó tenger. Kimerülten s fölhevülve az előre-

hatolástól a szél ellen, értem el a parthoz s onnan tekintetem végig a nagy vizen, mely igen vadul nézett ki fehér tajtékkal hullámain s a viharfelhős éggel fölötte.

Egy magas, erdős dombra mentem föl, honnan jobb kilátás nyílt. Távolabb egy kis öbölserü helyen több csólnak volt kikötve és halászok ültek, vagy álltak benne. Mások a parton hálóikat javították és durva, naptól barnult arcukkal néha-néha fölnéztek a fenyegető, sötét felhőkre. Megerőltettem szemeimet, s a messze távolban egy kis fehér pontot fedeztem föl. Biztos voltam benne, hogy az Hugó viszatérő csólnakja. Elgondoltam, mint ül ő ott egyedül, búsan és nem is sejtí a változást, mi bennem véghez ment . . .

A nap lemenőben volt és búcsuzó sugarai megveresítették az égboltozatot, messze nyugattól egész a viharos, sötét fellegekig fölöttem. Vérvörösen hanyatlott mind lejjebb a hullámok közé, melyek egy-egy szélrohamtól felkorbácsolva, dühösen látsztak elnyelni őt. Az aranyvörös fény varázsszerűen csillogott a tajtékozó hullámokon s csodásan világítá meg a dombot, melyen álltam, a magas, susogó fenyőket hátam mögött, s az azelőtt fekete, most vérvörös felhők sajátságos visszfényt vetettek a halászok szakállas arczára s széles szalmakalapjaira . . . Óh, mily lassan közeledett a csólnak,

minden újabb szélrohamra erősebb félelem fogott el, félelem a vihartól s aggodás Hugó miatt. De a fekérvitorla mind nagyobb lett s reméltem, hogy egy félóra múlva mégis kikötni látom. Oh, mint vágytam már utána, átölelni őt s bocsánatát kéni. . .

A nap egészen eltűnt a felhők mögött, melyek mind tömörebbek lettek; némelyik egészen fehér volt, de oly félelmes, sűrű fehér, másoknak széle vérvörös, a többi fekete és vastag, nehéz. Körülöttem is mind sötétebbek lettek az árnyak, a fenyők zúgtak hátam mögött, s én a félelemtől és izgatottságtól majdnem leestem lábaimról. Szerettem volna futni s elrejtőzni a vihar elől, de képtelen voltam megmozdulni. Szemeimet folyvást a gyorsan közeledő, fehér vitorlára szögeztem.

— Siess, siess! — kiáltám magamban

Képzeletemben én is segitettem evezni, s az erőlködéstől arczomon gyöngyözött a veriték. Most még nagyobb szél keletkezett. Rövid vad rohamokban korbácsolta végig a különben is hatalmasan hullámozó habokat. De a csónak is közeledett, s már tisztán látszott a duzzadó vitorla, sőt Hugó nagy, fehér szalmakalapját is látni véltem. Elővettem zsebkendőmet, integettem neki s hangosan kiáltottam, — de a szél messze elvitte hangomat és ő nem láthatott engem. A halászok csodálkozva tekintettek felém.

— Jó lett volna hamarabb haza felé készülnie — kiáltott az egyik fel nekem.

— Igen nagy vitorla van azon a kicsi lélekvesztőn.

— Oh, hiszen mindjárt itt lesz — mondtam s aggódva tekintettem a vén ember barna, redves arczára, ki csak fejét csóválta.

Egyszerre nagyot villámlott. A cikázó fény mintha a zubogó habokba csapott volna le... A menydörgést tompa morajjal viszhangozták a hegyek. Egy új, irtóztató szélroham, zápor-
esőtől kísérvé zúgott végig a hullámokon. De... mindenható Isten... hol volt most a csónak?... Hol volt Hugó?... A villámok cikázva csaptak le, mint az előbb, az ég dörgött, a habok zúgva torlódtak fel s enyésztek el... de Hugót nem láttam sehol... A sajka fölborult Hangosan fölsikoltottam s le akartam futni a dombról és segítségért kiáltani, de nem láttam az utat magam előtt, nem láttam a halászokat sem, semmit... Csak a tajtékozó, kegyetlen hullámokat láttam, melyek Hugót elnyelték, és körülöttem a sötétséget, sötétséget mindenfelé... Fölöttem az égboltozaton a felhők küzdeni lástak, mint a hullámok alattam, és a vihar zúgott, siketítő moraj hallszott mindenfelé és mint száz tördöfés vonaglott lelkemen keresztül ez egyetlen, iszonyú gondolat:

— Hugó meghalt!... Nem fogja megtudni

soha, mennyire szerettem őt és mint megbántam mindent . . . Magával vitte haragját és fájdalmát és én nem engeszteltem őt ki! . . .

Ugy éreztem, mintha vérem forna, s a jövő perczen ismét jéggé fagyott volna . . . Mintha a végtelenség előttem lenne, s Hugó szelleme kiengeszteletlenül repülné át az örök tért . . .

— Hugó . . . megállj, Hugó . . . sikoltám. Körülöttem éjszaka lett, s úgy éreztem, hogy a vízbe vetve magam, gyorsan merülök el, mind lejjebb . . . lejjebb . . .

Sokáig úgy tetszett nekem, mintha egyedül küzdenék a vad hullámokkal, egyedül . . . csak a viharfelhők voltak a fejem fölött, melyek egyszer égető forróan, aztán ismét jég hidegen csaptak le gyöngé testemre. És a sötét sirban a klárisok és kagylók között mindenfelé kerestem Hugót, de folyvást Dezső összeroncsolt, mozdulatlan teste került előmbe, melytől irtózva fordultam el.

Néha egy-egy pillanatra felmerült Hugó arcza is, halványan és szeliden, most bezárt szemekkel, majd ismét kinyitva őket s reám mosolyogva. De a mosoly egyszerre elveszett egy borzasztóan szigorú, szemrehányó tekintetben.

— Te vagy oka, — mondták megüvegesedett szemei, s én kétségbeesetten sikoltottam fel s el akartam rejtőzni e tekintet elől — de

egyszerre ismét elmerült feje s én tovább folytattam a keresést . . .

Néha azt gondoltam, hogy ez mégis lehetetlen, hogy én folytonosan a vízben legyek. Eszembe jutott, hogy ez valószínűleg a halál utáni élet . . . . Iparkodtam alakomat megvizsgálni, hogy talán sirály vagyok-e, vagy valami más vizi madár, de nem tudtam magamból semmit se látni, és csak azt éreztem, hogy a zugó tengerben vagyok s a hullámok ütődnek hozzám, mintha egy sziklafal volnék. Folyvást oly süketítő morajt hallottam, mintha valaki óriás kagylót tartott volna fülemhez, melyben visszazúg a tenger apálya és dagálya. Erőlködtem, hogy eltávolítsam fülemtől e kagylót, vagy hogy kiemeljem fejemet a habok közül — de hasztalan.

Végre mély kimerültség vett rajtam erőt. Ugy éreztem, mintha csöndesen süllyednék a tenger mélyére le, mind lejjebb . . . lejjebb . . . A hullámok ringattak erre-arra és nekem nem volt többé erőm küzdeni ellenök. Többé Hugót sem kerestem . . . Minden sötét, mozdulatlan és csendes volt körülötte . . . Most eljött a vége . . . ez volt utolsó gondolatom.

De nem úgy volt.

Ismét felébredtem, s bár nagyon bágyadt-nak és kimerültnek éreztem magam, eszméim tiszták és nyugodtak voltak. Ágyban találtam

magam s hosszas gondolkodás után, a fal szőnyegről és kárpitokról reá ismertem, hogy az én ágyam. Valami mondhatatlan kellemes érzés fogott el, hogy oly mozdulatlanul fekettem itt, anélkül, hogy többé a zugó tengerben érezném magam.

Kéjes bágyadtsággal szemléltem az egyenes fényes, vonalat, melyet az éjjeli lámpa világa vetett a falra, átszűrődve az ágyfüggöny egy keskeny nyílásán. Nem tudtam, mióta fekszem itt.

Nekem úgy tetszett, hogy hetek és hónapok teltek el és oly kábult voltam, hogy nem emlékeztem semmire, csupán azon kellemes érzést élveztem, hogy oly csöndesen fekettem ágyamban. De egyszerre erős szélzúgás hallatszott, az ablakok megzörrentek s az éjjeli lámpa mintegy megérezve a szelet, lobogni kezdett.

Heves záporosó csapkodta az ablaküvegeket, hallatszott a csatornából kiömlő viz zubogása s a szél mind újabb és újabb rohamokban sivitott végig a házfedél felett és be a kémenyén. . . A vihar künn még mindig tartott. Mintha tört ütöttek volna szívembe. . . Végtelen fájdalom, egy borzasztó veszteség tudata villámlott agyamon át Hugó meghalt — és én nem békültem ki vele . . . ez volt az iszonyu gondolat. Lenn pihen a sötét viz fenekén, magával vitte haragját és bánatát és nem bocsá-

tott meg nekem! . . . Vagy csak álom volt minden? . . .

Gondolataim ismét össze kezdtek zavarodni. . . De erőt vettem magamon s kezem bágyadtan fölemelve, félrevontam a kárpitot.

— Nincs senki itt? — akartam kérdezni, de mintha nem lett volna hangom, csak mozgattam ajkaimat. És e pillanatban ismét azt hittem, hogy csak álmodom. Ágyam mellett a karszékben egy sötét alak ült, csendesesen, mozdulatlanul, mintha aludna. . . Nem mertem hinni szemeimnek. Kezem erőtlenül hanyatlott le és egy perczig kábultan feküdtem ott. . . De aztán ismét felemelkedtem s oda néztem.

Igen . . . igen . . . semmi kétség, Hugó ült ott. Fejét fáradtan hajtá kezére, s az éjjeli lámpa halvány fényt vetett behúnyt szemeire s komoly ajkaira.

Élt . . . élt. . .

— Hugó — szólítottam — kedves Hugó! Hirtelen felegyenesedett, reám nézett, s aztán fölém hajolva, hangosan felkiáltott:

— Hála Istennek, csakhogy felébredtél! . .

Nemsokára megtudtam, hogy én már két nap óta fekszem eszméletlenül, heves lázban, hogy a vihar meg-megújuló erővel azóta folyvást tart, de hogy Hugó akkor a felborult sajkára kapaszkodva, a halászok segélyével szerencsésen a partra jutott, s engem ott találva,

mindkettőnket mint két halottat vittek a házba, mert a kiállott erőfeszítéstől és halálfélelemtől Hugó is elveszítette eszméjét. De ő nemsokára magához tért, s azóta nem mozdult ágyam mellől.

Néhány nap múlva egészen jól lettem. Irénék tovább utaztak s mi visszatértünk Pestre.

Soha a multról többé nem volt szó közöttünk. Csend, nyugalom és egyetértés költözött házukba.

De mintha fiatalságunkat mindketten ott hagytuk volna Mattsee tavának zugó hullámai között. . .

Szerelem volt, a mit egymás iránt éreztünk, de nem az a szerelem többé, melyet én oly vétkes könnyelműséggel eljátszottam, s mely, mint az élet tavasza, nem tér vissza többé soha. . . .

*

A kandalló lángja rég elhamvadt. A lámpa kiegészzt, s halványan lobbant fel néha-néha.

Elza oda rejtette lehajtott fejét az öreg aszszony ruhájának redői közé, mozdulatlanul figyelve, mint egy gyermek a mesére. . .

— Ugy tetszik, elkéstünk a színházból, Elza.

— Hagyd azt. Mondd tovább, kérlek. . .

— Nincs tovább, Elza. Csak ennyi az egész.

Azóta jöttek és mentek az évek csendes folyásukban, adtak és elvittek tőlem sok mindent és

nem hagyták meg, csak fiamat és téged azok közül, kiket szerettem. Most már az est árnyéka suhan életem fölé s nem maradt számomra más, mint a visszaemlékezés. . . Minden hátam mögött van s előttem nincs többé semmi. . . De nem kívánám újra élni az életet. A keserü iskolában, melyet végig jártam, egyet tanultam meg: hogy a fiatalság könnyelműségeit jóvá lehet ugyan tenni, de az azon időbeli érzések örökre eltűnnek annak, ki könnyelműen eljátsza őket. Az én számomra az ifjuság és szerelem kora lejárt anélkül, hogy megbecsültem és élveztem volna azt a kincset, melyet az Isten csak egyszer ad az embernek. . . Üres hibavalóságokkal töltöttem el azt az időt, mely egyébre volt adva s mire feleszméltem, az idő elrepült s mindent magával sodort, nem hagyva számomra egyebet, mint a bánkódást a mult felett, a szerelem árnyát és a visszaemlékezést. . .

Elza csendesen zokogva emelte fel fejét.

— Segíts nekem, hogy ne tévedjek én is el. Segíts, hogy tanuljam megbecsülni a fiatalságot, s megtalálni a jó utat, mely az egyetlen igaz boldogsághoz vezet.

Az öreg asszony szeretettel hajolt le hozzá.

— Eredj haza, tedd kezedet megbánással és igaz szeretettel férjed kezébe — és úgy keresd. Meglásd, mily könnyen megtalálod. Most még nem késő!

TÉLI MESE.

OSZK

I.

El nem tudom képzelni, mi fölött tanácskoznak mama és Berta olyan hosszasan? Némileg boszant is ez elfojtott sutogás. Nem kellene annyi tekintettel lenniök reám. Tudok én tanulni, ha valamivel hangsabban beszélnek is.

Fel akarok kelni, hogy odamenjek, s én is részt vegyek a tanácskozásban. De még idejekorán eszembe jut Méthy kisasszony haragosan villogó szemüvege, meg a leányok gúnyolódása. Különösen a hegyes orru Tinka, ki mindig oly kellemesen mosolyog, valahányszor leczkémet kissé akadozva mondom fel.

A mi egyébiránt elég gyakran megtörténik — fájdalom.

Visszafordulok könyvemhez.

— „*A nátrium*: Na, tulajdonságaira nézve a káliumhoz egészen hasonlít. A vizet is hasonlóan bontja: $\text{HOH} + \text{Na} = \text{Na OH} + \text{H}$ egyenlet szerint nátrium-hydroxidra és hydrogenre; de az elszálló H csak akkor gyúl meg, ha a vi-

zen úszó papirra dobva, helyéből nem mozdulhat. Az elpárolgó nátrium sárgára festi a hidrogenlángot.“

Ezt igen nehéznek találom. Buzgón olvasom el vagy tizszer egymásután. Aztán feltekintek, hogy könyv nélkül mondjam el.

Sajátságos. Mama és Berta még mindig ott ülnek és még mindig suddognak.

Oda a homályos kis szögletbe az ablak mellett a lámpa alig vet némi halvány fényt. Berta szőke feje úgy merül fel a homályból, mint egy szelid csillag. A mama kötőtűi is felvillannak, néha izgatottan, gyorsan forogva, aztán csendesen, nyugodtan, majd megint aggodva, kételkedve. . .

Az ablakfüggöny nincs leeresztve, s a havas, zuzmarás fák benézni látszanak a szobába. A hold bágyadtan világítja meg a fehér kertet. Minden hideg, havas, egymásbaolvadó ott künn, az utak, a fák, a bokrok . . . és én hiába iparkodom kivenni a hintát vagy a csipkerózsa lugast. Valami láthatatlan kéz megrázza a fákat, s hópelyhek hullanak alá. . .

Megint a vegytanba nézek.

— „*A nátrium* : Na, tulajdonságaira nézve a káliumhoz hasonlít“. . .

Mama tűzbe jön, s hangosabban kezd beszélni. A kötőtűk heves indulattal mozognak.

— Ezt így kell elkészíteni, Berta. Meglásd, hogy így sokkal jobb lesz. Meg ne próbáld másképp!

— De mama, hátha nem fog sikerülni — szól Berta félénken.

— Mondom, hogy igen. Jobban tudom én, mint akármelyik szakácskönyv.

Aha! Hát így vagyunk? Most már mindent kitaláltam. Holnap vendégünk lesz ebédre. Ezért a fontos tanácskozás. Megnyugodva nézek megint könyvembe, de a nátrium et Co. még mindig makacsul vonakodik beszélni emlékezetem ajtaján.

Vajjon ki lesz a holnapi vendég? A Dani és Róbert horihorgas tanítója? A miatt nem szoktak ily fontos tanácskozások tartatni. Vagy talán dr. Király, a papa collegája? Hiszen csak a múlt vasárnap volt itt. Vagy uram Isten — talán épenséggel Méthy Laura kisasszony? Sőt az sem lehetetlen, hogy az igazgató úr! . . . És én még mind nem tudom a leczkémét, s valószínűleg holnap sem fogom tudni. . .

Elhatározom, hogy nem gondolok többet egyébire. Hősileg leküzdöm kíváncsiságomat és teljesen figyelmen kívül szándékozom hagyni Bertát, ki himzésével kezében odaül szembe velem az asztalhoz.

De nem tehetem, hogy néha mégis rá ne nézzek. Olyan szép, szelid piros képe van. Nem

állhatom meg, hogy ne kérdjem ismét magamtól, Isten tudja már hányadikszor: meddig fogok még oly makacsul vonakodni, legalább némileg hasonlítani hozzá?... Fehér köténye mellett a kulcsosomóval s kezében himzésével maga a megtestesült háziasság, kellem és jószág....

Nekem oly jól esik reánézni; a nátriumot öntudatlanul morzsolgatva fogaim között, számlálghatom a kulcsokat övében, nézem a fényes vonalat, melyet a lámpa vet szőke hajára, s kezzeit, melyek bámulatos gyorsan mozgatják a tűt.

Egyszer felnéz s szemünk találkozik.

— Tudod-e már a leczkéded? kérdi mosolyogva.

Természetesen a fejemet kell ráznom.

— Oh, Berta, csak a vegytan, meg Méthy kisasszony ne léteznének a világon!

Elkeseredve merülök le ismét a kalium, nátrium és lithium tömkelegébe, — de a kísérlet ezúttal sem sikerült.

Künn léptek zaja hallszik, hangos beszéd és nevetés, s berontanak a fiúk, a hidegtől pirosra csipett orcákkal, ruhájukon hólapdák, csatározások s egyéb elemi csapások látható nyomait viselve.

Mindketten sietnek kijelenteni, hogy igen jó étvágnak örvendenek, a mi egyébiránt rendes állapot náluk — s Berta felkél és kimegy, hogy a vacsora után nézzen.

Most már igazán „adieu“ tanulás! Azt előbb végig kell hallgatni, hogy volt felépítve a vár, hány ágyugolyóval bombázták meg, — mennyivel volt erősebb az ellenség, miként győzték mégis vitézül le, s minő sajátságos körülmények folytán hagyott egy kemény hógolyó hős Dani ruhájának épen azon a részén igen gyászos nyomokat, melyet rendesen csak retirálás közben szoktak az ellenséggel szembe fordítani.

Mama kijelenti, hogy ez a két fiu valóságos eleven ördög, mit én is készséggel helybenhagyok, de azért elhatározom velök, hogy holnap délelőtt együtt kísértjük meg itt az udvaron egy vár felépítését.

Most hazajön a papa is, elmerülve gondolatai és aktái közé. Nem tud ellenni nélkülök egy perczig sem. Még a vacsora alatt is, mig jóságos mosolylyal hallgatja a mi fecsegésünket, arczából látom, hogy a holnap délelőtti törvényszéki ülésen elnököl.

Egyébiránt ezúttal a szót csak a fiuk viszik; mama igen izgatott, s mozdulataiból látható, hogy valami beszélni valója van a papával, ki azonban ennek még csak sejtelmével sem bír.

Berta még a szokottnál is csendesebb, s néha sajátságos szórakozottsági rohamok lepik meg. Például, hogy kétszer is elindul a bor

után, s mind a kétszer a nélkül tér vissza, meg hogy a papa fekete kávéját az alsó csészébe kitöltve teszi az asztalra — s több efféle.

Mindezt azonban csak mindegy félálomban látom és hallom. A holnapi vegytan-óra folyvást mint lidércz-nyomás nehezedik reám, s a sültben és salátában, a fehér abroszban és piros borban, meg a gyertyalángban, mindenütt csak a Méthy kisasszony lebegett előttem, különböző kísérleteket téve, melyek sehogy sem akartak sikerülni, s én többször összerezzenek, hogy most mindjárt explódál valami . . . . . Kimondhatatlan öröömre szolgál tehát ezuttal, midőn mama a szokottnál épen félórával hamarább küldi feküdni a gyermekeket, s míg a két fiu egyhangu mormogással fordul ki az ajtón, én hálás szívvel szaladok szobámba — s vetem magam a párnák közé.

Egy pillanatig eszembe jut ugyan: nem jobb volna-e, ha leczkémet most . . . De édes Istenem, mikor olyan álmos vagyok . . . Majd holnap reggel . . . Igazán, reggel jobban is lehet tanulni . . .

Persze, a mint az ágyban vagyok, az álom egyszerre kimegy a szememből, s megint csak előttem áll Méthy kisasszony, villogó pápaszeme mögül mérgesen pislantva ki, s egy pohár piros borba egy darabka papiroست dob, aztán nátriumot tesz reá, s okvetlenül azt akarja, hogy az ott gyuljon meg.

Ebbeli igyekezetében igen komikusan néz ki, s én hangosan kezdek nevetni; de e pillanatban a pohárból sárga láng csap ki s Méthy kisasszony diadalmasan kezdi magyarázni, hogy az hidrogén-láng, melyet az elpárolgó nátrium fest sárgára. Most a láng vérpirosra változik, majd sárgás-zöldre, aztán vakító fehérre, és én gyönyörködve nézem e szép színeket, s magamban nevetem Méthy kisasszonyt, ki épen olyan, mint egy füles bagoly, s nagy igyekezettel akarja elfujni a pohárból kicsapó lángot . . .

— Alszol Erzsike? — szólit egyszerre Berta, ágyam fölé hajolva. — Olyan hangosan neveltél! —

— Dehogy, nem alszom, — felelém félálomban. — Csak az a Méthy kisasszony, meg a színes lángok . . .

— Ha nem alszol, beszéljessünk — mond Berta, s oda ül ágyam szélére. — Én nem tudok aludni, Erzsike. Most korán van még, úgy-e?

— Persze, hogy korán. Én sem tudok aludni, — mondám, s igyekszem mindenáron nyitva tartani szemeimet.

— Tudod-e Erzsike, hogy holnap vendégünk lesz ebédre? —

Épen meg akarom kérdezni, hogy ki, mi-dőn — — ejnye — — egy pohárból megint szí-

nes lángok kezdenek előugrálni és tánczolni a szemem előtt . . . De még hallom, midőn Berta mondja:

— Ma is itt volt és mama meghívta, mert ritkán jöhet be a városba . . . De én úgy félek Erzsike, hiszen még nem mondott semmit és én csak úgy gondolom . . . De hátha nem igaz? Oh Erzsike . . . de hiszen te alszol, Erzsike . . .

Ugy hiszem, feleltem még valami olyanformát, hogy: no bizony, hogy lehet egy ebéd-től félni, meg azért, hogy holnap vendég jön, miért kell oda állani az ablak elé és nézni a fehér kertet, a fehér fákat, s a fehér holdvilágot? . . .

De nem tudom, hogy elmondtam-e ezt csakugyan?

Gondolom, egy óra mulva felébredtem, és gondolom, Berta még mindig ott állt és még mindig nézte a kertet . . . .

II.

Egy vár építése igen nagy dolog. Különösen ha az a vár hóból épül, tizenegy órától az ebéd ideéig el kell, hogy készüljön, az el-lenséget is ki kell úzni belőle, diadalmasan elfoglalni s a nemzeti lobogót kitűzni tornyára a félhold helyére.

Mi hárman mindezt véghez vittük másnap délelőtt.

Méthy kisasszonynak a reggel jó kedve volt s én tetemesen megkönnyebbülve éreztem magam.

Épen az utolsó rohamot intézzük ketten Danival a vár ellen, hol Róbert hősiezen védekezik, s szörnyen tüszköl egy hógolyótól, melyet orrára találtam röpíteni, midőn egyszerre a nyitott kapunál egy csengő szán áll meg, s egy szép, magas, szőke ur száll ki belőle.

Berta a csilingelésre kitekint a konyhaablakon, aztán elszalad. Róbert és Dani megfélemletésükben legurulnak a várból, s a hóban végig terülve kiáltozzák:

— Isten hozta, Berki ur! Jaj, a szép ló! A szép szánkó! — S rohannak ki a kapu elé.

Én kissé resteltem a dolgot. Mit fog gondolni Berki ur rólam; a növelde negyedik osztályába járok, s ezekkel a vásott fiukkal hóvárakat építetek! . . .

De úgy hiszem, Berki ur épenséggel semmit sem gondol felőlem, hanem zavartan tekintget körül, s látszik rajta, hogy nem tudja, most mit tegyen, mit mondjon?

Én látva elfogultságát, bizonyos fensőbbiséget kezdek érezni, s leereszkedőleg szólok:

— Papa megint nincs itthon, de ha meg akarja várni, csak tessék bemenni a szobába!

Berki Kálmán, ez a fiatal birtokos innen a vidékről, ugyanis mindig valami pörös ügyben kereste a papát, mindig olyankor, mikor a papa nem volt otthon, s rendesen mama és Berta fogadták helyette.

Ezúttal Berki ur csak a bajuszát pödri s nem mozdul.

— Bocsánat, — mormogja — kissé talán korán jöttem, de . . . de . . . nem tudom a házi rendet.

— Mi tetszik? kérdem bátoritólag, miközben némi homályos sejtelmek kezdenek támadni bennem.

— Talán nincsenek itthon ő nagyságáék? Vagy, uram Isten! — talán én értettem félre? — szól Berki ur meghökkenve.

Egyszerre eszembe jut, a mit tegnap este félálomban végig hallgattam Bertától, s most rajtam a sor zavarba jönni.

No hiszen, én ugyan szépen fogadtam az ebédre hívott vendéget! . . .

Talán még most is ott állanánk kölcsönös zavarban, ha szerencsénkre mama az ajtóban megjelenvén, segítségünkre nem jön. Háta mögött Berta is látható volt, még pirosabban, mint rendesen, s erős konyhaillatot árasztva.

— Isten hozta Berki ur! Nagyon szép, hogy eljött, — mondja mama legnyájasabb

hangján, s egy percze félbehagyja kötését, míg kezét nyujt neki.

Berta is kezét ad, olyan félnék, olyan szelid mosolylyal, hogy Berki ur nagy hajlandóságot mutat meg is csókolni kezét — de aztán mégis csak abba hagyja.

Bemennek s én megkönnyebbülve lélekzelek fel.

— No, fiuk — mondám — ugyancsak ügyesek voltunk mind a hárman.

De Dani és Róbert annyira át vannak szellemülve a lovaktól és szántól, hogy minden egyéb iránt teljesen érzéketleneknek mutatkoznak.

— Bizony, nagypapa lehetne oly udvarias, s elvihetne megint szánkázni, — jelenték ki egyhangulag. — Jövő vasárnap némi gyöngéd célzásokat fogunk tenni erre nézve.

— Erzsike — szólit Berta a konyhaablakból — jőjj kérlek és segíts nekem. Szeretnék bemenni, és a szakácsné nem tudom hova tünt el. Ügyelj kissé addig, míg visszajön és ízlelj meg mindent, elég jó-e?

Berta beszalad, s én egyszerre egy egész fővel nagyobbnak érzem magam.

— Ime, — gondolom önérzetesen, — ha én most ügyetlen volnék, az egész ebédet elronthatnám! De hát nem hiába tanultam a háztartást! —

Megkóstolom a levest. — Hm, úgy látszik, Berta nem merte megsózni. Egészen só-talan. No majd segítünk rajta.

Egy kanál só eltűnik. — Na, meg ki látta ide kihúzni a tűzhely szélére, hiszen egészen kihül, míg az asztalra kerül. — Múértőleg vizsgálom meg a tüzet, s még két darab fát teszrek reá, hogy jobban égjen. Épen azon elmélkedem, hogy a sültet is meg kellene öntözni, mert kiszárad, de mielőtt e műtéthez hozzá kezdhetnék, szerencsére bejött a szakácsné.

— Aztán nehogy elrontson valamit, — mondám méltóságteljesen, s a szakácsné gyanus mormogásától kísérve, igen elégedetten lépdelek be a szobába.

Odabenn élénken foly a társalgás. A mama kötötűi villámsebességgel forogtak, s én arra a felfedezésre jövök, hogy Berki ur ha belemelegszik, igen ügyes társalgó, s nagyon kedves ember. Egyébiránt, mikor mamának jó kedve van, mint most, tud egy egész társaságot mulattatni, úgy, hogy más alig juthat szóhoz.

Végre haza kerül a papa is, és asztalhoz ülünk. Úgy látszik, mamának sikerült tegnap este a papával beszélni, mert most igyekszik kevésbé szórakozott lenni, mint rendesen, s egész figyelmét összpontosítva hallgatja Berki

ur magyarázatait a cséplőgépekről, melyekhez pedig szegény papa bizony vajmi keveset ért.

Berta arcza oly szépen ragyog, hogy csupa öröm nézni, s egyáltalán a hangulat igen kedélyes, leszámítva, hogy hasonló kis epizódok, mint például a Dani által vágott grimace a Berki ur háta mögött, mely mama által szintén a Berki ur háta megett, egy igen erélyes hátbaütéssel toroltatik meg; és hogy Róbert kezével egy, csak általa látott légy után kapva, úgy kiüti az épen fölvetett kanalat kezemből, hogy az egyenesen a Berki úr lábai elé repül, — pillanatra meg-megakasztják a társalgás folyamát.

De uram Isten, minő változás áll be egyszerre az első kanál leves után! A mama mosolygó arcza olyan hosszú lett, mint egy téli este. Kétségbeejtő pillantást vet Bertára, ki görcsösen szoritja a kanalat kezében. Először elpirul, aztán meg elsápad, s annyira lesüti szemét, mintha többé soha sem akarna felnézni.

Danit és Róbertet köhögési rohamok érik utól, mi az elfojtott nevetéssel egyesülve, valóságos fuldokolásba megy át.

Papa megtörüli bajuszát, s hidegvérrel teszi vissza a kanalat az asztalra. Én pedig — — édes Istenem — — én legjobban szeretnék egyenesen az asztal alá bujni . . .

Átkozott háztartástan! A leves olyan sós

és olyan kozmás, mint csak lehet, mikor olyas valaki elegyedik a főzésbe, ki azt az iskolába tanulta! . . .

Néma ámulattal nézzük mindnyájan Berki urat, ki valóságos önmegtágadással üresíti ki tányérát. Kötelességének tartja, és egy vonása sem változik meg közben, úgy, hogy Dani és Róbert között sok ideig vita tárgyát képezte: vajjon nemcsak optikai csalódás volt-e az egész?

De e hősi cselekedete már nem sokat használ, s nem képes eloszlatni a gyászos hangulatot, mely az egész társaság fölé borul. Mama izgatottan mozgolódik székén, s ujjáival dobol, mi nála rendesen vihar közeledését jelzik. Papa a beálló, hosszú szünetek alatt visszatér aktáihoz, Berta pedig úgy megvonja magát, mint egy szegény kis csiga a házában.

Berki úr zsebkendőjével törülgeti homlokát.

A kínos hangulat, melynek okát nem tudja, szörnyen kezdi feszélyezni.

— Én itt alkalmatlan vagyok talán . . . olvasható arczán, és nem tud segíteni a dolgon.

— Rosz gazdasszonynak tart és ki fog nevetni — árulja el a Berta arcza, és ő sem tud segíteni.

A társalgás mindinkább akadozni kezd, mint egy sülyedő hajó, s majdnem teljes megfenekléssel fenyeget. Végre-valahára az ebéd végéhez közeledünk. Egy síri pauza közben hoz-

zák be a fekete kávé, mama kitölti, s: „Elég édes-e? Elég forró-e? — Köszönöm, épen jó, kezeit csókolom“ — hallszik most élénk változatosságban.

Felkelek, hogy az iskolába menjek, s midőn mindeniknek köszönve, kilépek az ajtón, még hallom papát, mint egy álmából felébredt viszhangot halkan ismételtetni: Elég édes-e? Elég forró-e? —

*

Egy békacszobot galvanizált ma az iskolában a tanító úr, s e fölött elfelejtem a lelki-furdalást, melyet oly élénken éreztem az elrontott leves miatt; meg mikor hazamegyünk, Elával és Lenkével együtt, kik az én legjobb barátneim, épen szembe találjuk Endrei Attilát, az első szerelmest, a ki mindhármunknak a főideálja. Ez aztán végkép helyreállítja jó hangulatomat.

Egy pillanatra úgy tetszik, mintha Berki urat is látnám ugyanakkor eléhaladni egy nővel, de meg vagyok győződve róla, hogy csalódom, mert ő bizonyára még nálunk van. És elgondolom, mint ülnek megint a szalonban, fesszesen és ünnepélyesen, s a mama kötőtűinek rythmikus mozgása mellett, mint nézik egymást ketten Bertával, aztán elpirulnak és megint egymásra néznek, és így tovább. Bele nem únnak.

És elgondolom, vajjon mind ily ügyetle-

nek-e a szerelmesek, s hogy én mégis egész máskép tennék. És rögtön elhatározom, hogy Bertán is segíteni fogok; valami ürügy alatt kihivom mamát a szobából, s legalább egy fél-óráig künn tartoztatom. Mert bűnbánólag érzem, hogy tartozom valami kárpótlással Bertánnak, s különben is, élénk hivatást érzek magamban az elefánt szerepre.

De midőn belépek a szobába, Berki urat sehol sem látom. Helyette dr. Király, a papa kollegája terjeszkedik egész szélességében és hosszúságában az egyik karszékben, élénk, hangos társalgásba merülve mamával.

Én ki nem állhatom ezt a dr. Királyt.

Pedig szép ember; nagy és hatalmas, mint egy ház; göndör fekete haja, s szép hosszú szakállá van. Erős, vastag hangja úgy gurul ki a torkából, mintha mind hordókat gurítának a pinczébe, s olyan józüieket kiált és nevet, hogy az ember önkéntelenül is vele kell, hogy nevéssen, ha nem is tudja, hogy min?

Ámbár olyan nagy, mint egy mesebeli óriás, még sem féltünk tőle soha, mert kék szemei valami oly szelid jóság kifejezésével bírnak, mint egy atya szemei, ki gyermekeire tekint, s hogy én ki nem állhatom, annak természetesen csak az az oka, mert még mindig úgy bánik velem, mint egy kis leánynyal. Igaz, hogy gyermekkorom óta ismer, de az úgy hi-

szem elég rég volt már, s mindig igen érzékenyen megsértve érzem magam, ha hangos modorával „babácskám“-nak szólít.

Bizonyos elégtétellel gondolok rá, hogy mint torkán akadna az a csúf kicsinylő szó, ha tudná, hogy nékem már ideálom is van, s hogy Lenkével és Ellával együtt mindig vörös tintával huzzuk alá a naptárban azt a napot, mikor „öt“ látjuk.

— Nos babácskám, jól viselte-e magát az iskolában? kiált most is felém, s olyan hangosan nevet, mintha valami kitünő élczet mondott volna.

De én épenséggel nem találok ezen semmi nevetni valót, igen méltóságteljesen köszönök, s mindjárt ki is megyek a szobából.

— Vajjon ha a békaczomb helyett a dr. Király terjedelmes füleit galvanizálná a tanító úr, azok is oly kecsesen rángatóznának? — elmélkedem magamban, mialatt Bertát fölkeresem, s nagy kedvem volna tanuja lenni egy ily kísérletnek.

Bertát hamar meglelem az előszoba és az ebédlő nyitott ablaka közt ide-oda lebegve, mint egy bolygóút; egyik perczen a kapu csengettyüjére figyelve, másik perczen messze kihajolva az ablakon, mely az utcára nyílik.

— Mit csinálsz itt Berta? — kérdezem.

— Nem találkoztál senkivel? — fordul

izgatottan felém. Szép kis arcza igen sáppadt, s szemén mintha sirás nyoma látszana.

— De igen — válaszolom egészen átszellemülve, — oh Berta, a vörös tinta ma szerepelni fog! —

Kezével csalódva int, s ismét az ablakhoz szalad.

— Valakit vársz, Berta? — kérdem.

— Nem, senkit — válaszol kissé zavartan, s ugyanakkor az előszobába szalad ki, mert a kapu csengettyűje megszólalt. De csak Róbert és Dani jöttek haza az iskolából, s Berta megint visszamegy az ablakhoz.

— Berki úr miért ment el oly korán? — kérdem ismét, szívós kitartással követve mindenfelé Bertát, de ő türelmetlenül útasít el.

— Nem tudom. Hagyj békét kérlek!

Nem faggatom tovább. Tudom, ugyis, hogy este, kis szobánkban, a lefekvéskor, oda fog ülni ágyam mellé és elbeszél majd mindent; és én is meggyónom majd apró titkaimat és elmondom gyermekeszemmel a mit gondolok: hogy Berki urat sokkal kellemesebb sógornak találom, mint dr. Királyt, s hogy jó elefántja leszek, csak bizzék bennem. . .

Az este nagyon hosszú.

Dr. Király mintha el sem akarna menni; a végtelenségbe nyuló tarokk-parthieba kezdenek a papával, mialatt én minden másodpercz-

ben kettőt-hármat ásitok könyvem mögött, de daczára mama intéseinek, még sem akarok Berta nélkül feküdni menni.

Végre-valahára a doktor leteszi kezéből a kártyát, s felkéri Bertát, hogy zongorázzék valamit. Berta engedelmesen leül a zongorához, de oh, talán soha életemben annyi hamis hangot nem fogok hallani egy csoportban, mint ez este. És minél tovább játszik, annál rosszabb lesz; úgy hiszem, vékony ujjai egész öntudatlanul botorkáznak a billentyűkön.

De a doktor urnak talán pamuttal vannak a fülei bedugva, vagy teljesen hiányzik minden zenei érzéke, mert egész elragadtatással figyel; odaül Berta mellé, forgatja a lapokat neki, s nézi szép kis fehér kezeit. Végre, végre Berta félbehagyja a játékot, a doktor úr felkél, elbúcsuzik, s ragyogó arczczal köszöni meg a ritka zenei élvezetet.

És most ott vagyunk a mi barátságos kis szobánkban. A lámpát eloltottuk, s a hideg, száraz, fénylő téli éj benéz az ablakon nagy, ragyogó csillagszemeivel. És oh, mily vigasztalatlán látványnak tanui azok az ezüst világ-golyók oda fön, melyekről gyermekkorunkban oly jól esik elgondolni, hogy fényes országút vezet egyiktől a másikhoz, s hogy ott tündérek laknak, kikkel majd egykor találkozni fogunk.

Berta ott fekszik ágyában, s fejét a pár-

nák közé rejtve, zokog keservesen. Én előtte térdelek, és már egészen ki vagyok fáradva a vigasztaló szavak kitalálásában; de azért még mindig nem tudom, hogy tulajdonképen mi a baj? Úgy kell szót szó után kivonnom belőle, mert alig akarja, vagy tudja elmondani.

— Nos és aztán Berta, aztán?..

— Aztán felkeltek az asztaltól és bementünk. Már nem volt oly feszes a hangulat, mint az ebéd alatt. Mama a papával beszélgett, ő pedig mellém ült és nézegettük az albumot. Oh Erzsike, te azt nem érted, nem tudod még — csak az albumot néztük, de nekem úgy dobogott a szívem, itt a torkomon, az ujjaim hegyén, a homlokomon, mintha ki akart volna ugrani helyéből... És oly őszinte, oly nyílt tekintetű, becsületes szemei vannak... Ki hinné?.. Oh, ki hinné?..

Egy újabb zokogási rohamban Berta feje ismét elmerül a párnák közé. De csakhamar erőt vesz magán, s tovább folytatja:

— Aztán papa elment, s mikor elbúcsúzott azt mondta: remélem, este mikor haza jövök, itt találok még? — Nem merek oly sokáig — mondá ő, de mama oly kedvesen és barátságosan szólt közbe: Okvetetlenül itt fog maradni édes Berki ur; hiszen úgyis oly ritkán jön be a városba! — És én már előre úgy

örültem a délutánnak és estének. Aztán megint leültünk: Mama —

— Elővette kötését s oda ült közetek, ügyebár? —

— Igen, de ez nem tesz semmit. Ő azt kérdezte, hogy ismerem-e a legujabb népdalt, s aztán a zongorához mentünk, s meg akart tanítani reá. Már épen kezdtem tudni egy kis-sé, mikor egyszerre csak bejön Linka, a szobaleányunk, s egy levelet hoz neki. Azaz csak egy névjegy volt, ironnal reá írva valami. Mikor kezébe vette, egyszerre elsápadt, felugrott, s azt mondta, hogy rögtön el kell mennie — de megígérte, hogy ha csak lehet visszajön mindjárt. Én kikísértem az előszobáig, s ott ismét mondta: „ha csak lehet, visszajövök, — s aztán hozzátette, — „de ha nem jöhetek, ígérje meg, hogy nem fog neheztelni reám, s hogy nem fog rosszabbnak tartani, mint a milyen vagyok.“ Nem tudtam, hogy mit akar ezzel, s csak nevettem, de ő nagyon komoly és szomorú volt. És mikor bementem a szobába, mama avval fogadott: „Egy asszony várt reá itt a kapuba. Az írta a levelet neki, és együtt mentek el. Láttam őket az ablakból. Hát mégis igaz, a mit beszélnek, hogy viszonya van avval a nővel. Berta, többet szó se legyen Berki Kálmánról, érted? — Mama azt hitte, hogy ezzel be van fejezve minden, de én,

én vártam, oh mint vártam egész délután, hogy visszajön és hogy egy szó sem igaz abból, a mit mama mondott. . . De nem jött vissza. . . .

Berta feje ismét eltűnik, s én hallgatva simogatom lecsüngő kis kezét. Igen, most már én is emlékszem, hogy az csakugyan Berki Kálmán volt, kit ma délután az utcán láttam, egy nővel. De mégis, nem értem az egészet tisztán.

— Mond csak Berta, hát olyan nagy dolog az, ha ő egy más asszonynyal sétál? —

— Oh gyermek, boldog gyermek, te azt nem érted? Hát kellemes dolog úgy-e, ha azt hisszük valakiről, hogy az belénk szerelmes, s készséggel odaajándékozzuk szívünket, s aztán megtudjuk, hogy annak már van más valakije, a kit szeret, s mi nem kellünk neki! És még egy olyan nő!! De én vagyok a hibás egyedül; miért voltam oly vak és önhitt? . . És most még ez a dr. Király is! Oh Istenem, Istenem! . .

Megint hangosan felzokog, és én most már igazán nem tudok mit mondani. Érzem, hogy leghelyesebb volna szintén sirva fakadni, de ezzel az én rettenetes természetemmel egyetlen könnyet sem tudok kisajtolni szemeimből, daczára, hogy vörösre dörzsölöm. Pedig igazán szívemből sajnálom szegény Bertát, s úgy szeretnék rajta segíteni — de nem tudok egyebet tenni, minthogy ott térdelek ágya mellett,

mig térdeim egészen elzsibbadnak, s mikor felkelek, úgy tántorgok, mint egy részeg ember.

Berta lassanként álomba sirja magát, s én is lefekszem; s mialatt hajamat lebontom a tükör előtt, szomoruan intek képmásomnak a tükörben: — No te szegény elefánt te, ugyan kevés hasznodat vették! —

III.

Valami történik a mi házunknál, de senki sem akarja elárulni, hogy mi? Mindenki úgy jár-kelel, mintha el akarna titkolni valamit a másik előtt — de jól látom, hogy ez nem a szokásos karácsony előtti titkolózás. A bethlehemes Jézus, ki másfelé már hetekkel azelőtt elviszi a kedélyességet és örömet, tőlünk épen elvitte azt; mindenki olyan szomorú, olyan levert.

Vagy csak én látom azt?

De nem. Berta e pár nap alatt csakugyan megsoványodott; a mama kötötűi szemlátomást lanyhábban mozognak, papa egy cigarettel kevesebbet szí el, s korábban megy aludni; még a fiuk is, mintha valamivel csendesebbek volnának — de nem — ők csupán e karácsony előtti pár napra változtak szelid bárányokká.

Csupán dr. Király a régi; most majdnem mindennap eljön hozzánk, s Berta, ki eleinte

mindig szobánkba zárkózott, mikor ott volt, utóbbi időben szintén előjön, sőt mosolyogni is próbál, de az igen gyászosan sikerül.

Végre meg lesz fejtve a rejtély. Papa egy délelőtti szokatlanul korábban jön haza, felteszi bársony házi sapkáját, melyet csak ünnepélyes alkalmakkor szokott viselni; mama félreteszi kötését, s valamire várni látszanak a salonban, hol papa nagy léptekkel sétál alá s fel.

És mikor feljövök a kertből, hova Dani és Róbert lecsalogattak egy kis barátságos havazódásra, szembe találkozom a lépcsőn dr. Királylyal, ki egész feketébe van öltözve. Papa ünnepélyes arcczal kíséri, s a doktor ur is igyekszik ünnepélyesnek látszani, de egész arca sugárizik az örömtől és boldogságtól. A mint engem észrevesz, minden ünnepélyesség nélkül hirtelen karjaiba kap, mint egy pelyhet s egy hatalmas csókot nyom hótól vizes homlokomra.

— Kedves kis leendő sógornóm! — kiáltja oly hangon, mintha egy egész tuczat hordót guritanának valami mélységbe le, s oly jóízűen nevet, hogy könnyei majdnem kicsordulnak szeméből.

Hiszen jól van; ez mind igen szép és mind igen jó, de nékem valami még sem tetszik. Meg nem tudnám mondani, hogy mi, a levegőben

van-e, vagy hol, de én érzem, hogy valami nincs rendjén.

Karácsony első napjára lesz kitűzve a jegyváltás, és Bertának igen sok dolga van. Egész nap kis szobánkban ül és himez egy szivartárczát vőlegényének, meg a papának szánt papucs sincs még készen, s meg nem engedi, hogy valamiben segítsek neki, mint máskor. Egyáltalán igen zárkózott lett, s még kevesebbet beszél, mint rendszeren szokott, de azért nem látszik szomorúnak. Sőt igyekszik vognak mutatni magát, s vőlegénye el is hiszi neki, de én látom, hogy az nem valódi vigság.

Berki Kálmán neve azon est óta többet nem fordult elő köztünk. Én nehányszor elkezdtem róla beszélni, de Berta félbeszakított. Ná-lunk se volt azóta, sehol nem láttam, mintha csak a föld nyelte volna el.

Karácsony előtt pár nappal, midőn már kiadták a szünidőt, egy délután elmegyek a boltba, hogy valami selymet vásároljak a Berta himzéséhez, mert ő ki nem akar mozdulni a szobából. Egyszerre csak szembe áll velem Berki Kálmán. Majdnem elkiáltom magam, úgy meg vagyok lepetve, de ő mit sem törődve az én meglepetésemmel, izgatottan nyújtja felém kezét.

— Hála Istennek, hogy találom, Erzsike — szól oly örömtelt hangon, mintha legalább is egy ezres banbót talált volna, — három nap

óta lesem itt az utcán, a házuk előtt és az iskola előtt, de még csak az orrocskája hegyét sem láttam!

— Pedig az elég nagy! — gondolom magambam, de csak annyit mondok, hogy már nincs iskolánk, kiadták a szünidőt.

— Édes Erzsike, valamire akarom kérni — szól Berki ur. — Megteszi-e?

Valami oly kérő, oly rábeszélő van hangjában, s oly őszinte, nyílt a tekintete, hogy kénytelen vagyok azt felelni: — Megteszem, szívesen! —

— Köszönöm Erzsike, maga jó kis leány és nekem jó barátom. De először engedje meg, hogy kérdezzek valamit. Igaz-e, hogy... hogy... Berta... Berta kiasszony mátkás? —

— Igaz — mondom siralmas hangon — csak karácsony első napján lesz ugyan az eljegyzés, de már egészen bizonyos. —

Berki ur egy pillanatra megáll, s behunyja szemét. Most nézek először reá. Nagyon sáppadt, s be van esve az arcza. Majdnem úgy tetszik, mintha megvénült volna, mióta nem láttam. Hirtelen összeszedi magát, s gyors, szakgatott hangon beszél tovább.

— Arra akarom kérni Erzsike, mondja meg Berta kiasszonynak, hogy szeretnék vele még egyszer találkozni. Mondja meg, hogy életem függ tőle. Kétszer voltam ott, azt mondták,

nincs otthon senki, pedig a mamáját láttam az ablakban. Mondja meg, hogy valamit akarok csak kérdezni, aztán elmegyek és többet soha sem fogom zavarni. Megigéri-e? Megteszi? —

— Igen, megteszem — válaszolom határozottan. — Ha csak lehet reáveszem Bertát. De hol? Mikor? —

— Én nem tudom — mondja ő, hálásan pillantva reám. — Azt határozzák el magok! —

Valami pompás terv jút eszembe.

— Kerülje meg házunkat, és jöjjön a kertek alatt a kis patakon keresztül a hátsó kertajtóhoz. Ha csak lehet reáveszem Bertát, hogy lemenjen; ha nem akar, akkor majd lefutok én és megmondom, hogy ne várja.

— Köszönöm, köszönöm — mormogja meghatottan — az Isten áldja meg magát Erzsike, a miért olyan jó kis leány! —

Sietve eltávozik s én szaladok haza, egyenesen Bertához, ki még mindig ott ül, ugyanazon a helyen, hol hagytam volt, a szivartárca fölé hajolva, melyen azóta egy öltést sem dolgozott.

Eleinte hallani sem akar tervemről s nagyon haragszik reám. Könnyelmű teremtésnek nevez és illetlen dolognak egy ilyen találkozást. De én nagyon ravasz vagyok. Valami megmagyarázhatatlan ösztön sugja nekem, hogy Berta akármit szívesen odaadna, csakhogy reá-

beszéljem, hogy sétáljon ki a hátulsó kertajtón a kis patak mellé . . .

— Hiszen jól van — mondom — nem kényszerít senki. Csak úgy gondoltam, hogy talán megkérdeznéd tőle, hogy beteg volt-e? Mert nagyon halvány. —

— Halvány, Erzsike, igazán? Megnézted? Nagyon rosszul néz ki?

— Hogy rosszul néz-e ki? Oh Berta, ilyen karikák vannak a szemei körül, és egészen be van esve az arcza. Bizonyosan nagy beteg volt. —

— Mit gondolsz, vajjon megharagszik-e mama, ha megtudná? —

— Mit? — kérdem egész közönyösen.

— Hogy . . . hogy sétálni megyünk a ker-
ten túl.

— Oh, hiszen nem kell, hogy megtudja. Én majdnem minden nap megyek a fiukkal oda. Pompásan lehet csúszkálni ott a jegen.

— De . . . de . . . a doktor úr? —

Berta vőlegényét mindig csak doktor ur-
nek hívja. Nem hiszem, hogy csak egyszer is megcsókolta volna.

Én vállamat vonogatom.

— Csakugyan Berta, jobb lesz, ha nem mégysz. Én is azt hiszem, hogy meg fog ha-
ragadni, he majd elbeszéled neki.

— De ha te is velem jönnél? Csak egy

kissé sétálnánk arrafelé? Hiszen nem is kell, hogy megálljunk és beszéljünk véle. . .

— Dehogy Berta, hagyd el az egészet, jobb lesz. . .

Természetesen pár percz mulva lenn vagyunk a kertben és sietve szaladunk végig a ropogós, kemény havon. Minden úgy fénylik a napfényben, mint az arany. A zúzmarás fák mintha czukorporral lennének behintve; egy-egy veréb ha rászáll az ágakra s ismét felrebben, az apró, éles zúzmara ráhull fejünkre és nyakunkra. És a másik perczben ott állnak a befagyott patak mellett Berta és Kálmán, szótlanul nézve egymásra.

Én mint egy jól nevelt elefánthoz illik, jó messzire eltávozom, s buzgón készitek néhány hatalmas hógolyót a friss, kemény hóból, míg kezeim egészen vörösek és dermedtek lesznek.

Néha egy-egy pillantást vetek arra felé. Már beszélnek, halkán és csöndesen, s valami oly nagy szomorúság ül mindkettő arczán, hogy nékem a szívem megesik rajtok.

Körül mély csendesség van; még csak a patak sem mormol. A megfagyott viz nem szökdécsel kőről-kőre; dermedten és mozdulatlanul vesztegel egy helyen, mit se gondolva azzal a régi, régi történettel, mely partján ismét lejátszatik. A régi, régi dal egy férfiről és egy leányról, kiknek életét tönkre tette a szerelem. . .

Öntudatlanul jövök néhány lépéssel közelebb. Vajjon mind így néznek-e ki a szerelmesek? A Berta orra és arcza ugyancsak vörös a hidegtől, s a Kálmán bajuszára rászáll a zúzmarára. Holnap bizonyára mindegyikünknek náthája lesz.

Az éles, tiszta levegőn át hozzámig hatnak a hangok. Eleinte nem értem, hogy mit beszélnek, de aztán figyelni kezdek.

— Mind igaz Berta, a mit mond, és még sem úgy van. Megérdemeltem-e ezt azért? Itéljen maga. Csak az után indultak a mit másoktól hallottak, roszakaratu ferditéssel — de engem nem hallgattak ki. Fiatal voltam, alig huszonkét éves és egészen egyedül abban a nagy, unalmas házban és unalmas faluban. Szülőim korán elhaltak, azt tudja. Akkor is oly hideg, szigorú tél volt, mint most, mikor az az asszony a mi falunkba jött. Nagyon szép volt és nagyon kaczer. Odajöttek lakni a férjével, mert a városban már mindenüket elprédálták, s nem maradt egyébök, csak az a kis ház és kert az én jószágom mellett. Más mulatság hiányában az asszony kaczerkodni kezdett velem; fiatal és tapasztalatlan voltam, s a vérem forró volt. Az ítéljen el, a ki az én helyemben másként cselekedett volna . . .

— Miért nem vette hát el aztán? . . .

— Sohasem szerettem, Berta, s később,

mikor megtudtam felőle mindent, épen megutáltam. Pénzt akartak mindenáron. Férje kész volt bizonyos összegért elválni tőle — ejh — nem magának való dolog ez Berta. . . Nem tudtam szabadulni. Az az asszony úgy tartott karmai között, mint egy ragadozó madár a prédáját. Pár év múlva némi vagyont örököltek egy távoli rokonuktól, s elúztak. A férj útközben meghalt, s az asszonyról két évig mit sem hallottam. Szabadon lélekzeltem; azt hittem, megmenekedtem tőle. Ekkor ismerkedtem meg magával Berta. Egy boldog életről kezdtem álmodni, s ez az álom volt életem legszebb ideje. . . És ekkor, azon a délután, egyszer csak ismét megjelenik az az asszony. . . Honnan jött, hogyan tudta meg hol vagyok, mind nem kérdeztem tőle. Midőn látta, hogy gyöngédeskedéseivel mire sem megy nálam, nyilt kártyával kezdett játszani. Bevallotta, hogy váltót hamisított nevemre, mely most fog lejárni, s neki nincs miből kifizetnie, mert minden vagyonát elprédálta. Kedvem lett volna büntetésnek átengedni őt, de nem akartam, hogy nevem a nyilvánosság elé kerüljön az ő nevével egybeköttetésben. Magamhoz váltottam tehát s kifizettem a váltót, azon föltétel alatt, hogy rögtön elúszik és többet soha útamba nem kerül. Ezt igazítottuk el akkor délután, s én ezúttal igazán és végkép megmenekedtem tőle,

és azt hittem, hogy most már egész bátran léphetek maga elé. . . Igaz, hogy a városban beszéltek erről a dologról, s egész másként, mint a valóságban volt, de nem gondoltam, hogy ez befolyással legyen. . . Azt hittem, szabadon közeledhetem magához — és akkor nyíltan elutasítottak a háztól, s egyszer csak hallom, hogy maga már mással mátkás. . .

— Oh Kálmán, Kálmán, hát tudtam-e, gondolhattam-e én, hogy maga szeret engemet? Miért nem mondta hamarabb? Most már minden késő! . . .

— Sejtenie kellett volna Berta, éreznie!

— Ha hamarabb tudom, nem törődök semmiféle szóbeszéddel, szembe szálltam volna még szülőimmal is, s nem hagyom magam reábeszél-
ni. De így. . . Oh . . . az a szerencsétlen ebéd s az a délután volt az oka mindennek. . . Hogy akkor oly rosszul találta magát nálunk és délután nem jött vissza, s hogy később sem adott magáról semmi hirt, azt hittem, nem is törődik velem, s hogy én csalódtam, mikor azt véltem észrevenni, hogy szeret. . . És aztán az a sok szóbeszéd . . . papa és mama rábeszélése. . . És főként daczból tettem, hogy maga nehogy azt higgye, hogy . . . Oh, most már mindennek vége.

Kálmán homlokára ütött.

— Oh, ez az én határtalan ügyetlenségem és bátortalanságom! Akkor délután — azaz

már estefelé volt — legalább ötvenszer alá s fel jártam a kapu előtt s nem volt bátorságom bemenni. Azután még kétszer voltam ott, de azt izenték ki, hogy nincsenek otthon! —

— Erről én nem is tudok semmit — mond Berta csüggedten. Bizonyosan mama izente. Ő azt hitte, hogy mert nem beszélek magáról, nem is gondolok többet reá, s nagyon haragudott magára, hogy egyáltalán miért is közeledt felém, mikor már mással. . .

— Oh Berta, Berta, s most mit teszünk?

— Semmit — válaszol Berta alig hallhatóan, de szilárd és határozott hangon. Elbúcsúzunk egymástól és igyekezni fogunk elfeledni mindent. Én már máshoz ígérkeztem, s ezen nem lehet változtatni.

— És maga azt hiszi, hogy én ebbe belenyugszom?

— Bele kell nyugodnia, Kálmán; én nem vehetem vissza többé szavam.

Kálmán hirtelen megragadja Berta kezét.

Mikor az ember tizennégy éves, meg a növelde negyedik osztályába jár, s titokban néhány regényt is elolvasott, körülbelől sejti már, hogy ilyenkor mi szokott következni. Először megfogja kezét, aztán átkarolja derekát, s aztán, daczára zuzmarás bajuszának, megcsókolja. És Berta először teszi magát, mintha haragudna, aztán szépen visszaadja neki a csókot, az-

tán kézen fogják egymást és mindhárman fel-sétálunk a kerten át a házba, és ott kijelent-jük, hogy nem akarunk férjhez menni dr. Ki-rályhoz, hanem Berki Kálmánhoz.

Egyszerre csak észreveszem, hogy tervez-getésem közben kissé igen közel találtam jönni hozzájuk. Mindketten reám néznek, s Kálmán elengedi Berta kezét. Nagyon megharagszom magamra. Igyekszem úgy tenni, mintha nem is látnám őket, s megyek tovább a kis patakhoz, hogy a jegen csuszkáljak kissé.

A jég sima és fényes, mint egy tükörlap. A délutáni bágadt napsugár visszatükröződik benne, s a parton a magasra felhalmozódott hó úgy néz ki, mintha ezer meg ezer apró, ra-gyogó, csillámló szilánkból lenne összeállítva. Körülöttünk fehér, néma és mozdulatlan min-den. Távolabb, a kerítés mellett egy csoport fa látszik; hóval borított ágaikkal úgy néznek ki, mintha valami szerencsétlen emberek kar-jaikat nyújtogatnák ég felé. Túl a mező egy nagy fehér papírlap gyanánt terül el; varjak és hollók, mint valami tintacseppek ereszkednek a fehér lapra, de alig pihennek egy-két per-czet, s csak általok ismert okokból a tintacsep-pek károgra rebbennek szét. . .

Úgy érzem, mintha magam is hópehely, faág, vagy madár lennék, oly könnyünek, oly vidámnak: szeretnék kiáltani, énekelni s a fé-

nyes, fehér hóban taposni. De Berta és Kálmán oly komolyan állanak egymással szemben, mint-ha semmit sem látnának magok körül a szép téli képből. . .

— Csókolja meg, csókolja meg — szeretnék odakiáltani Kálmánnak, mert sejtem, hogy máskülönben sohasem lesz vége e találkozásnak.

És csakugyan Kálmán most egészen közel hajol. De Berta egyszerre kezei közé rejti arczát, s hangosan felkiált:

— Soha, soha Kálmán! Nem tehetem. Hagyjon békét. Én nem vehetem többé vissza szavamat! —

De Kálmánnak van esze, hogy ne tágitson. Még közelebb hajol s ismét megfogja Berta kezét.

— No most, most! — gondolom magamban, s vigan iramodom neki a sína jégtükrön, hogy egy nagyot szánkázzak rajta végig.

Egyszerre csak eltűnik előlem a téli kép, Berta, Kálmán, a havas fák és károgó tinta-cseppek; valami sajátságos rázkodást érzek, s teljes hosszúságomban elterülve zuhanok le a patakba, mely azon a helyen, hol a jég beszakadt alattam, épen a legmélyebb volt. Kétségbeesetten kapkodok magam körül, de csak az éles jeget fogom meg kezeimmal, mely mind darabokra törik, a mint bele kapaszkodom. Ar-

czomat, kezeimet hasogatja, égeti a jéghideg viz; sötét-zöld fátyol terül szemeim elé, melyen nem tudok keresztül látni, s valami sajátságos, erős zúgást hallok. De még érzem, a mint valaki megfogja karjaimat s kiemel; Kálmán derékig állva a jeges vízben, gázol ki velem a partra, Berta arczát is látom még, a mint ijedten és aggódva hajol felém; aztán megint nem látok semmit, csak azt az átláthatlan sötét-zöld ködöt, s a rettenetes zúgást érzem füleimben.

Egy darabig úgy tetszik nekem, mintha ismét a vízbe esnék, de sokkal mélyebben és lejjebb, mint az elébb és sokáig, sokáig mind csak sülyednék alá a zöld, jeges mélységbe, a nélkül, hogy a fenekére érnék. Daczára, hogy jégdarabok úszkáltak körülöttem, a víz mégis égető forró volt. Tisztán látom, a mint az egyik jégdarabon Kálmán, a másikon Berta ülnek, s eveznek egymás felé; már majdnem egészen közel vannak, midőn én, mint egy czethal, egyszerre csak közéjük zuhanok, s ismét elválasztom őket.

E zuhanást és zökkenést oly élénken érzem, hogy felébredek hosszú, mély álmom után s kinyitom szemeimet. Ott fekszem ágyamban, a mi kis szobánkban, s az első, a kit meglátok Kálmán, a papa háziruhájában, a kályha előtt állva, s miután papa sokkal kisebb és kövérebb, mint ő, lehet képzelni, hogy épen úgy

néz ki, mint egy madárijesztő. De ezt úgy lát-
szik, senki sem veszi észre azok közül, kik még
a szobában vannak, mert nem nevetnek rajta,
sőt ugyancsak komolyan tárgyalnak valamit, de
igen halk hangon, nehogy engem felébressze-
nek. Berta a mama nyakát átölelve élénken be-
szél hozzá, mintha valamiért bocsánatot kérne,
vagy valamit megköszönne. Papa dr. Királynak
magyaráz valamit, de füleim még annyira zúg-
nak, hogy semmit sem hallok. Most Berta oda
suhan a doktor urhoz és úgy áll meg előtte,
mint egy szegény kis bűnös. De dr. Király nyá-
jasan fogja kezébe mind a két kezét, s meg-
dördül hatalmas hangja. Ő mikor suttog is any-
nyi, mint mikor más ember kiabál. De mégis
érdes, kemény hangjában most bizonyos lágy-
ság hallszik s szemei valóságos atyai kifejezés-
sel tekintenek reá.

— Gyermek, gyermek, hát azt hitte, hogy
én azért szeretem, hogy boldogtalanná tegyem?
Maga képes lett volna csupa asszonyi gyöngé-
ségből három embert szerencsétlenné tenni!

— Bizony, ha Erzsike nincs, nem tudom,
hogy végződik minden — szól most Kálmán.
Nála nélkül sohasem tehettem volna lábamat
a házba! Nem is képzeli senki, milyen makacs
tud lenni ez a szelid kis Berta!

— Talán bizony még örvend, hogy a viz-
be esett az a gyermek? — kiált mama ször-

nyülködve. — Vigyázzatok, mert ha beteg lesz, megint vége mindennek; többet a szemem elé ne kerüljön Kálmán!

— Nem leszek beteg, nem leszek beteg! — kiáltom oly hangosan, a mint csak bírom, s a következő perczben ott vannak mind az ágyam körül. Soha Bertát még oly szenvedélyesnek nem láttam, mint e pillanatban, a mint reám borulva, félig sirva, félig nevetve elhalmoz csókjaival. Mama alig tudja félrevonni tőlem.

— De Berta, Berta legyen eszed! Az orvos nyugalmat és pihenést rendelt, s te mindjárt kihúzod az ágyból! —

— Oh kicsikém, oly boldog vagyok! — sugja Berta fülembé, s aztán kiszalad a szobából. Pár percz múlva egy csésze párolgó, forró theával tér vissza, melyet midőn megittam, valami jóltevő, kellemes meleget érzek elterjedni egész testemben. Szeretnék felkelni, de mama nem enged, s bár oly egészségesnek és frissnek érzem magam, mint egy hal a vízben, mégis az ágyban kell maradnom egész este. De érettem megteszik, hogy ott maradnak az én szobámban, hogy láthassam mindegyiket.

És látom, a mint Berta és Kálmán ott ülnek a szögletben a kis diványon, valami végtelenül fontos beszélgetésbe merülve. Mama kötőtűi az én ágyam mellett a legnagyobb meg-

elégedéssel mozognak, s dr. Király oly nyugalommal és hidegvérrel játsza a papával az elmaradhatatlan tarokk-parthiet, mintha semmi sem történt volna. Talán csak egy kevéssel csendesebb, mint rendszeren szokott lenni, s hatalmas nevetésével egyszer sem rázkódtatja meg a falakat.

A fiuknak is megengedtetik a bejövetel, s midőn titkon megsugom nekik a nagy ujságot, egyhangulag jegyzik meg: — Legalább sokat fogunk szánkázni! —

Dr. Király nem várja meg a vacsorát, s korábban megy haza, mint máskor. Téli bundájával és sapkájával kezében megáll Berta és Kálmán előtt, s lehajolva hozzájuk, mindössze csak annyit mond, egyszerűen és szokatlanul halkán:

— Engedjék meg kedves gyermekeim, hogy én legyek az első, a ki szerencsét kíván. Isten áldása legyen önökön! —

És e pillanatban, a mint ott lehajolva, mindkettőnek egyszerre rázza meg kezét, dr. Király sokkal nagyobbnak tetszik az én szemeim előtt, mint valaha, s fogadást teszek magamban, hogy soha, soha többé nem fogok reá haragudni, még ha bölcsőbeli kis bubának is fog tekinteni . . .

De valami még nyomja a lelkemet.

— Hallja csak — mondom titkon Kál-

mánnak, midőn ő is távozni készül — azt akarom mondani, hogy akkor az ebédnél én sóztam el a levest és nem Berta! —

Kálmán oly hangosan felnevet, hogy majdnem elárul.

— De még valamit — mondom komolyan — ügyebár, hogy maga épen meg akarta csókolni Bertát, midőn én mint valami új kiadású csethal kezdtem csapkodni a vizben, s megzavartam magokat. Szeretném jóvá tenni azt az ügyetlenségemet. Most oda sem fogok nézni. Csókolja meg hamar Bertát! —

Mindketten hangosan kezdenek nevetni, s Berta kifut a szobából.

Én pedig behunyom szemeimet, s a fal felé fordulva álmodok szerelemről, karácsonyfáról, bethlehemes Jézus szép ajándékáról, megtanulatlan leczkéről s jövődő boldogságról oly élénk egybefüggéssel, miként csak akkor tud az ember álmodni, mikor még félig gyermek és már egészen nagy leány.

A KIS TÁNCZOSNŐ.

Lilinek hívták. Öt éves korában már egyedül tánczolt a szinpadon s a közönség tapsolt neki. Az anyja is tánczosnő volt.

Kicsi volt és sápadt. A kávéházi levegő, a gázlámpák sárga fénye, a fojtó füst, gőz és a fáradtság tették azzá.

Nagy fátyolozott szemei olyan bágyadtak voltak; s midőn a társulat többi tagjai ittak s hangos nevetés közt durván tréfáltak, vagy dulakodtak egymásközt, ő csendesesen kuczorgott valamelyik szögletben — és nem gondolt épen semmire. Néha eszébe jutott ugyan egy soványképű asszony, ki sokáig feküdt egy ágyban és a ki az ő anyja volt. Ez az asszony azelőtt mindig ölében hordozta őt, csókolgatta és játszott vele. Arra is emlékezett Lili, hogy akkor nem kellett tánczolnia, otthon ült a szobában, vagy elmentek sétálni; és a veres orru igazgató soha sem verte meg. De aztán egyszer anyja lefeküdt az ágyba és később elment valahová nagyon messze, mert Lili töb-

bet soha sem látta. De ez mind nagyon régen volt már.

Most csak arra volt gondja, hogy jól tánczoljon, mert akkor többet kapott enni, sőt még meg is dicsérték. Néha Florett kisasszonytól is kapott csokoládé bonbonokat és akkor igen-igen boldog volt. Nagyon szerette a bonbonokat. Lili tulajdonképp Florett kisasszonynak köszönhette, hogy anyja halála után az igazgató nem tette ki az utcára. Florett kisasszonynak ugyanis szép szeme mellett még igen jó szive is volt. Sem a gyermeksirást, sem a fiatal hadnagyocskák keserves sóhajtozásait nem tudta közönyösen hallgatni. Régebben ugyan mindig veszekedtek Terézzel, a Lili anyjával, sőt egy párszor hajba is kaptak; de midőn Teréz soványodni kezdett, köhögött és alig tudott a lábán állani, Florett gyakran adott be neki orvosságot. Az utolsó éjjeken meg virasztott is mellette s a temetésen meg is siratta; jóllehet azért igen elégedett volt és örült, hogy most ő lesz az egyedüli primadonna. Mikor hazajöttek a temetésről, s a társaság összeült tanácskozni, hogy mitévők legyenek a kis árvával, Florett kisasszony igen buzgón karolta fel az ügyet. Mindenkép azon volt, hogy a gyermeket megtartsák. Az igazgató a boros palaczkától kért tanácsot, s azt mondta, hogy ez igen megfontolandó dolog, mert egy négy

éves gyermek nagy teher a társaság nyakán, melynek folyton egyik városból a másikba kell vándorolnia.

Estrello úr, az első szerelmes, azzal a lelógó, sárga bajusszal s különös borizú tenorral, azt tanácsolta, hogy ki kell tenni az utcára. „Ki fog bibelődni egy ilyen porontyval?” Még akart valamit mondani, de egy olyan jó pofont kapott Florett kisasszonytól, hogy a szeme is szikrázott bele. Estrelló úr dühösen fölugrott, az asztalra ütött öklével, s aztán — szemére vágva kalapját, kisompolygott a szobából, útközben valamit mormogván magában egy bizonyos hatalomról, melyet felhatalmazott, hogy vigye el ezt a gyereket.

— Árvaházba kellene tenni, — indítványozta egy ránczos, fonnyadt képű hölgy, vastagon befestett arczczal, ki hajdan a Phryné szerepét játszta, de most a Pandaruséra szorult, s örvendett, hogy megtürték a társaságnál.

Florett kisasszony megvetőleg bigyesztette ajkát:

— Mert fel is vesznek oda egy komédiás gyereket? Itt marad köztünk — s ezzel vége. Gondját viselem én!

A fonnyadt képű hölgy markába kaczagott, de Florett nem is figyelt reá. Végre is elhatározták, hogy köztük marad. Majd csak felnő valahogy.

— Táncolni fogom tanítani, — mondá magában az igazgató s a majdani jövedelemre gondolt.

Ettől kezdve Lili a társaság gyermeke lett. Mindnyájan megszerették őt, természetesen az ók módjok szerint. Ez emberekből, minden durvaság mellett is, nem hiányzik bizonyos gyöngéd érzés. Mindazáltal Lilinek igen keserves élete volt. Az igazgató megtanította táncolni. Lili nehezen tanult és sokszor kapott verést. Végre tudott annyit, hogy fölléphetett a szinpadon. Sokkal kisebb volt, semhogy tudta volna, mi az a lámpaláz. Tánczolt. Kicsiny lábait oly kecsesen emelgette, szőke haja oly kedvesen repkedett vállain, s a mint fehér, meztelen kis karjait kiterjesztve maga körül forgott, olyan volt, mint egy kis madár, mely szárnyait verdesve elszállani készül egy ismeretlen országba.

A közönségnek nagyon tetszett. Az ingerlő élvezetekben kifáradt szemeknek jól esett ez ártatlan gyermekarczot látni.

Még máskép is jó hasznát vette az igazgató Lilinek. Ha felvonás közben ő járt körül a tányérral, rendesen kétszer, háromszor is megtelt az, mert a gyermek oly szép volt, nagy, fekete szemeivel, kurta rózsaszín ruhájával s vidám mosolyával vékony ajkai körül, hogy a vendégek szánalomból is többet adtak neki. És

legfőként nem kellett félnie az igazgatónak, hogy felét zsebre teszi, mint azt Estrello úr meg Florett kisasszony néha gyakorolni szokták.

Lili csakhamar a közönség kedvencze lett. Mind többet és többet kellett tánczolni. Majdnem minden este. Mikor a közönség tapsolt, az igazgató kényszerítette, hogy ismétlje az egész tánczdarabot. Lili meggyülölte a tapsot.

Nappal a szögletekben élt Lili és — aludt. Olyan fáradt volt mindig. — „Álomtáska“ — mondá néki néha Estrello úr, s két tenyere közé fogva fejét, felemelte őt. Ez fájt, mert Estrello urnak nagy, csontos kezei voltak, s a fülét nagyon odaszoritotta, de Lili nem sirt, mert tudta, hogy Estrello ur csak gyöngédségből tette. Ők mindnyájan szerették őt az ők módjok szerint; de az igazgató azért gyakran megverte, ha nem tánczolt jól; sőt Florett kisasszony is kikergette a szobából, ha alkalmatlan időben ment be hozzá; a festett, ranczos képü hölgy meg éppen majdnem mindig haragos és türelmetlen volt hozzá. Neki Lili még igen kicsi volt; sokáig kellett várnia, míg nagy leány lesz belőle.

Úgy élt Lili köztük, mint egy dudva közé került kis aranyvirág. Csenevészten tengődött napról-napra, de nem fejlődhetett ki egészséges, illatos virággá. Nyomorult és satnya maradt; a dudva és burján fojtó, kártékony lég-

köre elnyomta, s előlte benne az illatot, a lelket. De minderről Lili nem tudott semmit; éppen miként a nyomoruságos kis arany virág nem tudja ott a dudva meg túske árnyában, hogy létezik még ezenkívül egy más, fényes, ragyogó világ, meleg napsugárral és dallal.

Ő csak egy kis közönséges komédiás gyermek volt, ki esténként a kávéházak színpadjain tánczolt, nappal meg aludt a szögletben vagy kóborolt az utczákon. Gyermek, kinek nem voltak gyermekálmai, mert senki sem ébresztette öntudatra lelkét. Megtanították tánczolni, de nem tanították meg olvasni. Imádkozni meg éppen nem tudott. Az a halvány emlék a sovány, sápadt asszonyról, ki véle annyit játszott, mindinkább elmosódott lelkéből. A sápadt asszony kétségbeesve láthatta volna rendre olyanná fejlődni gyermeke életét, minő az övé volt, meg sok másé. Nyomoruságos, rút, költészet nélküli, szeretetlen gyermekkor, aztán — ha az Isten hozzá még némi szépséggel is megverte, — vidám, gondtalan, aranyporként csillogó idő, — mely rövid ideig tart, mint a tiszavirág élete — és aztán le az iszapos, posványos mélybe, melynek fenekén ott leselkednek a fekete szörnyek: bánat, betegség, szegénység, bűn, nyomoruság. . .

Egy este Lilinek háromszor kellett tánczolnia. Fehér ruha volt rajta, kék csillagokkal és

vállán két kis aranyos szárny. E szárnyak oly fáradtan libbentek meg, szerettek volna segíteni Lilinek, fölkapni őt és elrepíteni messze, messze. De nem bírták. Harmadszor már alig tudta bevégezni tánczát. Lihegve ment ki a színpfalak közé. Halálsápadt volt. Hirtelen összeborzadt, mint egy kis madár, ha megrázza tollait; egy perczig még ingadozott s meg akart fogódzni valamibe, aztán összehajtá szárnyait és lerogyott a földre. Ijedten, sajnálkozva siettek hozzá, s az igazgató szidta magát, a miért túlerőltette a gyermeket. Levetkőztették s Florett a saját ágyába fektette.

Másnap egy orvosnövendék, ki Florettet látogatta meg, észrevette a gyermeket, megnézte s azt mondta, hogy pihenés kell neki és friss levegő. Fürdőre kell vinni, vagy falura, különben elpusztul. Az igazgató hangosan felkaczagott, mikor ezt meghallotta, a többiek meg vállalkat vonogatták. Fürdő! Falu! No persze, hiszen könnyű azt mondani.

Négy napig feküdt Lili a Florett ágyában. Aztán felkelt, de alig tudott lábaira állani. E szegény kis lábak! Oly gyengék voltak és olyan fáradtak! Testében nem érzett semmi fájdalmat, csak feje zúgott néha kegyetlenül s szemeit borította el valami csodálatos kékes köd. Elhatározták, hogy mégis falura viszik őt. Tavaszodott s a társaság úgy is más városba ké-

szülődött. Útközben tehát, hol a legközelebbi állomást tartják, valahogy elhelyezik Lilit egy paraszt asszony házánál. Hadd nőjjön s erősödjék a nyáron. Ősszel majd, mikor erre visszatérnek, utána mennek. Igaz ugyan, hogy ez némi pénzbe kerül, s eleinte az igazgató hallani sem akart a tervről, de aztán meggondolta jobban. Utóvégre is, Lilinek mindig jó hasznát vette. Ennyi áldozatot lehet hozni érte.

Ép a husvéti ünnepek voltak. A tavasz már annyira előre haladt s az idő oly gyönyörű volt, hogy a kávéházak és vendéglők üresen maradtak. Még az a közönség is, mely oda járni szokott, beleúnt az örökös pipafüstbe, s kiment friss levegőt szivni. Még egy utolsó előadás után husvét szombatján reggel felkészülődtek tehát, hogy a legközelebbi faluba utazzanak. Útazni! Ez Lilire nézve nem jelentett egyebet, mint még több zajt, füstöt és oldalba lökést, aztán sokáig tartó rázatást egy fapadon és aztán a másik városban folytatását az előbbi életmódnak. De most az egyszer máskép utaztak. Egy nagy szekérre raktak fel minden holmit; egy másik kisebb egy-lovas lócsös szekérré szalma és párnák közé Lilit; Florett s a fonnyadt képű hölgy szintén felkapaszzkodtak; az igazgató és Estrello ur gyalog mentek a szekerek mellett.

Minő út volt ez, jóságos ég! Lili még so-

ha sem ült szekeren, kivéve egyszer, midőn egy Estrello ural ismerős bérkocsis fölültette maga mellé a bakra. Az is nagy élvezet volt. A kerekek zörgése a kövezeten, a gyorsan felvillanó s eltűnő gázlámpák az utczákon, s a kocsis megnyújtott „hohó“-zása, midőn valaki az útban állott; de ez most egészen más volt! Midőn kiértek a városból, hanyat feküdt a párnára a szalma közé és elragadtatással csapta össze kezeit, midőn a csöngettyük vig csilingelése mellett gyorsan maradoztak el a zöldülő búzaföldek, élő sövény-kerítések, út melletti ákáczfák, kőrakások s bűzhödtt csatornavizek.

— Oh milyen szép minden! Ugye mily szép! — kiáltott többször föl. De senki sem felelt. Florett Estrello urnak kiabál le valamit az útra, s a festett képü hölgy ásitozva ült mellette, pillantást sem vetve reá.

— Oh mily szép! mily szép! — kiáltott ismételten Lili, s nézte a fehér ökröket az ugaron és a rózsaszínü bárányfelhőket az égen.

De ez az út is csakhamar véget ért. Egy óra mulva a faluba érkeztek, s egy nyomorúságos kis vendéglő előtt állottak meg, mely sajtóságos ötletnél fogva, jó távol az országúttól, oda volt építve a falu háta mögé, a kis folyó partjára. Lilit leszedték a szekérről; a szegény gyermeket annyira megviselte az út, hogy mozdulni sem tudott. A vendéglősné kicsi, pufók

képü, piros leánya, ujját szájába dugva bámulta azt a másik fehér arczu leánykát, ki oly fáradtan hunyta le bágyadt szemeit.

Alig hogy valamit ettek, az igazgató rögtön elindult, valakit keresni, ki Lilit magához fogadja. Sietniök kellett, mert vasárnap már a szomszéd városban akartak játszani. Egy óra mulva boszusan jött vissza. Valami történt, a mire egyikök sem számított. Az egész faluban nem akadt senki, ki a gyermeket magához akarta volna fogadni. Ez ostoba emberek, falusi nép szokása szerint, bizalmatlanok voltak, s az igazgató ur külseje és modora épen nem volt alkalmas arra, hogy e bizalmatlanságot eloszlassa. Mindenik félt, hogy nyakán marad a komédiás gyerek. Mit volt mit tenni? Ismét összeültek tanácskozni. Szörnyü dühösek voltak mindnyájan — Lilire. Hogyne! egy ilyen hitvány kis féreg annyi bajt és költséget okozon? Estrello ur ismét azt inditványozta, hogy hagyják valahol az útfélen — és ezúttal nem kapott nyaklevest Florett kisasszonytól. Az igazgató dühöngött és Florettől követelte vissza a pénzt, mibe a két szekér, s az oknélküli utazás került. Florett csak az orrát fintorgatta s trillázva szaladt ki az ajtón.

Lili sokkal kisebb és korlátoltabb eszü volt, semhogy felfoghassa, miről van szó. A haragos szavakat és szidalmakat is megszokta

már; de most valahogy oly különösen érezte magát, hogy sértette e zaj és durva kiáltás és kis szive fájni kezdett a mérges pillanásoktól és haragos szavaktól. Vágyott ki a szabadba; vágyott újra látni a kék égboltot, a sөvénykerítést, a repkedő verebeket a leveletlen galyakon — és mindazt, mi olyan új volt előtte és mégis úgy vonzotta magához. Valahogy felemelkedett a kemencze padkájáról, a hol kuczorgott, s kívánszorgott a szobából.

Künn hüvös szellő fujdogált. Arany kévéként hullott mindenre a nap sugara, s ott a kerítésen túl a folyó úgy csillámlott, mint egy tükör. A kis falusi templomban a feltámadás ünnepére kezdtek harangozni. Néha tisztán hallatszott a harangszó, néha elkapta a szél, mintha szárnyaira véve, el akarta volna repíteni valahova, messze, messze. Lili lihegő mellére szoritotta sovány kis kezét, bágyadt szemei egy pillanatra felragyogtak s oda tapadtak a kerítésen túl a fénylő folyóra.

Egy kis padon, a ház előtt egy lompos szolgáló mosogatott valamit, durczás képpel. Lili hozzá vánszorgott.

— Oda szeretnék menni, — szólt kérő hangon, a folyóra mutatva. — Vigyen oda!

A szolgáló elébb nem értette meg, hogy mit akar s elkergette. De Lili oly szeliden nézett reá, mint egy megvert kis kutya.

— Kérem, vigyen oda. Azt a fényességet szeretném látni. És nem tudok egyedül elmenni. Ugy fáj itt . . . és itt . . . és mindenütt!

A szolgáló megszánta a gyermeket. Megtörülte kezét kötényébe, mitől köténye vizes és keze piszkos lett, s lehajolt utána.

— Tudod-e, hogy miattatok kellett itthon maradnom a templomból, te kis béka! — dörögé boszusan, de azért mégis csak ölébe vette őt. — Na, téged is elvisz ma-holnap a szent Mihály lova! — tette hozzá, a gyermek viasz-sárga arczára nézve. — Hanem hát nem bánom, addig is elviszlek én oda, a hová kívánod.

Hangosan fölnevetett a saját elmésségén s aztán belökve a kerítés rozoga ajtóját, oda ment a gyermekkel a folyó partjára.

A habok csöndes loccsanással verődnek a kavicsos parthoz. Egy korhadt fűzfa zöldülni kezdő ága mélyen lehajol az átlátszó, kék vízbe. A tulsó parton távolabb a szőlőhegyek emelkednek fel, hegyes, barna karókkal teletüzködve, mint egy óriási gombostűpárna. Még minden kopár. Csak a fű zöldül mindenfelé s a sárga békavirágok ütögetik fel csillagfejeiket. Vizi fecskék repülnek el koronkint a víz tükre fölött, szárnyaikkal meg megérintve a hullámokat. Távolról egy malom zúgása hallatszik. És minden felett, mint egy aranyos fátyol, terül el a

nap sugara és csillogva törik meg a habokban. Lili szemei nedves fényben ragyognak. Fehér arcán két piros rózsa gyúl ki, félig nyilt ajkain keresztül sebesen lélezkik. Kitárja karjait, mintha magához akarná ölelni a csillogó folyót.

Most ismét erősebben hallatszik a hangszó.

— Mégis elmegyek a templomba ; éppen most veszik le a Krisztust ! És az új piros kendőmet szeretném felvenni, — mond a szolgáló, kire sem a csendes tavaszi délután ünnepélyes szépsége, sem a folyó halk mormolása, sem a napsugár aranyos fénye, sem az a nyomorult kis gyermek a karján nem tettek semmi hatást.

— Elfutok egy perczre ; a ténsasszony nem fog meglátni. És ha megigéred, hogy senkinek sem mondd meg, oda viszlek a csónakhoz ! — Elindúl véle a víz mentén, s néhány lépéssel odább egy kis öböl formához érnek, hol a hullámok egészen kifutnak a fövényre, s egy kórhadt fűzfához ócska, rozzant csónak van kikötve.

A szolgáló nagy, vörös lábaival bele gázol a vízbe s oda fekteti Lilit a csónak nedves fenekére.

— Mindjárt visszajövök, addig hintázd magad itten. De ha elmondod, hogy én elmentem, belöklek a vízbe !

Kissé meglóditja a csónakot, hogy az csendesen kezd ringani. Lili öntudatlanul hagy magával mindent cselekedni. Máskor bizonyára félt volna oly egyedül ott maradni a vízben, a ringó csónakon; de most valami sajátságos érzés fogja el, a mint az egyenlő himbálást érzi, s a hűvös szellő simogatását lázban égő arczán. Oly jól esik ott feküdni mozdulatlanul, míg feje fölött egymásra borulnak a fűzfa ágai, melyekre mintha egy vékony, zöld fátyol volna terítve. Ugy tetszett Lilinek, mintha ott az ágak közül két szelid szem tekintene reá, s bánatos mosolylyal hívná magához. Szeretne felkelni s követni e szemek hívását, de nem tud. Mozdulatlanul fekszik ott a csónak fenekén, egyedül, elhagyatva, csak a vízi fecskék repülnek néha körülötte, s a hideg hullámok játsznak a csónak körül.

Most úgy tetszik Lilinek, mintha zavart hangokat hallana, nevét kiáltoznák s az igazgató oda állana eléje felemelt pálczával s reá parancsolna, hogy tánczoljon. De Lili oly nagyon fáradt. Nem akar mozdulni. De ekkor a többiek is odajönnek, mindnyájan rákiáltanak, a közönség tapsolni kezd, mind erősebben, erősebben tapsol, és Estrello ur nagy, csontos, tenyerei közé veszi tejét, s úgy szoritja, hogy a gyermek fájdalmasan kiált fel, s erre kinyitja szemeit. És ime a fűz ágai közül az a

két szelid szem oly biztatóan tekint reá, s mintha egy jól ösmert, rég látott alak a habokból felmerülve két karját kitárná s hivólag intené magához.

Lili egy utolsó mozdulattal összekulcsolja két sovány kis kezét; nem tudott imádkozni, de elszálló kis gyermeklelke mégis megtalálta az útat istenhez.

„Resurrexit!“ — hangzik a távolból, s a szél, mely csöndesen ringatja a csónakot a hullámok fölött, halkán hozza arra felé az elhaló éneket, és harangszót.

TÖVISES ÚTAKON.

Tizennyolcz éves voltam, mikor a képezdét végeztem, vizsgáimat sikeresen lettettem s a diplomával kezemben mosolyogva, reménytelen néztem a világba.

Eszembe sem jutott, hogy tanítónó legyek!

Egész más jövőt vártam én. Végeztem ugyan a képezdét, mert apa úgy kívánta, — de tanítónó! . . Ez az én szemem előtt mindig a legszorosabb egybeköttetésben állt a pápaszemmel, tudákossággal, s epés, elégedetlen vén leánysággal. És ez alkalommal apa minden kísérlete hajótörést szenvedett, hogy folyamodjam állásért. Ketten, mamával harczoltunk ellene, s utoljára is mama azon érvelése győzött, hogy igen fiatal vagyok, semhogy egyedül elbocsáthatna engem.

Ha most visszaemlékezem azon időre, — mert rég: húsz év előtt történt dolgokról beszélek, — alig tudom elhinni, hogy csakugyan én voltam-e akkor az a gondtalan, vidám gyermek-leány?

Ugy tetszett nékem, mintha ezen az egész világon minden csak azért létezne, hogy az én vágyaimat, ábrándjaimat s reményeimet teljesítse. Hogy tulajdonképen mik voltak ez ábrándok és remények, azt nehezen tudnám megmondani. Egyszerűen: egy tizennyolcz éves leány ábrándjai voltak, ki vágyik élvezni az életet, s kinek nincs oka félni a jövőtől.

Ott laktunk a város egyik kisebb utcájában, egy ódon, fehér házban, melynek udvarán néhány árva ákácza tengődött, s a mama rózsatói, melyeket egész szenvedélylyel ápolt. — Egyáltalán a mama mindent szenvedélylyel tett. Egész nap dolgozott, jött-ment, futott, fáradt oly buzgalommal, oly teljes lélekből, hogy mozdulni alig birt.

Sokszor csodálkoztam rajta, miként tud annyit dolgozni, mert gyenge volt és igen sovány. Sok gyermeke halt meg, s ezért engem nagyon féltett és szeretett.

Apa erős, nagy ember volt, vastag fehér bajuszszal, mely szája körül egész sárga volt a sok pipázástól. — Hangosan beszélt, hamar tűzbe jött, s szeretetében irántunk volt valami oly gyermekies gyöngédség és jóság, mire soha sem tudok meghatottság nélkül visszaemlékezni. Hivatalnok volt a városnál, s mi igen szerény körülmények között éltünk.

Vasárnap délelőtt rendesen elmentünk a

templomba, délután meg sétálni. Egy kioszkban pihenőt tartottunk, s apa sört ivott, mi meg jeges kávé. Néha színházba is mentünk s az mindig ünnep volt reám nézve. Egyszer-másszor találkoztam egy-egy leányismerőssel is, s aztán beszélgettünk és nevettünk. Olyan boldog voltam, hogy a képezde s a sok tanulás már a hátam mögött van.

Mindezt azonban én csak átmeneti időnek tekintettem. A vasárnapi sétákat, a pihenést a kioszkban, a jeges kávé, még a színházat is. Abban az időben úgy éreztem, hogy valaminek még jönni kell, mert ez nem elégít ki engem.

Midőn mama rózsatőit öntözte, s én segítettem neki, le-lehajtottam egy-egy biborszínű rózsát, s a kelyhében ragyogó harmatcsepptől kérdeztem örömteljes várakozással: mi fog még jönni? . . . Mert a rózsa illata, a harmatcsepp, körülöttem minden, minden beszélt valamit s én szerettem volna megérteni: mi az? . . .

. . . Igen, azok a rózsák. . . Bár inkább so-hase hajtottak volna ki. . .

Akkor fárasztotta ki magát mama; nagyon melege is volt s levette a kendőt fejről. Másnap köhögni kezdett. Aztán mind jobban köhögött s láza is volt gyakran. De tudni sem akart róla, hogy beteg.

Késő ősz volt már, midőn egy vasárnap reggel odahívott ágyához.

— Ma nem bírok felkelni — mondá. —
Kissé rosszul érzem magam.

Az orvos eljött, aztán eljött másnap is,
harmadnap is, mindennap.

— Meleg éghajlat alá kell menni, — mon-
dá — Olaszországba!

Olaszországba. . . Én édes Istenem! Sze-
gény apa búsan rázta fejét, reggel még koráb-
ban ment el a hivatalba, dolgozott, fáradt egész
nap, de azért tudtam én jól, hogy soha sem
vihetjük el Olaszországba mamát. Nagyon sze-
gények voltunk mi ahhoz. Mama mosolygott
és vigasztalt minket:

— Ugyan kedveseim, hiszen jobban leszek
én a nélkül is. Ezek a doktorok mindjárt sze-
retik elküldeni az embert fürdőre meg hová.
Csak legyen egyszer melegebb, csak mehessek
ki az udvarra, a friss levegőre, mindjárt meg-
gyógyulok én akkor.

Aztán nyár lett. Mama csakugyan felkelt
és sétált az udvaron a rózsák között. Két hé-
tig, a mig fenn birt járni, azt hittük, hogy iga-
zán meggyógyult. Olyan vidám volt, olyan be-
szédes. Folyvást tervezgetett, a jövőről beszélt
s örült mindennek, mint egy gyermek. És a
mint így sétálgattunk a fák alatt és beszélget-
tünk, megdöbbenéssel vettem észre, miként cse-
réltünk oly rövid idő alatt öntudatlanul szere-
pet. Mama tervezgetett, építette a légvárat

s csüngött lázas vágygyal az életen, én pedig hallgattam csendesesen és komolyan, vigyáztam reá és gondoskodtam róla, mintha anyja lettem volna.

Egyszer aztán elmultak a meleg nyári napok, s hideg, esős idő jött. Mama megint lefeküdt.

— Csak a mig meleg lesz ismét, — mondta, de többet nem bírta elhagyni az ágyat. Tél lett és ismét nyár, de akkor már oly sovány és gyenge volt, hogy kezét alig tudta mozditani. És mikor a második ős is elmúlt, akkor már tudtuk, hogy nincs többé menekvés. Mama nem tudta, hogy meg fog halni; úgy vágyott még élni s szelid és türelmes volt, mint egy angyal. De engem már kezdett elhagyni az eróm.

— Ime, ez az élet! — gondoltam. — Mi mindent ígért nekem, mennyi mindent vártam tőle, s most már a második évet töltöm itt, mint betegápolónő! . . . Miért van ez így? . . .

Szerettem volna az én ifjú életemet cserébe adni, csakhogy az övét megmenthessem. Utoljára már irtózni kezdtem az orvosságos üvegektől. Ott álltak sorban ágya mellett a kis asztalon, s nekem éjjelenként, mikor fenn virasztottam nála, úgy tetszett, mintha mozognának és beszélnének egymás között. Abban a kicsiny, kék üvegben köhögés ellen voltak ke-

serü mandula ízű cseppek. Az ezüst kanál ott volt mellette, s a cukor benne készen. És különösen az utolsó éjjeleken tisztán hallottam az ezüst kanalat az üveghez ütődni, s az csengve-bongva, gúnyosan mondá: „Nem fogom a köhögést többé enyhíteni. Nem fogom. Nem akarom! . . .“

Mikor be kellett adnom valamelyikből, kezem mindig oly idegesen reszketett. Erősen megszorítottam az üvegét s magamban mondtam: „Segíts, használj! Parancsolom, hogy használj!“ — De az orvosság nem engedelmeskedett.

Hetekig tartott a hosszú, lassú haldoklás. Apa annyira irtózott attól az összeaszott, gyermeknek látszó alaktól ott az ágyban, hogy nem mert bejönni a szobába. Magamra voltam. Éjjel-nappal néztem vértelen, ránczos arczát, mely annyira sovány volt már, hogy ajaka nem takarta el feketedni kezdő fogait. . . . Víz nem tudott inni. . . Borzalmas kép — és mégis; szerettem volna gyakran elől kezdeni azt a két esztendőt s ülni ismét éjjel-nappal ágya mellett, mert mikor aztán egy éjjel kezét összekulcsolva s lelkét az Urnak ajánlva, karjaim közt elaludt, — oly üres, oly végtelen üres lett a ház, az egész nap oly hosszú, hogy nem tudtam mihez kezdeni.

Apa sirt, mint egy gyermek, panaszkodott mindenkinek, s én képtelen voltam őt vigasz-

talni és bátorítani. Sok látogatók jöttek hozzánk és mind kötelességszerűleg szomorú képet csináltak, sóhajtoztak és mamáról beszéltek; de engem minden untatott, minden terhemre volt, s csak jártam-keltem céltalanul a szobákban, az udvaron, a temetőben, s mindenütt valami végtelen hiányt, valami ürességet éreztem, és azt hittem, ezt az ürességet sohasem fogja be-tölteni semmi. . .

II.

A temetésre megérkezett Lila néni is, az apa testvére, s aztán ott is maradt nálunk, hogy én ne legyek oly egyedül. Épen olyan volt, mint midőn ezelőtt néhány évvel egyszer eljött volt látogatóba. Csak termete lett még gömbölyűbb, arcza még inkább tele azokkal az apró, sűrű ránczokkal, s még hamarább késznek mutatkozott minden perczen sirva fakadni.

Én untam őt; úntam sopánkodó, vékony hangját, örökös panaszkodását és sajnálkozó tekintetét. Nem szerettem, ha sajnálkoztak rajtam. Oh — akkori időben nagyon türelmetlen, büszke és visszahúzódó voltam. Az a két év igen megváltoztatott. Nem tudtam kibékülni azal a gondolattal, hogy miért változott ily borzasztó szomorusággá az eddig oly szépnek látszott élet, — s az az érzés, hogy e bánatban

és szomorúságban múlik el fiatalságom legszebb ideje, zárkózottá és komorrá tett.

Még apához is olyan türelmetlen voltam. Terhemre volt, ha erős, csontos kezével arcomat akarta simogatni, terhemre volt, ha a szobában le s fel járkálva pipájával mindent telefüstölt vastag, keserü füsttel, s minden szónál, öreg emberek módjára, rekedten köhécselt. És legfőként ki nem állhattam azt a siránkozást és panaszolkodást, melyet Lila néni véghezvitt, ki mesterileg tudott egyszerre paciencet játszani, kávéét inni és siránkozni.

— Hát ez-é az élet? — gondoltam magamban. — Így fog ez lenni mindig? . .

Néhány hónappal mama halála után egy napon apa örömmel jelentette, hogy egyik hivatalnok társa, Sebesi Géza felkérte, hogy mutassa őt be házuknál. Látott engem néhányszor, komoly szándékai vannak, nagyon tetszem neki. Apa el volt ragadtatva; kilencszáz forint fizetés, kétszáz forint lakpénz, mellékjövedelmek. . . kitünő parthie! . . . Uram Istenem . . . Én kétségbe voltam esve. Hiszen ez valóságos üzlet! Hát már előre kialkudták? . . . Néhány hét óta láttam Sebesi Géza urat pontosan mindennap kétszer elsétálni a ház előtt s magamban nevettem, hogy e vén ember mint pislog fel az ablakunkra. De most már nem nevettem többé. Kijelentettem, hogy a gyászév leteltéig hal-

lani sem akarok semmiről és Sebesi Géza úr egyelőre beszüntette az ablak alatti sétáit.

Apa haragudott, Lila néni siránkozott s panaszkodott, de én kivittem, hogy mégis meglett az én akaratom, s maradt minden a régi-ben. Apa járt a hivatalba és kaszinóba, pipázott és köhécselt; Lila néni ismeretséget kötött néhány vén asszonynyal, naponta együtt kávéztak s szorgalmasan olvasta az ujságokat, keresve valami hirt unokaöcscséről, Barothi Pálról, ki festő volt s Münchenben meg Drezdában utazott.

Barothi Pál kedvencz társalgási themáját képezte Lila néninek. De bennem igen hálátlan hallgatóságra talált.

— Meglátod Sára, Pálból még híres ember lesz — mondogatá, de én nem is igen figyeltem rá. El voltam foglalva saját gondolataimmal.

Éreztem, hogy ez így tovább nem maradhat. Valamire el kell határoznom magam. És folyvást azon gondolkoztam, mit tegyek? Férjhez menjek-e Sebesi Gézához, a kit ki nem állhattam, vagy pedig folyamodjam valamely tanítónői állásért, s aztán nevezzenek ki egy piszkos, sáros kis faluba, buta, lomha parasztgyerekeket tanítani? . .

És e kellemes kilátások egy rózsás jövőre, a tudat, hogy eljött az idő megkezdeni a

harczot az étellel, oly komolylyá és gondolkodóvá tettek, hogy valóban nem volt csoda, ha a Lila néni Baróthi Pálról tartott előadásaira nem is figyeltem.

Elhatároztam, hogy tanítónő leszek. Inkább, ezerszer inkább, mint hogy Sebesi Gézához menjek, ki annyira nem talált hozzám.

És a sok gondolkodástól és határozgatástól utoljára már oly fáradt lettem; úgy éreztem, mintha nem is husz, hanem legalább is ötven éves lennék, s óhajtottam, bár volna már inkább az egész élet minden küzdelmeivel a hátam mögött. . . Tudtam, hogy ez gyávaság és kislelkűség tőlem, de nem találtam épen semmit sem körülöttem, miért érdemes volna küzdeni. Lelkem oly üres volt; jól esett átengednem e csüggedésnek — de tudtam, hogy csak alkalom kell, s mindjárt felszínre kerül minden tetterő, kitartás és bátorság, mi bennem megvolt.

III.

Egy reggel Lila néni könnyekben úszva olvasott fel egy levelet az ő drága unokaöcsésétől.

— Oh Sára, hallod-e? . . . Visszajött Drezdából s a fővárosban fog lakni. És díjat is nyert a kiállításon; látod, híres ember lett és.

még sem feledkezett meg öreg nénjéről! És most nemsokára el fog jönni ide is, mert le akarja festeni ezt a vidéket. És üdvözlétét küldi nektek, ismeretlen rokonainak... Itt van az is, látod? ... Ez aztán a rokon! ...

A levél kedélyes, egyszerűen szívélyes hangja tetszett nekem, de csodálkoztam, miért akar ő ide jönni? Hiszen ez a mi vidékünk olyan kopár és festőietlen, sehol még egy fa sem érdemli meg, hogy vázlatot készítsenek róla.

Különben? — mit törődöm én vele?

Lila néni lázban volt, bejárta a várost, a levelet mint egy diadal jelvényt lobogtatva kezében s esténként, mikor apa haza jött, egyébről sem folyt a társalgás.

— Magától értetődik, hogy nálunk fog lakni — mondá apa, kire szintén elragadt a Lila néni lelkesültsége s a szalon melletti kis szoba lett Barothi Pál számára berendezve, melyet keveset használtunk, s melynek külön kijárata is volt.

Lila néni csak azon búsult, hogy e szoba ablakából nem nyílik szebb kilátás, mint a Simonék udvara, hol egy lánczra kötött komondor szűkült és ugatott egész nap, s egy vén szakácsné kergette a tyukokat, melyek mind-egyre kibújtak a ketreczből.

Egy napon, julius elején tudósított Barothi

Pál, hogy estére megérkezik. Apa kiment eléjébe a vonathoz, Lila néni kávé-barna selyemruháját vette fel és ideges gyorsasággal rakta a páciencet, míg megérkeznek.

Én éppen akkor jöttem haza a képezdei igazgatónőtől, ki értesített róla, hogy a közeli X. városban megkaphatom a segédtanítónői állomást az őszön megnyiló leányiskolában, s én azonnal be is nyújtottam pályázatomat. Az igazgatónő biztosított róla, hogy a segédtanítónői állomás a világon a legkellemesebb hely.

Egy másik tanítónő, ki ugyanakkor a szobában volt, e biztosítás hallatára köhögési rohamot kapott, és aztán citromizú mosolygással erősítette, hogy csakugyan úgy van, s hogy e pálya egyáltalán olyan szép, hogy csakis a hivatottak, stb. stb. És e pillanatban oly fonyadtnak, oly epésnek nézett ki, hogy reám azt a benyomást tette, mintha egy eltévesztett úton bolyongva, keserű irigységgel szemlélné azokat, a kik a tulsó oldalon járnak . . .

És most ott állottam az ablaknál és erre gondoltam. Oly egyedül, oly végtelen egyedül éreztem magam, mintha nem lett volna senkim a világon. Szerettem volna valakivel beszélni, valakinek elmondani, mily sötétség van körülöttem, s hogy mennyire félek az ismeretlen jövőtől . . . De tudtam, hogy apának meg Lila néninek hiába mondanék erről, ők nem

értenének meg. És anyámra gondoltam, s a hosszú évekre, melyeket átszenvedtem vele, és halálára...

Az ablakból, mely előtt állottam, szintén át lehetett látni a Simonék udvarára, hol nagy jövés-menés, sürgés-forgás volt. Az öreg Simon bácsi készült útra leánya után, ki a fővárosban tanult az angol kisasszonyoknál. A néni kiki-sérte az udvarra, felsegitette a kocsiba, három táskát tett melléje és egy nagy kosarat, mi-ben kétségkívül a ketreczből kibujkáló tyukok lehettek. És midőn a kocsi elindult, zsebken-dőjét szeméhez emelte és sirni kezdett, bizo-nyára az örömtől, hogy nemsokára viszontlátja leányát...

Talán némi irigységgel hasonló érzéssel gondoltam Simon Olgára, kit oly szeretettel várnak haza, — midőn künn egyszerre léptek zaja hallszott, atyám és még egy ismeretlen hangja, — és e pillanatban csodálatos módon vegyült össze gondolatomban Simon Olga és Barothi Pál neve, oly zavarosan, oly sajátságosan, mint mikor az ember álomból ébredt fel s hirtelen nem tudja tájékozni magát...

Mintha egy távoli ismeretlen hang kiál-totta volna fülembé e két nevet... és való-ban e hang hallszott is... de édes Istenem... hiszen ez Lila néni volt, ki örömtelten felki-áltva valakinek a karjaiba vetette magát, kit

egészen elfedett kávé-barna selyemruhájával. Az a valaki szívélyesen viszonzta ölelését s aztán mosolyogva kibontakozott s megállt előttem.

— Ez Pál, Sárka, — zokogá Lila néni, — ez az én kedves Pálom! . . .

Régi ismerősként nyujtottunk egymásnak kezet s a mint férfias, erős kezének szorítását éreztem, valóban úgy tetszett nekem, mintha máj egyszer régen találkoztunk volna.

A délutáni nap rávetette fényét magas, tiszta homlokára; mély dióbarna szemeiből szenvedély és idegesség sugárzott elő. Erős, sűrű bajusza és szakálla közül alig látszott ki vékony, összeszorított ajka; legsajátságosabb volt azonban rajta haja, mely egész rövidre lenyirva, homloka felett makacsul állott fölfelé. Nem volt szép ember, s komoly, száraz modora nem volt az első pillanatra megnyerő, csupán mély, zengzetes hangja találta meg mindjárt az utat a szívhez.

Ez éjjel nagyon rosszul s csak igen keveset aludtam, s mindegyre hallani véltem, a mint félig komolyan, félig tréfásan mondá nekem:

— Mi jó barátok leszünk, úgy-e? . . .

IV.

— Merre van itt egy erdő vagy kert? —
kérdé másnap a reggi után, midőn apa eltá-
vozott a hivatalba, Lila néni pedig a konyhába.
Én varró-asztalom mellett ültem és varrtam, ő
pedig egy albumot forgatott szórakozottan.

— Akar-e sétálni menni?

— Igen. A könyvemet szeretném valami
szép vázlattal gazdagítani.

— Arra ugyan aligha lesz alkalma! De
erdő van itt közel.

— Nos, gyorsan hát. Vegye kalapját s
keressük fel.

Reátekintettem. Ő a fővárosból jött s két-
ségkívül nem ismerte a kis városok kedves
szokásait. Egy pillanatig haboztam, de volt
hangjában valami oly parancsoló, mely enge-
delmeskedni késztetett.

Még Lila néninek sem szóltam semmit, s
a mint az utczákon végig mentünk, valami
büszke erőt éreztem magamban, szembeszállani
mindenféle kisvárosi előítélettel.

És most hiába hunyom be szemeimet, lá-
tok mégis; érzem a fenyő illatát s a hűvös
árnyas lég arczomba csap. Azt hiszem, ha száz
éves lennék, akkor is épen úgy emlékeznék
arra a vastag, puha, zöld mohára a fatörzsek
körüli, melyen a napsugarak a lomb között át-

törve, apró karikákban tánczoltak. És emlékezni fogok az arany szemű szent-györgy-virágra, mely bohó fejecskéjével kíváncsian tekintgetett szét a világban és a rigóra, mely a bokrok közül felrepülve élesen füttyentett.

Ekkor minden nagyon szép volt. Egy aranyos zöld bogár ringatta magát egy fűszálon és mintha kételkedve tekintett volna reám.

— Te bogár, — suttogtam magamban, — hát nem látod, milyen szép itt minden?... Mintha egy arany fátyol borulna mindenre.... Te azt nem látod, ugy-e bogár!....

Egy fatörzsön ültem, s Pál szembe vélem a fűben.

— Én szeretek itt lenni magoknál, Sára, — mondá. — Ez kellemes hely. Jártam sokfelé, de ilyen jól ritkán találtam magam.

— Csak tréfál úgy-e?

— Én nem szoktam tréfálni. Régen meghalt az anyja?

Én úgy hiszem, csak a tegnap.

— Beszéljen valamit, Sára. Szeretem halani.

Csak úgy odavetőleg mondá ezt, s elővette vázlatkönyvét, de nem rajzolt bele, csak szórakozottan lapozgatott. Nekem úgy tetszett, hogy nem is figyel arra, mit én beszélek neki anyámról, hosszú betegségéről, bánatomról és gyermekkori emlékeimről Elhallgattam.

— Nos? — kérde, futólag rám emelve mély tekintetű barna szemét, — nincs több?

— Most jut eszembe, ez nem érdekli magát. Mutassa inkább azt a könyvet.

Készséggel nyújtotta át s magyarázta. Ez néhány futólag odavetett vázlat a drezdai képcsarnokból, ez a Rajna vidékéről való, az Róma környékéről.

— Mily boldog lehet maga, hogy oly sok szépet láthatott — mondtam.

— Boldog?! — sóhajtá. — Én azt hiszem, máshol van a boldogság.

— Az ember soha sincs megelégedve sorával. Lássá, én akkor tudnék boldog lenni. Szeretném néha, ha szárnyaim nőnének, átrepülnék az egész világon s felölelném szememmel mindazt a sok szépet, mi e földön van. Mert van Pál, ugyebár?

— Van. De azt csak azok látják, kik úgy tudnak lelkesülni, mint maga Sárka?... .

... . Te bogár ott a fűben, mit tudod te mi a boldogság? Ostobán pislogsz gyöngyszemeiddel, aranyzöld szárnyadat kibontod s elrepülsz a napfénybe. — Hazudtam az előbb bogár... . Én, ha tudnék is repülni, most összehajtanám szárnyaim s nem mozdulnék... .

Aztán elvezettem Pált a forráshoz is, mely oly tiszta és átlátszó volt, mint egy gyermek tekintete. Én fel voltam melegegdedve, s Pál nem

engedett innom a hideg vízből, s engem valami különös, jól eső érzés fogott el az ő szivessége s gyöngédsége láttára. És a mint ott ültünk a forrás partján, a kék nefelejtsek között, s ő oly bizalmas közlékenységgel beszélt el nekem életéből egyetmást, — még valami különös történt velem.

Az az erdő nem volt szép. Igen mostohán bántak vele, az ágakat tördelték s hitványak voltak a fák. De akkor egyszerre el kezdtek nőni és terjedni, leveleik fénylettek, mint az ezüst s az ágaik közt cziczét futó madarak, ragyogó szivárvány-szinűek voltak, s mindenik mint egy-egy fülemüle, oly szépen énekelt. A nagy szőrös levelű növények közt tündérek játsztak, s kék szárnyu szitakötők repkedtek körülöttünk alá és fel, mintha elhalt tündérek szellemei volnának . . .

Nem álmodtam akkor sem, ép úgy, mint most nem álmodom, de akkor olyan volt az az erdő, és akkor kulcsoltam össze először kezeimet, és imádkoztam az Istenhez valamiért, hogy azt teljesítse . . .

V.

Vártam másnap, hogy talán ismét hívni fog Pál, hogy sétáljunk ki az erdőbe, — de nem tette. Türelmetlennek s idegesnek látszott,

mit azonban igyekezett elrejtteni. Szobájában maradt, valamit rajzolni kezdett, de csakhamar félbehagyta s kijött.

Nehányszor úgy vettem észre, hogy kérdezni akar valamit, de csak megint elhagyta. Lila néni aggódó gondoskodással szorgoskodott körülötte.

— Unod magad, kedves Pál? — kérdezte. — Bizony úgy kellene, hogy Sáríka mulattasson, de ő oly komoly és zárkózott, látod. Kivánsz-e talán látogatásokat tenni, Pál?

— Köszönöm kedves néném, legkevésbé sem únom magam. Sáríkával igen jól mulatunk együtt és látogatásokat épen nem kívánok tenni.

Úgy? — Nem igen veszem észre, hogy velem valami nagyon mulatna. Hiszen még ma alig szólt egy-két szót hozzám, mintha megbánta volna tegnapi bizalmát és közlékenységét. Ez az ur szeszélyes talán? . . . Jól van. Én is az leszek. Elhatároztam, hogy ma számba sem fogom venni s valami édes remegés töltött el azon gondolatra, hogy e hatalmas, büszke, komoly férfival játszani akarok, csak azért, hogy . . . De ugyan miért . . . Édes Istenem . . . miért? . . .

— Ki lakik ott? — kérde Pál közönyösnek látszva, s az ablakból a Simonék udvarára nézett át.

Én varrtam tovább s nem is válaszoltam. — Ugyan miért kérdi ezt? gondoltam, mert emlékeztem jól, hogy megérkezése estéjén Lila néninek nem volt sietősebb dolga, mint tudtára adni, hogy szobájának ablaka a Simonék udvara felé nyílik, s ezzel kapcsolatban egész élettörténetüket előadta, kezdve az öreg aszszonyon, ki neki fiatalkori barátnője, egész a lánczra kötött komondorig, mely unalmában ugatott és a legyek után kapdosott.

Lila néni ezúttal is megragadta az alkalmat s oly részletekbe bocsátkozott, hogy én utoljára türelmetlenül kezdtem dobolni az asztalon. Azt hittem, Pált egészen elborítja e szóáradat s unalmában még szörnyet hal, de ő ellenkezőleg igen figyelmesen hallgatta es kérdezősködéseivel még fölbátorította Lila nénit, úgy, hogy nemsokára azt is megtudtuk, hogy Simon bácsi csak a jövő héten jön haza a leányával, ki Pesten tanult, mert előbb meglátogatják még a nagymamát, ki ott lakik valahol a fővároshoz közel.

Legnagyobb csodálkozásomra Pál kijelentette, hogy megszeretné látogatni Simonékat, s hogy Olgát is ismeri, találkozott vele néhány-szor a színházban és az utczákon.

Lila néni örömeiben elérzékenyedett, rögtön magára öltötte kávé-barna selyem ruháját,

és Pált büszkélkedve karonfogva átment vele Simonékhoz.

Magamra maradtam, s azon óra alatt, míg ők ott voltak, mozdulatlanul ültem ugyanazon a helyen, varrtam gépiesen s igyekeztem épen semmire sem gondolni.

— Holnap ismét kimegyünk az erdőbe — mondám magamban — és aztán ismét. És ő holnap bizonyára ismét olyan olyan lesz, mint tegnap volt. — És vágytam ismét hallani hangját, a mint mondja:

— Beszéljen valamit Sára. Szeretem halani.

Egy óra mulva visszajöttek. Pál jókedvű volt, mellém ült, beszélgetett — és én egy pillanat alatt elfeledtem feltevésemet, hogy szeszélyes leszek és számba sem veszem őt.

Igy ment ez több napon keresztül. Ő olyan volt hozzám mindig, mint egy jó testvér, velem volt majdnem egész nap s én mégis néha elégedetlen voltam, magam sem tudtam: miért? — Szerettem volna szeszélyes vagy kaczer lenni, mert tudtam, hogy azt a férfiak érdekesnek találják. De nem voltam képes reá.

Valami kényszerített egyenesnek és nyitnak lenni vele szemben. Nemcsak azon gondolat, hogy kiismerve gondolkodás módját, tudtam, hogy neki egy kaczer nőt meg kell vetnie,

hanem inkább az az őszinte és elfogulatlan modor, melylyel velem beszélt. Mint ha gyermekkorunk óta együtt nőttünk volna fel, oly régi ismerősöknek tüntünk fel egymás előtt s büszkén éreztem, hogy lelkem mindig képes az övével egy úton járni. Annyira kiösmertem, hogy még gondolatait is kitaláltam, és történt akárhányszor, hogy mondani akart valamit és én tudtam már előre, hogy mit fog mondani.

A mióta ő itt volt, soha sem éreztem magam oly egyedül; volt valami, a mi betöltötte életemet, s miről mélyen éreztem, hogy ez a legjobb, a legnagyobb boldogság a mit az élet adhat nekem. De tudtam azt is, hogy ha ez a boldogság elérhető, csak nagy árért érhető el, mint a melyet minden valódi jóért fizetnünk kell. És kerestem és tünődtem mi lehet az, a mit áldozatul hozhatnék? Mert azért, mi az életet ily összhangzatosan áthatja, mi a mindennapi lételt a lélek legmagasabb szükségleteivel tudja összhangzatba hozni, — még a legnagyobb áldozat is csékélységnek tünik fel.

Volt e mély, soha ki nem mondott érzésben valami oly fenséges, mit talán nem mindenki tud átérteni. Én sem voltam képes ez érzelemnek világos kifejezést adni. De annyi tisztán állott előttem, hogy a körülményeknek bárminő változása kiölné keblemből ez érzést, és akkor az egész élet alá fog szállani érté-

kében s elvesztése minden jövő kilátásaimra az erkölcsi közepszerűség árnyát fogja vetni.

Csak azt nem hittem, hogy ez oly hamar bekövetkezzék . . .

VI.

Pál mindennap átment Simonékhoz. Meg érkezett Olga, ez a tizenennyolcz éves, pajkos, kaczer gyermek, ki évről-évre, midőn hazahozták az intézetből, mindig szebb és szebb lett. Nagy, fekete szeme fénylett, mint a csillag s fehér-piros arcza üde volt, mint a barackvirág. Szép volt, bájos, mint egy májusi reggel.

Eddig soha sem jutott eszembe, de most kezdtem kérdezni magamtól: miért nem vagyok én is oly szép, mint ő? Miért kék az én szemem és miért nem oly fényes? Miért vagyok majdnem egy fél fejjel magasabb nála? Talán irigység volt ez az érzés, s én haragudtam is érte eléggé — de könnyen megmagyarázható.

Olga megérkezésének ünnepére nagy társaság volt hozzájuk híva. Eleinte nem akartam elmenni gyászom miatt, de aztán Pál rábeszélésére még is elmentem, és midőn ott először megláttam őket együtt, rögtön tisztába jöttem mindennel. Szivem elszorult, midőn Pál Olgának karját nyujtva kivezette az ebédhez, s én utánok nézve láthattam, mily gyönyörű egy pár

és mennyire illenek külsőleg egymáshoz. Milyen tekintet volt az, melylyel Pál Olgának minden mozdulatát követte! Ugy tetszett nekem, mintha ez nem is a régi, nyugodt, komoly Pál lenne, az az erős, büszke férfi, ki most megremegett, ha e pajkos gyermek-leány ránézett fényes szemével. És Olga nézett is reá s kaczerkodott vele még jobban, mint a többi fiatal emberekkel, — de én láttam jól, hogy e kaczer szemekben nincs mélység s hogy szépségén kívül egyébbel nem bir. De e szépség oly hatalmat adott neki, melylyel uralkodhatott a férfiak fölött és Pál is némán meghódolt előtte, pedig jól látta ő is, hogy lelke milyen üres.

Pál nem is titkolta szerelmét. Midőn haza mentünk, leült mellém a divánra s őszintén, bizalmasan elmondott nekem mindent. Elmondta, hogy látta Olgát néhányszor a fővárosban s hogy rögtön lebilincselte szivét. Aztán kérdezősködött felőle, s midőn megtudta, hogy ide való, rögtön elhatározta, hogy a nyarat ő is itt fogja tölteni. És most az ebédnél, midőn először volt vele hosszabb ideig együtt, szépségével s elbűvölő kaczerkodásával oly forró szenvedélyt támasztott benne maga iránt, hogy lelkének minden vágva, életének egész törekvése lesz: megnyerni magának e bájos gyermeket.

Csöndesen, lehajtott fejjel hallgattam szavait. Ugy beszélt velem, mint testvérével s én igyekeztem megerősíteni szívem, s erőt venni magamon, hogy hangosan fölkiáltva le ne vessem magam a földre, hogy ott sirjak. — Ez tehát az ár, melyet fizetnem kell a rövid álomért — mondám magamban és valami végtelen keserűség töltött el.

Képtelen voltam szavaira válaszolni és nem tudom észrevett-e valamit, mert hirtelen elhallgatott, s meglepetéssel nézett reám. De én nem birtam tovább magammal, fölugrottam s szobámba futva magamra zártam az ajtót.

Sokáig, sokáig jártam ott alá s fel; úgy tetszett nekem, mintha küzdenék valakivel, és minden erőmet össze kellene szednem, hogy le ne győzzön. Fél-ébren, fél-álomban voltam s gondolataim oly zavartak lettek, hogy utoljára nem is tudtam: tulajdonképen mi bajom?

Este lett és én még mindig ott jártam gépiesen alá s fel. Valaki megverte az ajtót. — Vajjon ki lehet az és mit akar? — gondoltam magamban, de nem tudtam annyira felismélni, hogy feleljek. Félre húztam az ablak függönyeit s kitekintettem a szürke égbe, melyen csak itt-ott tört elő lopva a holdsugár. Néztem az örökké siető felhők futását, s a sötét fák ingó mozdulatait. A világ végtelenét hittam gondolataim segítségére, s imádkoztam

csak annyi erőért, hogy elrejthessem e mély sebet, s fölemelt fővel tudjam viselni a keresztet, melyet az élet vállaimra vetett.

— Átélttem nehéz órámat s másnap reggel már nyugodtabban tudtam Pállal találkozni. Elhatároztam, hogy Olgát sem fogom kerülni. Valami önkinzó gyönyört találtam benne, fenéig üríteni a keserü kelyhet, s figyelemmel kíséreni, mint bánik Olga Pállal. Mert, hogy nem szereti úgy, miként megérdemelné, s hogy csupán csak játszik vele, s tetszik neki egy hírneves művész s komoly férfi hódolása — azzal már tisztában voltam.

Egy délután Lila nénivel együtt átmentünk hozzájuk. Ott ült Olga a divánon, rózsaszin ruhájában oly szép volt, mint egy virág; körülötte három-négy fiatal ember, kikkel kedvére mulatott és nevetgélt. Az öreg Simonné boldog, elégedett mosolylyal kötögetett az ablak mellett, míg Pál komoran, hallgatagon ült egy szögletben s le nem vette szemeit Olgáról, ki tökéletesen el volt foglalva udvarlóival.

Harag töltött el e helyzet láttára; haragudtam Pálra és Olgára, az öreg asszonyra, magamra s az egész világra. Szivemben éreztem, mily lealázó ez Pálra nézve, s nem türhettem, hogy ezt Olgának is meg ne mondjam.

— Kedvesem, — mondám, félrevonva őt, — te úgy iátszik, most már számba sem ve-

szed többé Pált, pedig eleinte ugyancsak szívesen fogadtad?

Olga nevetve vont vállat.

— Hát aztán? Ha megharagszik, csak egyszer reá nézek s mindjárt kibékül.

— Olga, — mondtam majdnem haraggal, — Pál nem gyerek. Ő nem olyan, mint a többi fiatal emberek. Hát nem látod... nem tudod, hogy ő... téged...

Olga ismét elnevette magát s kaczer pillantást vetve a tükörbe nézegette a két gödröcskét, mely arcán nevetés közben támadt.

— Hát persze, hogy tudom. Azt hiszed, az effélet nem veszi az ember mindjárt észre?

— És... és... mit felelnél neki... hogy ha...

— Tudom is én? Talán hozzámegyek, mert legalább a fővárosban lagnánk: ott rendkívül szeretem. — Tudod, a növeldében nem igen vittek minket sehová; a színházban is csak néhányszor voltam, bálban pedig egyszer sem. Ha férjhez megyek, akkor legalább azt tehetem, a mi nekem tetszik.

— Úgy hiszed Olga? És egyébire nem gondolsz?

— Na, na, csak ne csinálj oly szörnyű komoly képet; én azt ki nem állhatom! Tudod, én olyan boldog és vidám vagyok, hogy nem

érthetem, miként lehet valaki örökké olyan komoly és gondolkodó mint te és Pál? Bizony Isten olyanok vagytok, mint valami vén hollók.

... És te olyan vagy, mint egy könnyű, gondtalan kis pillangó, ki vígan repkedsz a nap fényben ide s tova, nem tudva a tegnapról, s nem törődve a holnappal — mondám magamban s bánatosan gondoltam arra az örvénymélységű különbségre, mely közte és Pál között létezett.

Ime, ez a könnyelmű, felületes, kaczer gyermekleányka szép virágarczával, miként tudta úgy lebilincselni azt a komoly gondolkodású, mély kedélyű férfit, hogy az még büszkeségéről is megfeledkezve, egészen rabszolgájává lesz? Hát nem látja azt az óriási ellentétet, mely köztük van? Hiszen igaz, hogy most épen ez ellentétben találja örömét — de hát később? Hogyan fogja költői lelkének szárnyalását követni birni ez a felületes gyermekleány? Most szereti szépségeért, — de ha nőül veszi, az első a mi iránt közönyös lesz, az nejének szépsége. Mi lesz akkor? ... És ha elvakultságából fölébredve észreveszi, hogy élettárs, hű nő helyett egy üres fejű, czifrálkodó báb van mellette, milyen lesz akkor jövő élete? . . .

Oh, én jól ismertem Pált és tudtam, hogy sokkal büszkébb, semhogy nejével valaha érez-

tetné, hogy csalódott benne, — de önmagába zárkózva, saját magát emészténé fel.

Nem az irigység, az észre nem vett és nem viszonzott szerelem beszélt belőlem; valódi fájdalom fogott el, Pált egy ily, hozzá annyira nem méltó leány körébe látva. Nem arra gondoltam, hogy én mily boldoggá tudnám tenni őt, hanem arra, hogy az a másik mily kevésbé fog igyekezni azon.

Többször megpróbáltam Olgával komolyan beszélni e felől. Eleinte abban reménykedtem, hogy csak fiatalsága miatt nem képes átérteni az élet komolyabb oldalait. De mind jobban kiismertem, hogy természete olyan, mely meglehet egy hozzá hasonlóval igen jól egyeznék, de Pált soha sem elégítené ki. Táncz, bálók s léha mulatozások iránt birt érzékkel, — de lelke jobb felét képezni egy embernek a ki velünk megosztja életét, kedvessé tenni ezt a megosztást úgy, hogy soha se bánja meg, hogy miatunk mondott le a férfiak legdrágább kincséről: függetlenségéről, — szeretni szivből, lélekből, oly önfeláldozással, milyenre csak egy nő képes és soha sem únni meg teljesíteni azon kötelességeket, melyeket nevének viselése reánk rótt, — mit tudott ily szerelemről, ily önfeláldozásról és ily kötelességekről Olga? . . .

De Pál vak volt és behunyta szemmel hagyta magát sodortatni a hullámok által. Érezte,

tudta, hogy örvénybe sodorják, de nem volt ereje kiszakítani magát.

Soha, egy perczig se volt boldog és nyugodt; mióta Olga itt volt, ajkáról egészen el-
tűnt az a csendes, derült mosoly, melyet én
oly gyakran láttam. Arcza sápadt volt és sze-
mei lázas, ideges fényben égtek. Oh . . . élete-
met adtam volna érte, hogy visszanyerje lelke
nyugalmat, de mit tehettem én érte? . . .

Gyakran elnéztem őket, mikor naponta sé-
tálni mentek, vagy színházba, vagy más mulat-
ságokba, melyek nélkül Olga létezni se tudott.
Ő előre ment udvarlóival, vígan nevetve és ka-
czérkodva, Pál lehajtott fejjel, komoran követ-
te az öregekkel, s boldognak érezte magát,
hogy felsőjét, vagy legyezőjét vihette.

Mélyen éreztem, mily lealázó ez Pálra néz-
ve, s hogy mennyit szenved ez által — de mi-
ként lehetett volna ezen segíteni? Hiába kér-
dezte Olgát, az soha sem akart határozott fe-
leletet adni. Mosolygott reá, biztatta, majd is-
mét hidegen elfordult, hogy aztán megint visz-
zahódítsa. Tetszett neki e játék; gyönyörkö-
dött Pál kinos vergődésében, ki mint önérzetes
férfi, alig tudta már tovább tűrni e helyzetet.

Pál kitarató és erélyes férfi volt, de egy-
szersmind heves és szenvedélyes természetű,
melyet — mint gyakran mondá nekem — csak
nehezen megszerzett önuralom által birt féken

tartani. Végre odáig vitte a dolgot, hogy Olgának határoznia kellett. Az öregek meg voltak elégedve Pállal, s biztatták, kérték Olgát, hogy ne útasítsa vissza. A szeszélyes, elkényeztetett gyermek eleinte durczáskodott, kérette magát, de aztán mégis beleegyezett. Hiuságának igen hizelgett, hogy egy ily hirneves művészt annyira rabszolgájává tett, meg a kellemes kilátás egy fényes, kényelmes életre a zajos fővárosban, igen kecsegtető volt reá nézve.

VII.

Pál eljegyzésének reggelén kimentem az erdőbe, s felkerestem azt a helyet, hol először és utoljára ültem vele együtt, s hol oly habozás nélkül engedtem megnyilni szívemet.

Tudtam, hogy dőreség a mit teszek, de el akartam még egyszer siratni fiatalságom minden álmát és reményét.

Ime, a napsugár ép oly fényes karikákban játszott most is a zöld mohán. . . Felkerestem a sötét kövek közt futó forrást, melyből ittunk volt; vigan csevegve futott az most is. A kiálló kövek csillogtak a nedves levegőben; vöröses moha tapadt reájok, mint aranyozás. A habok körülnyaldosták őket s apró fodrokban gyüremlettek körülöttük. Nagy levelű növények nőttek fel a parton s a viz felverődő habja

szines harmatcsöppekben ragyogott rajtok. Valami szürke párázatok emelkedtek fel a földről; oly nehéznek, fojtónak találtam a levegőt, mint még soha. . .

Leborultam a nedves fűbe és azt hittem, ez óra alatt elsírtam minden könnyemet. Tudtam, hogy e naptól kezdve nem szabad többé remélnem semmit; tudtam, hogy többé sohasem kulcsolhatom össze kezemet, imádkozva az Istenhez, hogy adja nékem szívét.

Nem tehettem Pálnak semmi szemrehányást; ő az első perctől kezdve olyan volt hozzám, mint egy jó rokon, de vádoltam saját magamat, hogy miért nem tudok erősebb lenni? . . . Most, hogy biztos voltam benne, hogy sohasem lesz enyém, — nem tudtam többé megnyugvást, erőt találni azon gondolatban sem, mely eddig folyvást előttem lebegett: „Ha szeretem is, mi köze hozzá?” Most tisztán éreztem, hogy én is csak nő vagyok, olyan, mint a többi, szerelmet óhajtó, boldogságot kívánó nő, s teljes, tökéletes önzetlenség nem létezhetik.

De nemcsak a jelen fájdalma vert le; felmerült előttem jövő életem képe is, s megbor-zadtam attól a vigasztalatlan sötétségtől, melyet ott láttam. . . Ismertem magam jól, s tudtam, hogy ezt a sebet sohasem fogja begyógyítani semmi, mert azok közül való voltam, a kik csak egyszer tudnak szeretni. . .

És láttam magam az élet útjain egyedül bolyongani, egyedül, szeretetlenül . . . előttem hosszú sora a hétköznapiaknak, oly borzasztó egyformák, a különbség köztük csak az, hogy az egyiket így hívják, a másikat úgy. . . Minek élni ezért, édes Istenem, minek?

Szivem végtelen keserőséggel telt el. Mi lesz velem? Mit fogok tenni? Apa megint erőltetni fog, hogy menjek férjhez, — hogyan menekülök meg mindettől? . . . Oh — kétségbeesésben felszakgattam a füvet magam körül. . .

Ime, nekem mily bánatos leánykorom volt. Életem legszebb idejében ott ültem két évig anyám mellett és szenvedtem véle. A gyász és fájdalom, az élet gondjai korán megérleltek, s midőn azt hittem, hogy talán mégis létezik az én számomra is boldogság, akkor jön egy könnyelmű, felületes gyermek, ki mindig csak az élet szerencsés, rózsaszínű oldalát látta, s könnyű szerrel elrabolja a napfényt életemből. Hol itt az igazság, Istenem?

Ha láttam volna, hogy méltó Pálra, hogy képes őt boldogítani, akkor hamarább megnyugodtam volna; — de így szerettem volna felázadni a sors ellen, mert tudtam előre, hogy Pál jövő élete csak a szenvedések, küzdelmek és békétlenségek hosszú sora lesz, egy oly nő oldalán, ki őt nem képes megérteni.

— De őt Olgának hívják — gondoltam magamban, tele keserőséggel — és szép, mint egy angyal. Én pedig csak Sára vagyok és nincs rajtam semmi szeretni való. Lelkemben még egyszer vissza csendült édes, zengzetes hangja, melyből egykor minden reményemet merítettem: — „Beszéljen valamit Sára. Szeretem halni.“ Álom volt. Fel kell ébredni.

Egy rigó repült szembe vélem az ágra s csodálkozva vizsgált, mintha kérdezte volna: miért sirsz? És a fák lombjai, melyek egykor ezüst színben fénylettek, most csúnya szürkék lettek, s a szivárványszín szitakötők fáradtan pihentek a fonnyadt virágokon. Vége volt mindennek. . .

És midőn hazafelé indultam magányos úton, éreztem, hogy ott hagytam az erdőben nemcsak minden álmomat és reményemet, de egész fiatalságomat is. . .

A Pál helyzete azonban azáltal, hogy Olgának jegyese lett, épen nem változott. Olgának ugyan eleinte örömet okozott karonfogva jelenni meg véle mindenütt, meg fogadni a sok szerencsekívánatokat, — de aztán csakhamar megúnta s hogy e miatt bármitől visszavonuljon, az eszébe sem jutott.

Sőt ellenkezőleg, most még mulatni vágyóbb volt, mint valaha, s a fiatal emberek, kik

mióta menyasszony volt, még érdekesebbnek találták, körülrajongták őt és valósággal bálványozták.

És Pál sokkal jobban szerette e szép, szégyes gyermeket, semhogy egy szóval is ellenkezni tudott volna vele; de boldog nem volt egy pillanatig sem. Féltékeny volt és megvetette saját magát ez érzésért és haragudott Olgára, hogy ez érzésre okot adott. E kínos vergődés, e küzdelem saját magával, megbénították munkakedvét, s komorrá és kedvetlenné tették, úgy hogy ha találkoztam vele, nem ismertem a régi Pálra.

Mert most csak nagyon ritkán láttam őt. Nemsokára azon este után, midőn elmondta nekem Olga iránti szerelmét, kijelentette, hogy elköltözik tőlünk, mert hosszabb ideig marad még itt és — mint mondá — nem akar oly sokáig terhünkre lenni.

Apa és Lila néni haragudtak ugyan reá, s alig akartak beleegyezni, de én magamban nagyon hálás voltam iránta, mert éreztem, hogy nincs elég erőm mindennap látni őt s tudni azt, hogy örökre elvesztettem.

VIII.

Egy napon azonban annyira fölébredt bennem a vágy, látni komoly, halvány arczát, s

hallani hangját, hogy nem voltam képes ellentállani, s tudva, hogy épen Olgáéknál van, átmentem hozzájuk

— Ugy se sokáig fogom már látni, — mentegettem magam saját magam előtt, — miért tagadjam meg hát magamtól e szomoru örömet?

Az üvegajtónál egy pillanatra megálltam, s benézve, szívem elszorult. Ketten voltak csak a szobában, — véletlenül. Olga a zongoránál ült s édes, szép hangján egy víg dalt énekelt. Pál előtte állott és oly szerelemmel, szenvedélylyel nézte őt, hogy tekintetéből látszott hogy kész az eget-földet ostromolni ez üde bájos gyermekért.

Szerettem volna visszafordulni, de már késő volt. Olga meglátott, s előmbe futva bevezetett. És midőn beléptem a barátságos, virágokkal és csecsebecsékkel elhalmozott kis szobába, sejtelmem sem volt róla, minek lesznek e virágok a következő perczekben tanui.

— Képzeld csak, — mondá Olga többek közt, — Pál azt kívánja, hogy ne menjek el a mai tánczestélyre.

Pál összeránczolta homlokát.

— Természetesen, — szólt közbe — nekem ma este valami sürgős ügyben okvetetlenül el

kell útnom, s úgy hiszem, nem illik, hogy akkor az én menyasszonyom táncz-estélyekre menjen.

— Hát ne utazzék el — vetette oda Olga könnyedén.

— De el kell és el is fogok útnom — mondá Pál szigoruan.

— Nos hát, nékem is el kell és el is fogok menni — mondá Olga — már minden négyesem el van ígérve.

Kényelmetlenül kezdtem magam érezni, s igyekeztem a társalgást egyébre fordítani.

E pillanatban a szobaleány lépett be és egy gyönyörű, nagy bokkrétát adott át Olgának. — A mai tánczestélyre küldték — mondá.

Olga diadalmas mosolylyal vette át, de Pál indulatosan ugrott fel.

— Ki küldte? — kiáltá.

— Nem tudom — felelt megriadva a szobaleány — egy kis fiu hozta és rögtön elment.

— És maga elfogadja azt a virágot, Olga? — kérdé Pál és hangja reszketett a visszafojtott indulattól.

— Miért ne? — nevetett Olga, és kedvtelten nézegette a bokkrétát.

— Tudja-e, hogy ezt én nem fogom tünni? — kiáltá Pál. — Ki van feljogositva any-

nyira, hogy az én menyasszonyomnak ajándékot merjen küldeni?

Olga nevetve dőlt hátra székében. Tetszett neki a Pál haragja és felindulása. De én reszkettem. Ismertem szenvedélyes természetét, tudtam, hogy mennyire bír uralkodni magán s hogy csak oly alkalomkor indul fel, midőn legmélyebb morális felindulása erőszakoltatott ki. De ha egyszer felindult, szenvedélyesége, mint a gátját áttört folyam, nem ismert határt. Tökéletesen tudta e veszélyt és soha sem feledte el, hogy e perczekben nem állhat jól magáért.

Most is még igyekezett uralkodni magán, s ha Olga ekkor szeretetteljesen közeledik felé s igyekezik kibékíteni őt, haragja lecsillapul, s minden bántalom feledve lesz.

De Olga bizva hatalmában fölötte, kihívólag mosolygott, kihuzott a bokrétából egy virágot s keblére tűzte.

— Olga — mondá Pál szakgatott, rekedt hangon — akarom, hogy e virágokat rögtön dobja el, és most már semmi esetre sem fogom megengedni, hogy a mai tánczestélyre elmenjen.

E hang szokatlan volt Olga előtt. Neki még életében soha sem parancsoltak, és szokva volt hozzá, hogy mindig csak a saját akaratára és szeszélye teljesüljön. E hang hallatára

eltűnt szívéből mindazon csekély jóindulat és engedékenység, mely talán megvolt benne. Mintha egy iszapos vizet zavartak volna fel, úgy került egyszerre felszínre rossz, daczos természete, s szép arcza egészen elszürkült, midőn felugorva hangosan kiáltá:

— Akarja? Nem engedi? Tudja meg uram, hogy nincs joga nekem parancsolni s most már csak azért is el fogok menni az estélyre, még pedig e virágokkal, s azzal tánczolok legtöbbet a ki küldte őket.

Ugy éreztem, mintha szivemben megszakadt volna valami, Pál feldúlt arczát látva. Azt hittem jelenlétem fölösleges s fölállottam, hogy kimenjek a szobából. De Pál utánam jött és megfogta karomat.

— Maradjon — kiáltá — félek, még valamit teszek.

Szemei vad kifejezést öltöttek, s egészen feketéknek látszottak. Oly erősen szorította meg karomat, hogy majdnem fájdalmat okozott. Érezte, hogy a keserüséggel vegyült vad harag mindjárt erőt vesz rajta, de még egyszer megkisérlé uralkodni magán, s esdeklő hangon szólt:

— Olga, gondolja meg mit beszél? — Ez utolsó szava?

— Utolsó — felelt Olga kihívólag. — E virágok küldője bizonyára udvariasabb ember mint ön.

Pál oly mozdulatot tett, mintha hozzá akarna rohanni, kitépni a virágokat kezéből s a földre taposni. De hirtelen visszatartottam.

— Pál — kiáltám — az Isten szerelméért, csendesedjék le.

Rám tekintett s néhányszor mélyen föl-lélezett.

— Köszönöm — mormogá, s pár lépést távozott.

— Olga, — mondám aztán halkán, — nyujtsd kezedet Pálnak és béküljetek ki. — De Olga nem mozdult. Vállat vont, és az asztalon dobolni kezdett.

— Hallgasson meg Olga, — mondá Pál, pár percnyi kínos szünet után — és maga is hallgasson ide Sára. Én ma este elútaozom és ez az egész jelenet köztünk marad. Igyekezni fogok mindent elfelejteni és úgy tekinteni, mintha semmi sem történt volna, ha Olga nem fog ma elmenni az estélyre. Nem kívánok ígéretet, tegyen tetszése szerint, — de hogyha elmegy, tudja meg, hogy köztünk mindennek vége. Utoljára is, én nem vagyok játékszer, melylyel kedve szerint lapdázhatik!

Olga nem válaszolt, daczosan vetette fel

fejét; hátat fordított Pálnak, s a zongorához ülve egy vig keringőt kezdett játszani.

És aztán az engedékenység legkisebb jele nélkül, a megsértett férfi-büszkeség kínzó fájdalmával, vig zenehangok közt engedte távozni jegyesét, ki kész lett volna érte életét is földözni. Távozni engedte egy bucsúszó, egy utolsó tekintet nélkül s még csak fejét sem fordította vissza, midőn az ajtó bezárult mögötte.

— Mit tettél Olga — kiáltám reszketve a haragtól és felindulástól, és lezártam a zongora fedelét, hogy ne folytassa tovább a játékot.

— Azt hiszed, hogy hagyok magam fölött zsarnokoskodni? — mondá daczosan, felugorva.

— Te nagyon megsértetted Pált.

— Majd kibékül — veté oda könnyedén.
— De meg fogom neki mutatni, hogy nekem nem parancsol.

— Mit akarsz tenni?

— Elmegyek ma az estélyre.

— Azt nem teheted Olga — kiáltám — akkor Pál el fog téged hagyni!

Olga elbizakodott mosolylyal nézett a tükörbe.

— Azt te ne hidd. Sokkal jobban szeret.

— De van a mit náladnál is jobban sze-

ret. Férfi büszkesége. Olga, te nem ismered Pált. Ő nem hagy magával játszani. Megtartja szavát, ha szive is megszakad! . . Mindenre kérek Olga, ne engedd haraggal eltávozni. Dobd el azokat a virágokat, hidd vissza Pált és igérd meg neki, hogy nem mégysz el ma az estélyre. Mert hidd meg, így nem lesz jó vége ennek a dolognak.

De Olgát nem lehetett meggyőzni. Minden kérésre csak önhitt nevetéssel válaszolt. Bizott szépségében és hatalmában fölötte s szívében egy hang sem szólalt föl e méltatlanság ellen.

IX.

Pál elútazott és Olga elment az estélyre, kitünően mulatott és udvaroltatott magának, mintha nem is lett volna menyasszony.

Én pedig hazatérve, bementem azon szobába, hol Pál lakott volt, s leborulva a dívánra sokáig sirtam. Szerettem volna perbe szállani az Istennel, hogy kettőnk közül őtet sem engedi boldognak lenni.

Nem akartam és nem is tudtam arra gondolni, hogy az ő szakadásuk nekem tulajdonképen örömet kellene hogy okozzon. Nem a remény merült fel előttem; csak a Pál bánatára gondoltam, s arra, hogy ő mennyire szen-

ved most s mily küzdelmet vív magával, mert tudtam, mint szereti Olgát nemes szive egész szenvedélyével.

Mély megvetést és haragot éreztem Olga iránt, s elhatároztam, hogy e naptól kezdve kerülni fogom ez önhitt, könnyelmű teremtet, ki annyi szenvedést okozott azon férfinak, kit én oly mélyen és igazán szerettem.

Nem tudom mennyi idő telt el azóta. Nekem úgy tetszett, mintha a napok esztendőkké váltak volna, oly lassan huzódtak tova. Hallottam, hogy Pál hazajött, de nem láttam őt. Nem mozdultam ki a szobából. Valami tompa zsibadt-ság vett erőt rajtam. Nem érdekelt semmi, s fásult közönnyel hagytam telni az elértkezett hétköznapokat. Egyetlen reményem volt, hogy elnyerem azon tanítónői állomást, melyért folyamodtam volt, s aztán itt hagyhatom e várost és kezdek új életet. . .

Egy délután Lila néni épen elment látogatóba, s én egyedül ültem a szobában. Varrni akartam szorgalmasan, s kényszerítettem magam, hogy ne gondoljak semmire.

A nyitott ablakon behozta a szellő az utolsó rózsák illatát. Nyár volt még, de már érezni lehetett az ősz közeledését. Néha az ablakhoz közel álló ákáczfáról berepült egy-egy hüvely s zörögve pattant szét a földön.

Kiesett a varrás kezemből, s az asztalra könyököltem. Fájdalmasan gondoltam a régi, soha vissza nem térő álmokra, az oly rövid ideig tartott, képzelt boldogságra, és félve gondoltam a jövőre. . . És előttem mintha semmi sem lett volna, semmit sem óhajtottam, semmit sem reméltem. . .

Valaki megérintette vállamat s én ijedten rettentem fel. Pál állott előttem.

— Miért oly szomorú, Sárika? — kérde halkan, s szép barna szeme oly megtört fénynyel, oly fáradtan tekintett reám, hogy szívem elszorult. Épen úgy állott előttem, mint ezelőtt két hónappal, midőn először láttam. A délutáni napsugár ismét rávetette fényét magas tiszta homlokára, de nem az a délczeg, büszke férfi volt többé, mint akkor. Arcza sápadt volt és beesett, s szeme körül két mély karika képződött. Oly öregnek látszott.

— Csodálkozik rajtam úgy-e bár, hogy milyen rosszul nézek ki? — mondá szomorú mosolylyal, észrevéve megdöbbenésemet. Beteg voltam, Sára, de most már kezdek meggyógyulni. Visszaküldtem a jeggyűrűt Simon Olgának. Többé nem mátkám. . .

Odalépett mellém s ismét szeliden vállamra tette kezét. Valami kékes köd borult szememre.

Tudtam, hogy ez lesz a vége, de nem hit-

tem, hogy ő így fogja elviselni. Azt hittem, hogy kétségbe lesz esve, hogy önmagát fogja vádolni, hogy igen szigorú volt, s fájdalmában sirni fog, mint egy gyermek. És készen voltam reá vigasztalni őt, mint igaz, jó testvér, s megkísérteni mindent, hogy talán még jóvá lehetne tenni.

— És e helyett mi történt most? . . . midőn kezdnek gyöngéd érintését éreztem vállamon, egyszerre világosan állott előttem minden, a mit mondani akar. Miért? Honnan? Mi okból tudtam? . . . Ezt sohasem voltam képes megfejtetni magamnak, de egyenesen reánéztem, s ő szóról-szóra úgy mondott mindent, miként én már előre tudtam.

— Sokat szenvedtem, Sára. Az a leány csak játszott velem és sohasem lett volna képes megérteni engem. Még most, az utolsó perczben is oly önhitt nevetéssel nézett reám, mintha azt akarta volna mondani: „nem tudsz megélni nálam nélkül!“ — De meg tudok élni — mondá hangosabban, s szemében a régi büszkeség csillámlott fel — megmutatom neki, hogy megtudok! Segítsen nekem, Sára, ne hagyjon el! Gyógyítson meg egészen. Én tudom, hogy maga szeret engem, elárulta a tekintete, a szeme, a jósága. . . Ha azt hiszi, hogy el tud fogadni így, a mint vagyok, megsebzett szívvvel, betegen, akkor próbálja meg, Sára, ha tudna-e

engem továbbra is szeretni? . . . Legyen a feleségem, Sára, és én áldani fogom egész életemben.

Félbe akartam szakítani, fel akartam kiáltani hangosan, hogy ne beszéljen tovább, mert nem bírom hallgatni. De nem voltam képes egyetlen szót is szólani. Behúnytam szememet, s azt gondoltam magamban, hogy ő csak daczból, bosszúból akarja azt tenni, s szívében még mindig Olgát szereti, és nekem nem szabad őt elfogadnom.

De aztán feltekintettem, s magam előtt láttam halvány, dúlt arczát és a szíven ütött mély sebet, melyet csak a szeretet tud meggyógyítani. . .

És e pillanatban nem tehettem másképp, az enyémbé kulcsoltam kezét, ráhajtottam fejemet, s halkán suttogtam magamban: Köszönöm neked én édes Istenem, hogy mégis meghallgattad kérésemet. . .

X.

Pál ideges türelmetlenséggel siettette az esküvőt, s azon este után négy hétre határoztuk a napot. Alig volt annyi időm, hogy sietve elkészítsek magamnak egyet-mást.

A mi kis városunkban az emberek összecapták kezöket, midőn meghallották, hogy mi

történt, s a Lila néni számos barátnői valóságos lázban voltak. De mit törődtem én a sok szóbeszéddel?

— Ime — mondtam magamban, — Pál reájött: „mi a különbség egy nő között a ki szeret, és a ki szeretni hagyja magát...“ Szeretem, s az övé leszek; mi közöm egyébhez? Beszélhetnek az emberek a mi nekik tetszik!

Beteljesült hát mindaz, a mit egykor remélni sem mertem, és mégis — nem voltam boldog! Hiába igyekeztem ámitani saját magamat, világosan olvastam a Pál lelkében és láttam ott azt a küzdelmet, melyet ő saját magával öntudatlanul vivott.

— Gyógyítson meg Sára, — mondtá nékem akkor este, — de mind jobban átláttam, hogy sokkal betegebb, semhogy én meg tudnám gyógyítani. Akkor este is ugyan megvilant eszemben: hátha csak daczból, bosszúból teszi? De hamar elűztem magamtól e gondolatot.

De most, midőn ismét és ismét elbeszéltem vele, hogy miként szakított Olgával, s szemei mindig oly daczosan felvillantak, midőn hozzátette: mégis megmutatom neki, hogy meg tudok élni nála nélkül is! — ilyenkor mind jobban meggyőződtem róla, hogy még mindig szereti Olgát.

Pálnak minden jobb érzése küzdött e szen-

vedély ellen. Átlátta, hogy természetük nem egyezik, hogy nem egymásnak valók, s kénytelen volt megvetni e könnyelmű, kaczer teremtetést, — de azért szerette még mindig. Valóságos kétségbeeséssel küzdött szerelme ellen, kényszerítette magát nálam feledést keresni — és épen e kényszerítésben rejlett a hiba.

Minél gyöngédebb volt ő irányomban, annál szomorúbb és tartózkodóbb lettem én. — Miért nem marad inkább meg a réginek? — gondoltam magamban. — Hiszen én tudom, hogy nem szeret úgy; miért erőlteti hát? Egyedül csak az időben bíztam, s abban, hogy majd csak mégis megszeret.

Olgát eljegyzésünk után rögtön elvitte egy nagynénje utazni, s én reméltem, hogy nem is jön vissza jó sokáig.

E napokban egy reggel megkaptam az értesítést is, hogy elnyertem az állomást, melyért folyamodtam volt, s hogy legkésőbb két hét alatt jelentkeznem kell, különben elveszitem. Mosolyogva tettem félre az irást. — Nincs már szükségem reá, — gondoltam magamban, — s később teljesen el is feledkeztem róla, hogy válaszolni is kellene reá.

Az idő gyorsan elrepült, s elérkezett menyegzőnk előestéje. Együtt ültünk a szalonban, s én az utolsó öltéseket varrtam menyasszonyi ruhámon.

Pál halvány és izgatott volt; néha felkelt s ideges gyorsasággal sétált a szobában. A menyegzői előkészületeket nem jelezte semmi más, csak az a két bőrönd, mely szobámban készen becsomagolva állott, apa és Lila néni fontos tanácskozásai az ebédlőben, s a menyaszsonyi ruha, melyen varrtam.

Úgy éreztem, mintha kezeim ólomból lennének, oly nehezek voltak, alig tudtam mozgatni a tűt. S mintha lelkemre is ólomsúlylyal borult volna egy sötét előérzet. Valami mondhatatlan félelem úgy összeszorította szívemet, mintha nem esküvőre, hanem temetőre varrtam volna szemfedőt.

És a mint némán figyeltem Pál lépteire, melyek váltakozva hallszottak a kis, homályos mellékszobában s a szalonban, s halvány arczára tekintettem fel, midőn mellettem elhaladt, ismét és ismét feltámadt lelkemben az a végzetes kérdés: „Van-e jogom hozzá? Helyesen cselekszem-e? Ez-é az út, a melyen haladnom kell?”

Pál mintha kiolvasott volna valamit szemeimből, hozzám lépett, s enyelegve simította végig kezével hajamat.

— Maga álmos, Sárika, — mondá mosolyogva. — Jó lesz, ha én most elmegyek. Holnap korán fel kell kelniünk. Holnap — — ismétlé elkomolyodva, s megszorítva kezem.

Csodálkoztam magamon, hogy e szó: „holnap“ mennyire nem keltett semmi visszhangot bennem. Mintha én e holnaptól semmit sem vártam, semmit sem reméltem volna. Kezem jéghideg volt, s erőtlenül pihent az övében.

— Mi baja, Sárika? — kérde gyöngéden.

— Semmi, semmi — tördelém, alig tudva visszatartani kitörni akaró könnyeimet.

Pál felsóhajtott, s távozni akart, de én visszatartottam.

— Várjon egy pillanatig, még ne menjen, — mondám, erőt véve magamon. Ki akartam ragadni magam e hangulatból, s hogy elűzzem a keserü érzést, mi bántott, hirtelen beszaladtam a másik szobába, hogy felpróbáljam menyaszonyi ruhámat.

— Mindjárt visszajövök, — mondám az ajtóban megállva, s Pál beleegyezőleg intett fejével.

Felöltöztem teljesen, még a koszorut és fátyolt is feltettem, s mikor készen voltam, kinyitottam egy kissé az ajtót, hogy Pálnak egy pillanatra megmutassam magam.

De a szobában sötét volt. A lámpa el volt oltva. A világosságból lépve a sötétbe, egy perczig nem láttam semmit, de aztán észrevettem, hogy Pál ott áll a nyitott ablaknál, s messze kihajolva, valamire figyel. Nesztelenül léptem háta mögé. Meg akartam tréfásan ijesz-

teni. De egyszerre mintha egy éles kést ütött tek volna szivembe. Szembe a Simonék házában szintén nyitva volt egy ablak. Benn égett a gyertya, s a sötét ház kivilágított ablaksze-
meivel, mint egy őr tekintett ki az éjbe.

A ház előtt a hársfák már sárgulni kezdő lombjai a csillogó holdfényben bizonytalan szürkés színt mutattak, míg a távolabb álló fák átláthatlan feketék voltak. Időről-időre különös visszatartott zörej tört ki a levelek közül, in-
tha tanácskoztak volna egymás közt, hogy melyik hulljon le hamarabb a földre. Minden fa előtt annak gyöngén áttört árnya feküdt a fényes, harmatos fűvön. Az őszi, holdfényel elárasztott levegő oly tiszta, átlátszó volt, hogy minden közelebb látszott. Körül csendesség, vég-
telen csendesség volt. Néha egy-egy távoli zörej hallszott, de oly távoli, hogy nem lehetett kivenni, honnan és mitől származik, s ez elha-
ló bangok, e zörej csak emelték a csend mély-
ségét.

Pál még jobban előrehajolt s kezével ön-
kénytelen oly mozdulatot tett, mintha valami-
nek a folytatását várná. Nem mertem megmoz-
dulni. Mereven álltam háta mögött, a holdfény
és harmat által előzőnlött udvarra tekintve, s
folyvást — nem is tudva miért — azon nyi-
tott ablakra néztem, mely előcsillogott a söté-
téből.

... És egyszerre zongora hangot hallottam, mely ama házból jött, s hullámként gördült tova... A könnyen mozgó és rezgő lég viszhanggal felelt... És az első akkordok után azonnal megcsendült egy lágy, édes női hang, oly hivoatólag, oly behizelgően, mint egy syrén éneke.

Valami varázsszerű volt e dalban, mely a szerelem boldogságáról zengett az éjnek és a csillagoknak... Messzire elhatottak a hangok s még sokáig zengettek a sötét hársak fölött, míg lassanként körös-körül hullámozva elhaltak...

Pál kétségbeesett, vágyó mozdulattal nyújtá ki karjait. — Olga, Olga, — kiáltá félhalkan.

Valami végtelen fájdalom, vád és szemrehányás volt hangjában. Mintha az elnyomott szerelem kiáltott volna föl egész hatalmával és az utolsó harcot kísértené meg a férfibüszkeség és józan ész ellen.

— Olga, Olga, — ismétlé még halkabban.

Kimondhatlan szánalom fogott el. E pillanatban világosan láttam lelke mélyére s tanuja voltam, miként küzködik saját magával.

És mintha Olga meghallotta, vagy megértette volna a kiáltást. Egyszerre az ablakból eltűnt a gyertyavilág sugárzata, s ő megjelent az ablak keretében, könnyü fehér ruhában, leomló hajjal, s odatámaszkodva, karjait összekulcsolta feje fölött.

Hallgatagon és mozdulatlanul állt ott, gúnyosan, diadalmasan tekintve szét, s egész alakja a szépség győzelmét árulá el. A hold fénye épen a ház falára veté sugarait s azon ablakra, a melyben ő megjelent, és Istenem! . . . mily hatalmasan csillogtak annak fényében nagy, sötét szemei! Kibontott haja körülfolyta karcsú derekát, s felvont, kerek vállait.

Jól látta Pált a szembenlévő ablakban, s meg sem mozdulva, merőn nézett reá. Visszajött . . . visszajött, hogy megsemmisítse őt s ki-mutassa hatalmát fölötte. . .

Pál felegyenesedett, szemei majdnem vad kifejezést öltöttek; azt hittem mindjárt kiugrik az ablakon s odarohan hozzá. De hirtelen erőt vett magán, kezével nehányszor végig simította homlokát s halkán mormogá:

— Hiába csábitasz kigyó, nincs többé hatalmad fölöttem.

Félre fordult, s még egy utolsó szenvedélyes, fájdalmas pillantást vetve reá, kirohant a szobából, a nélkül, hogy engem észrevett volna — és oly erővel csapta be maga után az ajtót, hogy minden még sokáig rezgett azután.

Olga hangosan felnevetett, bezárta az ablakot, s a gyertyavilág elhalványodott, mintha más szobába vitték volna át.

XI.

Sokáig állottam még ott csendesen, mozdulatlanúl, fehér menyasszonyi ruhámban, s a fátyollal. Fejem zúgott oly kábult voltam. Azt hittem, mindezt csak álmodtam.

Mintha folyvást hallottam volna a becsapódó ajtó erős zaját, s éreztem volna, mint rohan el mellettem, észre sem véve engemet.

Öntudatlanul, félálomban néztem a sötét hársfákat, s a holdfényben fehér ház falát. Időnként kis, finom fellegek borultak a holdra, s egyes pillanatokra átlátszó köddé változtatták át annak csendes fényét. Az ég boltozata apró csillagokkal volt behintve; úgy tetszett, mint ha némán pillantanának le a távol földre, mint ha le akarnának hullani onnan, mint valami ragyogó gyémánt könnyek.

Lassanként e zürzavarból fejemben mind jobban bontakozott ki egy gondolat. Lázás erővel ragadtam meg s szőttem tovább.

Úgy éreztem, hogy valaki küldte azt nékem onnan felülről, azokon a láthatatlan aranyszálakon, melyek egyik csillagtól a másikhoz vezetnek.

Ez lesz az egyetlen, helyes megoldás — mondám magamban, s a Pál nyugalmára gondolva, egyszerre emberfeletti erőt éreztem ma-

gamban reá lépni arra az útra, mely egyedül vezethetett ki e tömkelegből.

Gyorsan, pillanatnyi idővesztegetés nélkül siettem szobámba. Megnéztem az órát; még nem volt kilencz óra, a vonat majdnem egy óra múlva indult.

Sietve átöltözködtem, menyasszonyi ruhámat egy szekrény fiókjába zártam, s a kulcsot zsebembe rejtettem. Lázás gyorsasággal csomagoltam ki aztán a két bőröndből a sok holmit, s tettem egy kisebbbe át a mire épen szükségem volt.

És azután levontam ujjamról a gyűrűt, s egy boritékba zárva, Pálnak czimeztem. Szabad akarattól, erős elhatározással váltam meg e drága gyűrűtől, mely kedvesebb volt előttem mindennél e földön; de midőn még egyszer utoljára megcsókoltam, egy perczig kísértetbe jöttem összetépni a boritékot, visszahúzni a gyűrűt ujjamra, s hagyni mindent úgy a hogy van... De a csillagok benéztek az ablakon, s fényök világosan megmutatta azt a tövises, magános, de egyenes útat, melyen haladnom kell, s melyen egyedül integetett felém az igazi lelki megnyugvás.

Tervem az volt: rögtön elútni s elfoglalni az állást, melyet elnyertem volt, s mely reméltem, nem volt más által betöltve. Sietségben, fölindulásomban mindazáltal nem fe-

ledtem el semmi szükséges irásokat sem, s magamhoz vettem csekély pénzemet is, melylyel birtam.

Tudtam, éreztem, mennyire nem talál hozám e titkos szökés hazulról, mily regényes-ségre mutat, holott pedig én egyszerű, őszinte természetemmel irtóztam minden regényességtől. De azt is éreztem, hogy kénytelen vagyok így cselekedni, mert ha apának vagy Lila néninek elmondanám tervemet, ők világért sem egyeznének bele. És előttem pedig csak ez az egyetlen egy mód állott megmenteni Pált és magamat is.

Mikor mindennel elkészültem, kimentem körülnézni, hogy miként távozhatnék legkönnyebben el. Apa már lefeküdt, Lila néni az ebédlőben rakosgatott egyet-mást, s nem is vette észre, midőn a Pál régi szobáján keresztül kivittem a bőröndöt.

Könnyü szerrel jutottam el a kapuig. Még nem volt késő, de az udvaron senki sem járt.

A kapuban még egyszer visszafordultam. Az öreg ház komoran meredt reám fehérre meszelt, kopasz falával, s mintegy biztatni látszott: — helyesen cselekszel, helyesen cselekszel! — És ott van a Pál régi szobája. Ajtóját nyitva feledtem . . . Ki fogja bezárni? Én nem lépem át soha többé küszöbét.

Nem birtam levenni szemeimet arról a nyi-

tott ajtóról. Valami úgy húzott, hogy menjek vissza, s tegyem be magam után. Holnap lesz az esküvőm és én itt állok a kapu előtt egyedül, elhagyatva — készen egy oly lépést tenni, mely mindenki előtt érthetetlennek fog látszani . . . Az ég letekint rám csillagszemeivel; fényök megtörik könnyeimben, s nem látom azt az utat, melyre lépni akarok . . . Zokogva támaszkodtam a kapuhoz. Hát lehetséges-e? Szeretem Pált, holnap lesz az esküvőnk . . . Miért is állok hát én itt, édes istenem? . . . Csak egy lépést kell tennem visszafelé — és az enyém lesz örökre! . . . Pál, édes Pál . . .

De egyszerre visszacsendült lelkemben az az édes-bús, csábító dal, s látom Pált, a mint sováran terjeszti ki karjait s vágyteljesen sutogja: „Olga . . . Olga! . . .“

Zárjátok csak be azt az ajtót. Én nem léphetem át küszöbét . . .

XII.

Egy üres bérkocsi hajtott nagy lassan arra. Felültem rá, s öt percz mulva künn voltam az indóháznál.

Nem történt semmi, épen semmi. Egy ismeretlen asszonyságot kértem meg, hogy váltson számomra jegyet, s egy félóra mulva elindult a vonat, anélkül, hogy a csekély számu

útasok között csak egy ismerősre is találtam volna, s anélkül, hogy bárkinek is feltűnt volna az a magánosan utazó leány.

Csendesen megvonulva ültem egy szögletben, észre sem véve kik útitársaim; igyekeztem lecsillapítani magam, s megnyugodni a megváltozhatatlanban. Mert egy-egy pillanatban ki szerettem volna ugrani az ablakon s visszahanni hozzá, kitől örökre elszakítottam magam.

Egyszerre oly örültségnek tűnt föl az a mit tettem. Nem tudtam elhinni, csakugyan én ülök-e itt a vonaton? . . . Csakugyan az-e az a hold az égen, mely alig pár órával ezelőtt arra az ablakra vetette fényét? . . . Csakugyan végét szakítottam egyszerre mindennek? . . .

— Még nem egészen, — mondá egy parancsoló hang bennem, s önkénytelen a kis kulcs után nyultam zsebemben.

Dübörögve rohant tovább és tovább a vonat. Kitekintettem az ablakon. Messziről egy csillogó, kanyargós vonal látszott, mint egy széles ezüst szalag. A folyó volt az, mely örökké siető hullámaival mosta a partokat.

Leeresztettem az ablakot, kivettem a kis kulcsot, s midőn a hidra értünk, messze behajítottam a folyóba.

És egyszerre úgy tetszett nekem, mintha az ezüst habokból egy rég látott, jól ismert alak emelkedne fel, kinek szenvedő arcját oly

hosszú időn keresztül láttam éjjel-nappal magam előtt. Ugy tetszett, mintha fejével jóváhagyólag integetne — — és ez intésre csodálatos béke és megnyugvás szállott lelkembe...

*

Ennyi az egész. A többi aztán még egyszerűbb. Megérkeztem a városba, s másnap felkerestem az igazgatónőt.

Igen szívesen fogadott, a hely még nem volt betöltve, s én rögtön elfoglalhattam új állásomat.

Apa néhány nap múlva értem jött, hogy haza vigyen, de én hajlíthatatlan voltam. Minden kérése és előterjesztése eredménytelen maradt.

A Pál levelét felbontatlanul küldtem vissza. Nem éreztem magam elég erősnek, hogy elolvassam. Csak egyszer irt nekem. Ugy hiszem, ő egyedül értette meg azt a mit tettem.

Többet soha sem találkoztam vele. Azt tudom, hogy Olgát nem vette el, s nem is házasodott meg soha. Nagyon szorgalmasan s nagyon szépen fest. Utolsó képével is — mely mint olvastam, egy erdőrészletet ábrázol — díjat nyert a kiállításon.

Néha, midőn az ujságokat kezembe veszem s keresek valami hirt róla, mélabús mosolylyal emlékezem vissza Lila nénire, kit haj-

dan, egyszer, régen, oly közönyösen hallgattam volt, midőn némi híreket olvasott fel az ő unokaöcscséről, a ki festő s Münchenben meg Drezdában utazik . . . Milyen régen is volt az, én Istenem . . . Azóta több díjat is nyert . . . Hiszem, hogy feltalálta a békét és megnyugvást a munkában, miként én!

És mi kell egyéb? A gyermekek szeretnek, kevés ismerőseim kik vannak, becsülnek — megfutom az útat, mely számomra ki van jelölve, s aztán pihenni térek.

Magános, tövises út, az igaz, de én akarom így.

Volt idő ugyan, midőn másként álmodtam az életet, de hát ki az, kinek álmai teljesültek volna? . . . Néha kérdezték, hogy miért élek oly egyedül, s különösen a mig fiatalabb voltam, rejtélynek találták, hogy miért nem akarok férjhez menni? Azt a rejtélyt nem tudta megfejteni senki.

A kulcs ott pihen a folyó fenekén.

